

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ

Олег Топузов, Світлана Алексеєва,
Олександр Малихін, Наталія Арістова

Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі

методичний посібник

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Олег ТОПУЗОВ, Світлана АЛЕКСЄЄВА,
Олександр МАЛИХІН, Наталія АРІСТОВА

**ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ
В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Олег ТОПУЗОВ, Світлана АЛЕКСЄЄВА,
Олександр МАЛИХІН, Наталія АРІСТОВА

**ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ
В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2024

УДК 373.091.313-025.14

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 12 від 30 листопада 2023р.).*

Рецензенти:

- ОРЛОВ В. Ф.** – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України;
- АРТЮШИНА М. В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;
- ГОЛОВКО М.В.** – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України.

Топузов О. М., Алексєєва С. В., Малихін О. В., Арістова Н. О.

Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі: методичний посібник. [Електронне видання]. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. – 113 с.

ISBN 978-966-983-489-8

Методичний посібник розкриває зміст і суть індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в базовій школі. У посібнику висвітлюється стан реалізації стратегічних пріоритетів реформування загальної середньої освіти, описано сучасне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в базовій школі, схарактеризовано систему індивідуалізації навчання, обґрунтовано дидактичні засади індивідуалізації навчання в базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу.

Особливу увагу приділено практичній складовій, що містить методичний кейс індивідуалізації навчання у базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу. Зокрема, розроблено дорожню карту організації освітнього процесу у базовій середній школі на засадах індивідуального підходу в умовах змішаного навчання й оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи на засадах урахування положень індивідуального підходу.

Методичний посібник буде корисним керівникам і вчителям закладів загальної середньої освіти, науковим і науково-педагогічним працівникам у сфері загальної середньої, післядипломної освіти та освіти дорослих, аспірантам, докторантам, державним службовцям системи управління освітою.

УДК 373.091.313-025.14

© Інститут педагогіки НАПН України, 2024

© Видавничий дім «Освіта», 2024

ISBN 978-966-983-489-8

© Топузов О., Алексєєва С., Малихін О., Арістова Н., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1 НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
1.1 Практика реалізації стратегічних пріоритетів реформування загальної середньої освіти	6
1.2 Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу базової середньої освіти.....	17
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ	30
РОЗДІЛ 2 ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	
2.1 Індивідуалізація навчання в закладах загальної середньої освіти як педагогічна проблема.....	33
2.2 Дидактичні засади індивідуалізації навчання у базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу	45
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ	57
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНИЙ КЕЙС ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
3.1 Дорожня карта організації освітнього процесу у базовій середній школі на засадах індивідуального підходу в умовах змішаного навчання	61
3.2 Оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи на засадах урахування положень індивідуального підходу.....	72
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ	85
ДОДАТКИ	88

ПЕРЕДМОВА

За концепцією Нової української школи педагог є носієм гуманістичних цінностей та ідеалів, які можуть підготувати кожного учня до активної участі в громадському житті. Орієнтація Нової української школи на учня передбачає врахування вікових особливостей фізичного, психічного розумового розвитку дітей. Педагогічні завдання мають розв'язуватися в атмосфері психологічного комфорту та підтримки, що сприятиме розкриттю потенціалу кожної дитини. Саме індивідуалізація навчання дає можливість створювати ситуації успіху в навчанні для учнів з різними рівнями навчальних можливостей, саме вона створює умови, за яких школяр вірить у свої сили. А це стимулює дитину на пошуки нових знань, викликає прагнення до досягнення все нових і нових успіхів у навчанні.

Індивідуалізація навчання є своєрідним комплексом організаційних, дидактичних і методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для навчання й розвитку всіх і кожного окремо учня у відповідності з актуальними динамічними можливостями. Індивідуалізація навчання є однією з умов забезпечення підходу до особистості учня як до центрального суб'єкта освітнього процесу.

Задля систематизації та власного внеску в розроблення цієї проблеми, надання методичної допомоги нами запропоновано методичний посібник «Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі». У методичному посібнику визначені підходи індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі, висвітлюється стан реалізації стратегічних пріоритетів реформування загальної середньої освіти, окреслено сучасне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу базової середньої освіти, схарактеризовано систему індивідуалізації навчання у базовій школі, обґрунтовано дидактичні засади індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу.

Особливу увагу приділено практичній складовій, що містить методичний кейс індивідуалізації навчання у базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу. Зокрема, розроблено дорожню карту організації освітнього процесу у базовій середній школі на засадах індивідуального підходу в умовах змішаного навчання й оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи за засадах реалізації положень індивідуального підходу.

Методичний посібник буде корисним керівникам і вчителям закладів загальної середньої освіти, науковим і науково-педагогічним працівникам у сфері загальної середньої, післядипломної освіти та освіти дорослих, аспірантам, докторантам, державним службовцям системи управління освітою.

Автори методичного посібника «Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі» мають надію, що використання запропонованого матеріалу уможливить створення сучасного методичного забезпечення для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Практика реалізації стратегічних пріоритетів реформування загальної середньої освіти

Державна політика освітньої діяльності в сфері загальної середньої освіти, правові, організаційні та економічні засади її функціонування й розвитку ґрунтуються на засадах та принципах, визначених Законом України «Про освіту»¹ (2017), Законом України «Про повну загальну середню освіту»² (2020). З метою регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації права особи на повну загальну середню освіту визначені основні підходи та завдання повної загальної середньої освіти, де в пріоритеті є забезпечення права на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти та обов'язковості здобуття громадянами України повної загальної середньої освіти. Відповідно до документів законодавства України необхідним є забезпечення якості повної загальної середньої освіти та якості освітньої діяльності; визначення структури та змісту повної загальної середньої освіти; прав та обов'язків учасників освітнього процесу; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти; встановлення відповідальності за порушення законодавства України про загальну середню освіту.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» (2020) визначено, що повна загальна середня освіта здобувається на трьох рівнях:

➤ *початкова освіта* – перший рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти;

---

¹ Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

² Закон України «Про повну загальну середню освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

➤ *базова середня освіта* – другий рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти;

➤ *профільна середня освіта* – третій рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених державним стандартом профільної середньої освіти.

На кожному рівні повної загальної середньої освіти освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі, здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб. Термін навчання на кожному рівні становить: початкова освіта – протягом чотирьох років; базова середня освіта – протягом п'яти років; профільна середня освіта – протягом трьох років.

Освітній процес у закладах освіти на кожному рівні організовується за двома циклами:

❖ початкова освіта: перший цикл початкової освіти – *адаптаційно-ігровий* (1–2 роки навчання); другий цикл початкової освіти – *основний* (3–4 роки навчання);

❖ базова середня освіта: перший цикл базової середньої освіти – *адаптаційний* (5–6 роки навчання); другий цикл базової середньої освіти – *базове предметне навчання* (7–9 роки навчання);

❖ профільна середня освіта: перший цикл профільної середньої освіти – *профільно-адаптаційний* (10 рік навчання); другий цикл профільної середньої освіти – *профільний* (11–12 роки навчання).

Базова середня освіта (5–9 класи) – це основна школа, що є фундаментом загальноосвітньої підготовки. У базовій школі відбувається формування особистості, з активною позицією, з морально-етичними принципами, що поважає гідність і права людини. Відповідно до сучасного законодавства, право на надання базової загальної середньої освіти мають загальноосвітні заклади освіти II ступеня. Період навчання в основній школі складає 5 років. Зміст освіти в основній школі є єдиним для всіх учнів, що впроваджується на основі

особистісно орієнтованого підходу, через методики організації навчання, які значно підвищують рівень пізнавальних здібностей учнів. Випускник середніх класів – це особистість, що володіє якостями й уміннями на рівні вимог Державного освітнього стандарту: засвоїв загальноосвітні програми з усіх предметів шкільного навчального плану; знає свої громадянські права й уміє їх реалізувати; здатен оцінювати свою діяльність з погляду моральності й етичних цінностей; дотримується правил культури поведінки і спілкування; вести здоровий спосіб життя; бути готовим до навчання у старших класах.

Щодо Державного стандарту базової середньої освіти³, який було прийнято у вересні 2020 р., то він визначає мету, принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти, дає загальну характеристику змісту навчання, пояснює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання. Державний стандарт базової середньої освіти містить 7 варіантів базових навчальних планів, відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти. Базовий навчальний план описує загальний обсяг навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями: рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за кожною з галузей та загалом. Зазначимо, базові навчальні плани закладів загальної середньої освіти, класів (груп), спеціальних закладів та спеціальних класів (груп) пов'язані: з українською мовою навчання, з навчанням мовою корінного народу або національної меншини, з українською мовою навчання і вивчення мови корінного народу або національної меншини. Також частиною стандарту є базові навчальні плани для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Особливістю сучасного Державного стандарту базової середньої освіти є відсутність поділу на предмети, натомість є освітні галузі: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізична культура. Такий підхід надає можливість розробникам освітніх і навчальних

---

³Державний стандарт базової середньої освіти <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898>

програм утілювати певну освітню галузь через окремий предмет, а також комбінувати їх для інтеграції. Для кожної галузі освіти Державний стандарт описує мету, загальні результати, які уточнюються через обов'язкові результати для кожного циклу базової середньої освіти. Кожна освітня галузь має потенціал для розвитку компетентностей і наскрізних умінь, які визначені Державним стандартом та закладені в Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу⁴ (2018) щодо ключових компетентностей освіти впродовж життя.

Державний стандарт базової середньої освіти містить опис компетентнісного потенціалу та вимоги до обов'язкового навчання учнів. Перелік основних компетентностей виглядає так: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технології, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність. Наскрізні вміння формуються на всіх інтегрованих курсах або предметах. Вони є спільними для всіх компетентностей. Перелік наскрізних умінь: читати з розумінням, висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми.

Отже, система загальної середньої освіти функціонує задля забезпечення: усебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і

---

⁴ Annex to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. — Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Загальна середня освіта може бути організована за інституційною (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева) та індивідуальною (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж) формами. Зауважуємо, що «інклюзивна форма» здобуття освіти законодавством не передбачена. Для осіб з особливими освітніми потребами організовується інклюзивне навчання за денною або вечірньою формами здобуття освіти. Крім того, стан здоров'я може бути підставою для вибору здобувачами освіти (їх батьками) екстернату, педагогічного патронажу, дистанційної форми.

Заклад освіти може організовувати здобуття освіти за будь-якими формами, визначеними законодавством, за наявності необхідних ресурсів (матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності тощо). Будь-яка форма здобуття освіти передбачає зарахування особи до закладу освіти, у тому числі сімейна, домашня. Це дає можливість особі набути права та обов'язки учня, отримати доступ до користування інфраструктурою закладу освіти, оформити учнівський квиток, розраховувати на дотримання під час навчання стандартів освіти і допомогу педпрацівників в засвоєнні освітньої програми, мати психологічний і соціально-педагогічний супровід, пройти оцінювання навчальних досягнень та/або державну підсумкову атестацію, одержати документ про освіту. Крім того, для організації будь-якої форми здобуття освіти можуть застосовуватися дистанційні технології. Одним зі способів залучення та використання додаткових ресурсів є організація мережевої форми здобуття освіти.

Розкриємо особливості форм здобуття освіти. *Інституційна* (очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. Організації здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти за

інституційною формою передбачає створення класів з денною, вечірньою, заочною, дистанційною формами освіти, укладання договорів про організацію мережевої освіти. Заклади освіти організують навчання здобувачів освіти відповідно до законодавства та своїх установчих документів.

Денна форма – це форма здобуття загальної середньої освіти, яка передбачає особистісний контакт педагога та здобувачів освіти, забезпечує надбання глибоких системних знань, стійких умінь, відповідних компетентностей. Здобуття освіти за денною формою може бути організовано для осіб, які навчаються з 1 по 11(12) клас.

Вечірня форма – це форма здобуття загальної середньої освіти, яку можна буде отримати з 14 років у будь-якій звичайній школі, що інтегрує очну і заочну форму отримання освіти, тобто це змішане навчання. Здобуття базової та профільної середньої освіти за вечірньою формою може бути організовано для осіб віком від 14 років, які завершили здобуття початкової освіти. Заклади освіти організують здобуття освіти за вечірньою формою незалежно від місця проживання здобувачів освіти.

Заочна форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає самостійне опрацювання навчального матеріалу шляхом поєднання очної форми (короткочасних сесій). Отже, здобуття освіти за заочною формою відбувається і під час короткочасних сесій і у проміжку між ними. Форми організації освітнього процесу в сесійний і міжсесійний періоди визначаються освітньою програмою.

Заочна форма може використовуватися для здобуття і базової середньої, і профільної загальної середньої освіти. Така форма організовується для осіб віком від 14 років, які завершили здобуття початкової освіти. Для організації здобуття освіти за заочною формою заклад освіти може мати у своєму складі навчально-консультаційні пункти, на базі яких організуються групові консультації та заліки, що складаються всіма здобувачами освіти .

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти в спеціалізованому інформаційному середовищі з

використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Дистанційна форма здобуття освіти, як окрема форма здобуття освіти, може бути реалізована шляхом застосування дистанційного навчання. Рішення про організацію здобуття освіти за дистанційною формою в закладі освіти ухвалюється відповідно до наявного матеріально-технічного, кадрового, інформаційного забезпечення. Дистанційне навчання також використовують для забезпечення навчання за різними формами здобуття освіти або їх поєднання.

Законодавчо, дистанційне навчання регламентується окремими положеннями для закладів загальної середньої освіти⁵, зокрема «Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти»⁶ (2020). У цьому положенні конкретизується поняття дистанційного навчання як організації освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх, як правило, опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій. Інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології дистанційного навчання – це технології створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів), а також забезпечення організації та супроводу освітнього процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережі Інтернет. Під поняттям «електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів)» розуміють засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою

---

⁵ Наказ МОН України №1115 від 08.09.2020 р. "Деякі питання організації дистанційного навчання <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

⁶ Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі під час вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів). Розширюється тлумачення поняття «суб'єкти дистанційного навчання», до якого входять учні, педагогічні працівники, батьки або інші законні представники неповнолітніх учнів, асистенти дітей, які беруть участь в освітньому процесі за дистанційною формою здобуття освіти або з використанням технологій дистанційного навчання. Технології дистанційного навчання є комплексом освітніх технологій (технології розвивального, проєктного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, що дають можливість реалізувати процес дистанційного навчання в закладах освіти.

Організація освітнього процесу під час дистанційного навчання здійснюється з дотриманням вимог законодавства про освіту, захист персональних даних, а також санітарних правил і норм (щодо формування розкладу навчальних занять, рухової активності, вправ для очей, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання, тривалості виконання завдань для самопідготовки в позанавчальний час). Навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання включає: рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладах освіти; змістове, дидактичне та методичне наповнення електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів). Електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів) – це засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі під час вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів). Інформаційно-телекомунікаційна система дистанційного навчання (електронна освітня платформа) визначається програмно-технічним комплексом, що об'єднує систему електронних освітніх ресурсів, програмне забезпечення для створення, накопичення та доступу до

таких ресурсів, а також для організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (у тому числі ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням). Заклади освіти можуть створювати внутрішні структурні підрозділи, що забезпечують організацію здобуття освіти за дистанційною формою. В освітній програмі закладу освіти, який організовує здобуття освіти за дистанційною формою, мають бути визначені особливості організації освітнього процесу (опис форм організації освітнього процесу та інструментарію оцінювання, у тому числі з навчальних предметів художньо-естетичного, фізкультурно-оздоровчого та технологічного циклів, та інші складники, що враховують особливості освітньої діяльності закладу освіти) .

Мережева форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, де оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах. Наприклад, до мережевої взаємодії можуть залучатися юридичні особи, задля використання додаткової матеріально-технічної бази, зокрема, міжшкільні ресурсні центри, музеї, наукові установи тощо. Мережева взаємодія між суб'єктами освітньої діяльності дає можливість залучення та використання додаткових ресурсів (кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, інформаційних та інших), необхідних для забезпечення якості освіти. Таким чином, мережева взаємодія, що здійснюється на договірних засадах різними суб'єктами освітньої діяльності для організації здобуття освіти за мережевою формою, є способом забезпечення поглибленого вивчення окремих навчальних предметів, упровадження профільного навчання; розширення доступу здобувачів освіти і педагогічних працівників до сучасних технологій і засобів освіти; забезпечення поглибленого вивчення окремих навчальних предметів, впровадження профільного навчання; розширення доступу здобувачів освіти і педагогічних працівників до сучасних технологій і засобів навчання; координації спільної освітньої діяльності.

Пропозиції щодо організації здобуття освіти за мережевою формою можуть запропонувати педагогічній раді закладу освіти учасники освітнього процесу, або інші суб'єкти, які бажають бути залучені до мережевої взаємодії. Здобуття освіти за мережевою формою може організовуватися для класів (груп) та окремих здобувачів освіти задля забезпечення їхньої індивідуальної освітньої траєкторії.

Застосування мережевої форми здобуття освіти може поєднуватися із очною (денною та вечірньою), заочною та дистанційною формами. Зарахування здобувачів освіти на мережеву форму здобуття освіти здійснюється за їх заявою (у разі досягнення повноліття) або заявою одного з батьків, інших законних представників. У разі організації мережевої форми здобуття освіти для вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) у заяві зазначаються ці предмети.

Для забезпечення організації здобуття освіти за мережевою формою укладається договір між закладом освіти, до якого зараховані здобувачі освіти (базовим закладом), та іншим суб'єктом освітньої діяльності (партнерами). Базовий заклад і партнер визначають освітню програму, оволодіння якою забезпечується мережевою взаємодією, та її компоненти (навчальні предмети, форми організації освітнього процесу тощо); ресурси, які використовуються суб'єктами освітньої діяльності для забезпечення здобуття освіти за мережевою формою; фінансування організації здобуття освіти за мережевою формою; механізм взаємодії учасників освітнього процесу під час організації мережевої форми здобуття освіти. Для забезпечення здобуття освіти за мережевою формою учасники мережевої взаємодії можуть спільно розробляти і затверджувати освітні програми в порядку, визначеному законодавством. Заклад освіти, до якого зараховано здобувачів освіти, відповідає за здійснення контролю за реалізацією освітньої програми в повному обсязі. Суб'єкт освітньої діяльності, що є партнером мережевої взаємодії, відповідає за реалізацію компонентів освітньої програми, визначених у договорі. Результати навчання здобувачів освіти за мережевою формою обліковуються базовими закладами в

класному журналі на підставі витягів із журналів, які ведуться партнерами мережевої взаємодії. Документи про здобуття освіти за мережевою формою видаються базовими закладами освіти.

Індивідуальна форма здобуття освіти – це спосіб організації навчальної діяльності, який запроваджується для забезпечення права громадян на здобуття освіти з урахуванням індивідуальних здібностей, обдарувань, стану здоров'я, демографічної ситуації тощо. Здобувачі освіти (у разі досягнення повноліття) або їхні батьки можуть обирати індивідуальну форму здобуття освіти відповідно до власних інтересів, здібностей, потреб, мотивації, можливостей і досвіду.

Слід також зауважити, що проблема індивідуалізації освітнього процесу цікавила і сьогодні цікавить багатьох учених і практиків. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020р., стаття 14) реалізується право на забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня, що формується шляхом визначення його освітніх цілей. У наступному параграфі розглянемо проблему індивідуалізації навчання в системі базової загальної середньої освіти.

Завершуючи огляд нормативно-правового забезпечення загальної середньої освіти зазначимо, що результати навчання в базовій середній школі оцінюються через державну підсумкову атестацію у формі зовнішнього незалежного оцінювання. Після завершення 9 класу учень може продовжити навчання в школі або в закладі професійно-технічної освіти. Також він має право розпочати трудову діяльність за професіями, що не потребують спеціального диплома.

Контроль за відповідністю освітнього рівня учнів, які закінчили загальноосвітній заклад освіти II ступеня, здійснюється шляхом їхньої державної підсумкової атестації. Зміст, форми, порядок і терміни проведення атестації визначаються і щорічно затверджуються Міністерством освіти і науки України. Учням, які закінчили основну школу (9-й клас), видається свідоцтво про базову загальну середню освіту та додаток до свідоцтва, у якому зазначаються отримані бали за навчальні досягнення. За відмінні успіхи в

навчанні випускникам видається свідоцтво про базову загальну середню освіту з відзнакою. Свідоцтво про базову загальну середню освіту дає право на вступ до школи III ступеня, професійного закладу освіти або закладу вищої освіти I-II рівня акредитації. Учні, які не отримали документи про освіту, можуть продовжити навчання екстерном.

1.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу базової середньої освіти

Відповідно до Закону України «Про освіту» метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Досягнення цієї мети забезпечується Державним стандартом базової середньої освіти (2020), що визначає мету та принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти, дає загальну характеристику змісту навчання, пояснює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання. У документі також окреслено ключові компетентності, якими мають оволодіти школярі після закінчення кожного з двох циклів – адаптаційного (5-6 класи) і базового предметного навчання (7-9 класи), та наскрізні вміння. Державний стандарт містить дані про загальний обсяг навчального навантаження учнів у базових навчальних планах. Він містить 7 варіантів базового навчального плану відповідно до освітніх потреб дітей, а також визначає рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за кожною з галузей та загалом.

На основі Державного стандарту базової середньої освіти розробляються типова освітня програма⁷ (державний рівень), модельні навчальні програми

---

⁷ Типові освітні програми. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>

(авторські колективи із затвердженням державою) та навчальні програми (можуть розробляти навіть окремі вчителі).

Зокрема, типові освітні програми розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>)

Рис. 1. Типові освітні програми (сайт Міністерства освіти і науки України).

Типова освітня програма визначає: вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою базової середньої освіти; загальний обсяг навчального навантаження на адаптаційному циклі та циклі базового предметного навчання (у годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання. Вона включає: варіанти типових навчальних планів; перелік модельних навчальних програм; рекомендовані форми організації освітнього процесу; опис інструментарію оцінювання. Запропонована типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (5-9 класів) окреслює обов'язкові та рекомендовані підходи до розроблення та використання в

освітній діяльності освітніх програм на кожному циклі (адаптаційний, цикл базового предметного навчання). Призначається типова освітня програма для: закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою; закладів загальної середньої освіти, у яких є класи (групи) з навчанням мовою корінного народу або національної меншини поряд з державною мовою, та закладів загальної середньої освіти, у яких є класи (групи) з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної меншини.

Для реалізації мети повної загальної середньої освіти, а також належної організації освітнього процесу кожен заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності освітню програму. Вона може бути розроблена окремо для кожного рівня (циклу) повної загальної середньої освіти або ж бути наскрізною, розробленою для декількох рівнів освіти. Відповідне рішення приймає педагогічна рада закладу освіти.

Освітня програма закладу загальної середньої освіти, розроблена на основі Типової освітньої програми, відповідно до частини третьої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020), має:

- ✓ відповідати структурі Типової освітньої програми та визначеним нею вимогам до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою закладу освіти;

- ✓ визначати (в обсязі не меншому ніж встановлено Типовою освітньою програмою) загальний обсяг навчального навантаження на адаптаційному циклі та циклі базового предметного навчання (у годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання;

- ✓ містити навчальний план, що ґрунтується на одному з варіантів типових навчальних планів Типової освітньої програми і може передбачати перерозподіл годин (у визначеному обсязі) між обов'язковими для вивчення навчальними предметами (крім української мови та фізичної культури) певної освітньої галузі, які можуть вивчатися окремо та/або інтегровано з іншими навчальними предметами;

✓ містити перелік модельних навчальних програм, що використовуються закладом освіти в освітньому процесі, та/або навчальних програм, затверджених педагогічною радою, що мають містити опис результатів навчання учнів з навчальних предметів (інтегрованих курсів) в обсязі не меншому, ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами;

✓ опис форм організації освітнього процесу та інструментарію оцінювання.

Модельна навчальна програма – документ, що визначає зміст навчального предмета (інтегрованого курсу), види навчальної діяльності учнів, орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

Модельні навчальні програми можуть бути розроблені як для всього рівня базової середньої освіти (5-9 класи), так і окремо для кожного циклу: адаптаційного (5-6 класи) та базового предметного навчання (7-9 класи).

Створення Модельних навчальних програм потребує дотримання чітких вимог, зокрема: відповідність Державному стандарту базової середньої освіти (2020); чітка структура; представлення цілісності авторського бачення вивчення навчального предмету (інтегрованого курсу); дотримання принципів науковості, системності, логічності, послідовності; урахування наступності між початковою й базовою середньою освітою; відповідність віковим особливостям учнів; лаконічність і доступність викладу; реалізація ціннісного компоненту й українознавче наповнення; відсутність різних видів дискримінації⁸.

За інформацією з сайту Інституту модернізації змісту освіти стверджується, що наказом Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 року № 795 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10

---

⁸ Головіна О. Відповідаємо на запитання: усе про модельні навчальні програми для розробників і шкіл <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-use-pro-modelni-navchalni-programy-dlya-rozrobnykiv-i-shkil/>

серпня 2021 року № 898, наказу Міністерства освіти і науки України від 29 вересня 2021 року №1031, наказу Міністерства освіти і науки України від 13 грудня 2021 року №1358, наказу Міністерства освіти і науки України від 02 лютого 2022 року №96, наказу Міністерства освіти і науки України від 09 лютого 2022 року № 143, наказу Міністерства освіти і науки України від 11 квітня 2022 року № 324) надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» 95 модельним навчальним програмам для базової середньої освіти, у змісті яких реалізуються концептуальні засади нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898⁹. Модельні навчальні програми відповідно до Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2020 року № 931, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 листопада 2020 року за № 1119/35402, пройшли комплексну експертизу та за рішенням предметних експертних комісій, склад яких затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2021 року № 95, рекомендовані до надання грифа Міністерства освіти і науки України. Ці модельні навчальні програми стануть основою для розроблення нової навчальної та навчально-методичної літератури для учнів 5-9 класів. Новостворені модельні навчальні програми будуть масово впроваджуватися в освітній процес закладів загальної середньої освіти поетапно, починаючи з 2022/2023 навчального року¹⁰.

Використовуючи модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів (білінгвальних та інтегрованих курсів). Навчальні програми, що розроблені на основі модельних навчальних програм, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Навчальні програми предметів (білінгвальних та інтегрованих курсів) мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено

---

⁹ Модельні навчальні програми <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>

¹⁰ Там же

Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами. Формування змісту навчальних предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів може здійснюватися шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників.

Отже, модельна навчальна програма визначає орієнтовну послідовність та окреслює очікувані результати навчання учнів. Тоді як навчальна програма конкретизує ці послідовності та результати й чітко їх визначає. Це, фактично, означає, що ми маємо винайти шляхи, що дають змогу з модельної програми «проростити» чіткішу та зрозумілішу навчальну. Модельна програма визначає зміст предмета чи інтегрованого курсу, що викладається, а також різновиди діяльності учнів. Навчальна ж програма описує це більш конкретно та детально. Так само модельна програма не визначає кількості годин викладання, тоді як навчальна програма визначає мінімальне й максимальне навантаження з певного предмета чи курсу. Навчальну програму затверджує педрада закладу освіти, тоді як модельна навчальна програма отримує гриф від держави¹¹.

Модельні програми формують зв'язок між очікуваними результатами, змістом навчання й різновидами навчальної діяльності. Вона не дає конкретних пояснень щодо викладання предмету, тому є широкий простір для авторської думки та креативу під час створення навчальних матеріалів. Тож будь-який авторський колектив чи окремі вчителі можуть розробляти навчальну програму й навчальні матеріали на основі модельної навчальної програми. Автори модельної навчальної програми перетворюють орієнтири для оцінювання зі стандарту освіти в очікувані результати навчання, а також визначають зміст і різновиди навчальної діяльності. Очікувані результати навчання – це результати, яких учні мають досягти на певному етапі освітнього процесу. У модельній навчальній програмі результати навчання вибудовуються в певній

---

¹¹ Степанова-Камиш М. Навчальна програма не має копіювати модельну: що спільного й різного в цих програмах. <https://nus.org.ua/articles/navchalna-programa-ne-maye-kopiyuvaty-modelnu-shho-spilnogo-j-riznogo-v-tsyh-programah/>

логічній послідовності. І це головне завдання модельної навчальної програми – визначити послідовність досягнення очікуваних результатів, наприклад, у розрізі розділу чи теми. Йдеться про те, що автори програми мають продумати, у якій логічній послідовності відбуватиметься оволодіння тією чи іншою темою. І ця послідовність уже є ознакою різних навчальних програм, оскільки вона може бути різною в різних модельних навчальних програмах (наприклад, навпаки – від лексичного значення до граматичної та фонетичної побудови). Отже, модельні навчальні програми призначені для впорядкування логіки та послідовності отримання результатів навчання. Ця логіка далі має розкриватися в навчальних програмах.

Підручник створюється за модельною навчальною програмою. Адже вона, хоч і не враховує кількість годин та створена для «узагальненого» закладу освіти, проте орієнтована на використання в різних закладах освіти. На рівні ж школи можна створювати додаткові навчальні матеріали, які відповідатимуть потребам навчальної програми закладу. Тут уже прорахована конкретна кількість годин, ураховано можливості школи, вона створена шкільною спільнотою для власного користування.

Модельна навчальна програма не є остаточною, не з нею вчитель іде в клас. Педагог іде до дітей із баченням не просто досягнути очікуваних результатів, а з прив'язкою цих результатів до певного часового проміжку. Водночас цей проміжок – не рік, пів року чи семестр, а кожен урок. Це фіксується в навчальній програмі. Тому навчальні програми і складають переважно на рівні закладу освіти. Отже, саме тут відбувається подальша деталізація результатів навчання – від очікуваних результатів за розділом та темою (що визначає модельна програма) до очікуваних результатів кожного уроку. Часто під час розроблення навчальних програм заклад бере за основу модельну навчальну програму, адаптувавши її до своїх потреб. Проте це не зовсім правильно, оскільки такий підхід не враховує всіх переваг навчальних програм. Експерти рекомендують насамперед звертатися до першоджерел – відповідних законів і стандартів, а вже в другу чергу брати до уваги модельні

навчальні програми. Адже жодна модельна навчальна програма не має достатньо інформації для того, щоби створити дієву навчальну програму. Модельна навчальна програма має бути конкретизована в навчальній програмі. Насамперед у модельних навчальних програмах не зазначається необхідна кількість годин на викладання тої чи іншої теми. Навчальні програми також можуть містити міжгалузеві проєкти. Адже під час розроблення модельних навчальних програм є змога лише зазначити та рекомендувати, у межах якогось розділу можна запропонувати учням міжгалузевий проєкт. Оскільки створення проєкту залежить від низки чинників у закладі освіти, деталізація його реалізації можлива лише в навчальній програмі, коли є змога врахувати можливості педагогічного колективу та особливості роботи школи. Водночас це стосується й оцінювання: як часто й що саме оцінювати. Автори модельної навчальної програми можуть дати лише загальні рекомендації, а не конкретні відповіді. Натомість школа може працювати за внутрішнім планом річного оцінювання, відповідно до якого кожен учитель розробляє систему оцінювання свого навчального предмета (інтегрованого курсу). В оцінюванні школа спирається на свої принципи і стандарти оцінювання.

Основа будь-якої програми – формування наскрізних умінь. В українському законодавстві до наскрізних умінь віднесено: критичне та системне мислення; здатність співпрацювати з іншими людьми; ухвалювати рішення; оцінювати ризики; уміння конструктивно керувати емоціями; ініціативність; читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно й письмово; здатність логічно обґрунтувати позицію; творчість; здатність розв'язувати проблеми. Наскрізні уміння стосуються кожної з визначених Законом України «Про освіту» (2017) компетентностей. Водночас кожна освітня галузь робить внесок у розвиток кожної компетентності (це називається компетентісним потенціалом освітньої галузі).

У центрі уваги розробників програм також мають бути ціннісні орієнтири: унікальність і талановитість кожної дитини, жодної дискримінації; формування цілісного світогляду; становлення вільної особистості;

гармонійний фізичний і психоемоційний розвиток; добробут і безпека; утвердження людської гідності та доброчесності; визнання своєї ідентичності; активне громадянство.

Модельні навчальні програми мають таку назву не випадково, адже по суті вони пропонують модель реалізації певного предмета або курсу, задають універсальну рамку, яку вчитель може використати, створюючи власну навчальну програму. Важливо усвідомлювати, що жодна модельна навчальна програма не містить розподілу годин на вивчення окремих тем чи розділів, а лише пропонує орієнтовну рамку. Те саме стосується й очікуваних результатів і видів діяльності. Послідовність перших у модельній навчальній програмі є орієнтовною, а перелік останніх – пропонованим. Іншими словами, учителю в будь-якому разі потрібно робити вибір, діяти творчо і вільно.

Модельна навчальна програма в НУШ – це не припис, який слід виконати буква до букви, а путівник, який прокладає шлях до реалізації вимог Державного стандарту. Тому на зміну традиційному словосполученню «виконання програми», має прийти вислів «використання програми» для досягнення мети базової середньої освіти. Мету базової середньої освіти в державному стандарті визначають як «розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної середньої освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу». Отже, для успішної реалізації модельної навчальної програми потрібна конкретизована для потреб певного вчителя та його учнів навчальна програма.

Відомо, що в освітніх програмах різних закладів на вивчення одного й того ж предмета може бути передбачено різну кількість годин. Більше того, в одному й тому ж закладі на паралелі кількість годин на вивчення одного й того ж предмета може різнитися. І один і той самий учитель, обравши для 5-А і 5-Б

модельну навчальну програму умовно «Математика-1», має пристосувати її до різної кількості годин на тиждень: 4 – для 5-А і 6 – для 5-Б. Очевидною є потреба створення різних навчальних програм на основі однієї модельної навчальної програми. Такі навчальні програми (створені на основі модельних навчальних програм) згідно з чинним законодавством затверджує педагогічна рада закладу загальної середньої освіти. Додаткових схвалень вони не потребують.

Якщо вчитель не знайшов з-поміж пропонованих модельних навчальних програм жодної, яку міг би вважати для себе оптимальною, він може розробити власну (авторську) навчальну програму на основі державного стандарту, не спираючись на жодну модельну навчальну програму, зокрема й користуючись тим самим «Конструктором навчальних програм». У цьому разі навчальна програма (підкреслюємо, створена НЕ на основі модельної навчальної програми) має бути подана на експертизу до Інституту модернізації змісту освіти згідно з вимогами чинного законодавства (наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Змін до Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» № 1203 від 8 листопада 2021 року).

Заклад освіти, який створює свою освітню програму, має подати її на експертизу до Державної служби якості освіти та отримати експертний висновок щодо неї. Докладні вимоги до таких програм можна знайти в наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення експертизи та затвердження освітніх програм повної загальної середньої освіти, розроблених не на основі типових освітніх програм» № 520 від 3 червня 2022 року.

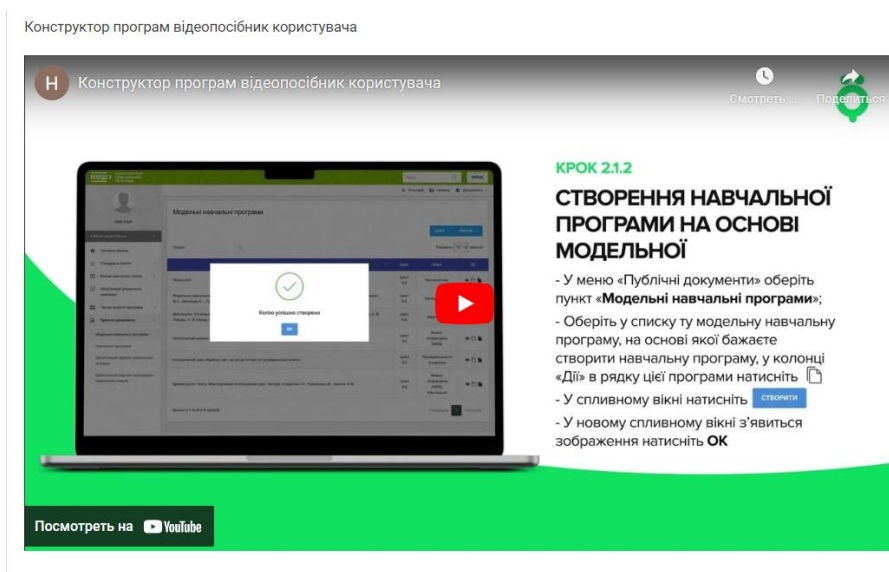
Експертиза проводиться в два етапи:

- 1) установлення відповідності освітньої програми вимогам чинного законодавства в сфері освіти;
- 2) оцінювання якості освітньої програми, що включає аналіз, перевірку, порівняння отриманих результатів навчання учнів з обов'язковими

результатами навчання, визначеними державним стандартом відповідного рівня повної загальної середньої освіти.

За рішенням експертної комісії таку освітню програму може бути рекомендовано або не рекомендовано до затвердження. Строк дії програми в разі схвального рішення комісії становить 5 років із дня видання наказу Державною службою якості освіти про її затвердження та може бути продовжено/скорочено залежно від строку дії державного стандарту на підставі звернення замовника освітньої програми або за результатами інституційного аудиту¹²

Як ми вже зазначали, для першого циклу базової середньої освіти (5–6-ті класи) нині є близько сотні модельних навчальних програм з різних предметів та інтегрованих курсів. Найближчим часом вельми актуальним буде розроблення таких програм для другого циклу базової середньої освіти (7–9-х класів). Щоб полегшити авторам роботу над створенням програм, фахівці розробили онлайн-інструмент «Конструктор навчальних програм», який дає змогу відстежувати наявність у програмі результатів навчання та відповідність цих результатів вимогам державного стандарту (рис 2).

Рис. 2. Конструктор програм: відеопосібник користувача.

¹² Романенко Ю. Програми НУШ: які вони є та як учителю з ними працювати? <https://osvitoria.media/experience/programy-nush-yaki-vony-ye-ta-yak-uchytelyu-z-nymu-pratsyuvaty/>

Підготовлено інструктивно-методичні матеріали з використання конструктора навчальних планів і програм, які проілюстровані скріншотами, з наочними інструменти конструктора¹³.

Покликання на конструктор навчальних планів і програм: constructor.nus.org.ua. Для реєстрації потрібно заповнити форму, яка передбачена в лівому верхньому куті. Для цього необхідно використати свою електронну пошту та придумати пароль, за яким буде здійснюватися доступ до конструктора та освітніх матеріалів. Після реєстрації є доступ до «кабінету користувача». У кабінеті обирається розділ планування на навчальний рік і сторінку «планування освітнього процесу». На цій сторінці будуть доступні три вкладки: «обсяги навантаження»; «навчальні плани»; «річні навчальні плани»¹⁴.

Навчальний план – це невід’ємна частина освітньої програми закладу освіти, де відображають розподіл годин навчального навантаження за галузями, освітніми компонентами, циклами та роками навчання. Конструктор навчальних планів – це онлайн-інструмент для створення навчального плану закладу освіти за новим Державним стандартом базової середньої освіти¹⁵. (рис 3).

Конструктор навчальних планів запропонує готове рішення щодо обсягу навчального навантаження, яке відповідає всім нормативним документам МОН; допоможе проконтролювати, щоб розподілені години в навчальних планах відповідали всім вимогам законодавства; зорієнтує, які комбінації освітніх компонентів можливі, а які ні; відкриється доступ до вичерпного переліку модельних навчальних програм, які мають гриф «Рекомендовано МОН»; підкаже, скільки годин можна покласти в резерв і як ними розпорядитися; дасть змогу на основі навчального плану створювати саме стільки, скільки потрібно варіативних рішень робочих планів для кожного класу на паралелі; забезпечить

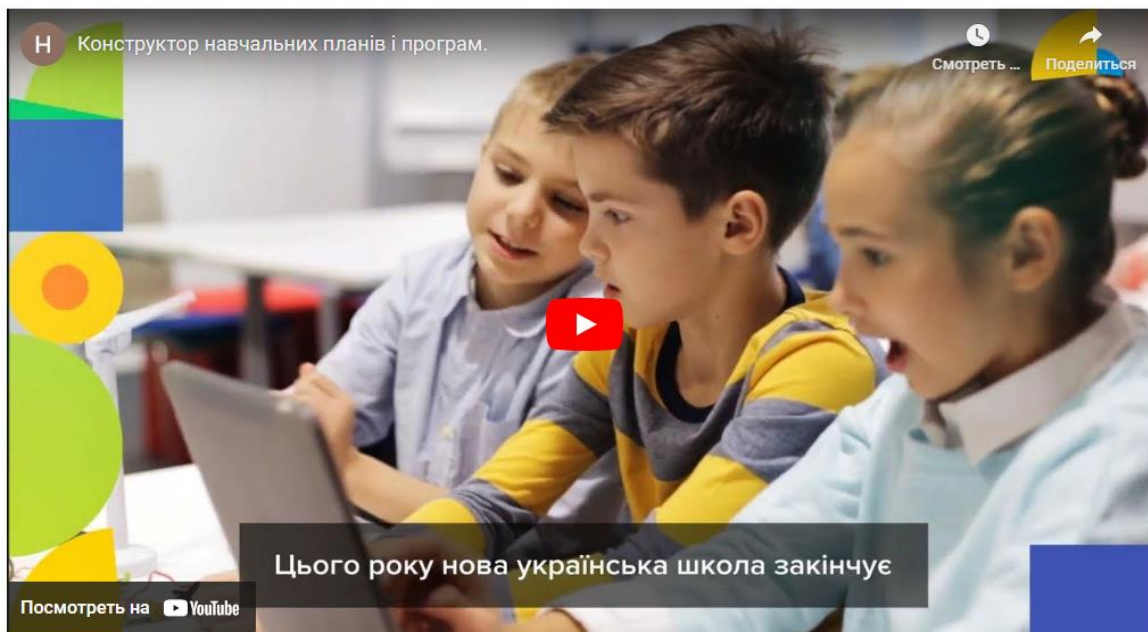
¹³ Конструктор навчальних програм: для вчителів розробили інструкції з користування <https://nus.org.ua/news/konstruktor-navchalnyh-program-dlya-vchyteliv-rozrobyly-instruktsiyi-z-korystuvannya/>

¹⁴ Конструктор навчальних планів і програм https://docs.google.com/document/d/1GesnhtseCswcQs7JQLx25YAHCu_79S_2/edit

¹⁵ Конструктор навчальних планів <https://toolkit.nushub.org.ua/>

можливість зберегти на свій комп'ютер чи роздрукувати за потреби створені вами документи у форматі WORD, щоб додати ці елементи до освітніх програм ваших закладів; збереже в надійному сховку всі створені вами документи; дозволить поділитися вашими документами з іншими членами вашої команди в зручний спосіб (вони зможуть як просто переглядати готові документи, так і ставати їх співавторами)¹⁶

Конструктор навчальних планів і програм

Рис 3. Конструктор навчальних планів.

Для початку роботи з Конструктором навчальних планів потрібно перейти за покликанням constructor.nushub.org.ua та зареєструватися. Для реєстрації потрібно заповнити форму, яка передбачена в лівому верхньому куті. Для цього використайте свою електронну пошту та придумайте пароль, за яким будете здійснювати вхід до Конструктора та освітніх матеріалів.

Після реєстрації – отримуєте доступ до «Кабінету користувача», обираєте розділ «Планування на навчальний рік» і переходите на сторінку «Планування освітнього процесу»¹⁷.

¹⁶ Модуль «Конструктор навчальних планів» в рамках Електронного інструментарію НУШ. посібник користувача <https://toolkit.nushub.org.ua/wp-content/uploads/.pdf>

¹⁷ Там же

До функціоналу «Конструктору навчальних планів» внесено «Конструктор навчальних програм», що може стати в нагоді авторським і педагогічним колективам, щоб швидко створювати якісні й цікаві модельні навчальні та навчальні програми. Перевагами використання цього інструментарію є: автоматизація вибору результатів навчання з Державного стандарту базової загальної середньої освіти (2020); візуалізація статистики використання результатів навчання в програмі; забезпечення злагодженої роботи авторського колективу; можливість створювати різні варіанти навчальних програм і календарних планів до них; збереження всіх створених вами документів від втрат інформації та в постійному доступі. Інструктивно-інформаційні матеріали для роботи з конструктором навчальних планів і програм у Додатку А .

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

1. Концепція нової української школи <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Кремень, В. Г., Топузов, О. М., Ляшенко, О. І., Мальований, Ю. І., & Засєкіна, Т. М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 5(2), 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
3. Ляшенко, О., & Топузов, О. (2021). Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. Український Педагогічний журнал, (4), 29–36. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-29-36>
4. Топузов, О. (2016) Компетентнісний підхід – стрижень наукових інновацій у навчанні. Освіта України, 32.
5. Топузов, О. (2015) Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. Український педагогічний журнал, 1, 16 – 27.
6. Алексєєва, С.(2023) Індивідуалізація навчання як новація сучасної освіти: ідеї та погляди К. Д. Ушинського. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. С. 148-151.

7. Алексеева, С. (2021). Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. *InterConf*, (42), 290-296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>
8. Алексеева, С. (2021) Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації. Збірник наукових праць ЛОГОС. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.41>
9. Топузов О., Малихін О., Алексеева С., Арістова Н. (2023) Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у профільній старшій школі: методичний посібник. Київ. Інститут педагогіки НАПН України. 98 с.
10. Алексеева С. (2022) Теоретичні і методичні засади проєктування моделей індивідуалізації навчання. *Альманах науки*. № 2 (53). С. 17-20. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730030>
11. Алексеева С. (2021) Дидактика в умовах інформатизації освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Луцьк: Комуніальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,. № 4. Ч. 1. С.25-30. DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.4> URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730414>
12. Арістова Н. О. (2006) Креативні технології як педагогічна проблема формування мотивації навчання. *Соціалізація особистості*. Т. 27. С. 215–222.
13. Арістова Н. О. (2002) Проблема поняття «мотивація учіння» в науковій літературі. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. Вип. 22. С. 97–100.
14. Арістова Н. О. (2017) Сучасні підходи до розуміння змісту, сутності і структури поняття «мотивація» в науковій літературі. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія «Педагогічні науки». Вип. 79 (2). С. 9–13.
15. Малихін О. В., Липчевська І. Л. (2023) Формування умінь візуалізації навчальної інформації вчителів як актуальна проблема сучасної освіти / *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22–23 листопада 2022 р.* / за наук. ред. д. пед. н., проф., дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; д. пед. н., проф. О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», С. 166–168. URL: <https://undip.org.ua/library/svit-dydaktyky-dydaktyka-v-suchasnomu-sviti-zbirnyk-materialiv/>
16. Топузов О., Малихін О., Арістова Н. (2021) Формування гендерної культури як основа реалізації індивідуального потенціалу розвитку старшокласників. *Український педагогічний журнал*. Вип. 3. С. 5–12.
17. Алексеева С. (2023) Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. *Український педагогічний журнал*. No 1. С.59–65. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-59-65>
18. Малихін О., Арістова Н., Шелестова Л., Барановська О., Кизенко В., Кравчук О., Трубочева С. & Чорноус О. (2021) Реалізація технологій

профільного навчання у закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 197 с. URL: <https://undip.org.ua/library/realizatsiia-tekhnohiiy-profilnoho-navchannia-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-metodychnyy-posibnyk/>

19. Малихін О., Арістова Н., Шпарик О. (2021) Організація освітнього процесу в Україні та країнах ЄС в умовах непрогнозованих глобальних впливів: довідкове видання. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 71 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-8124-26-7-2021-71>

20. Організаційно-педагогічні засади функціонування опорних закладів освіти в умовах децентралізації : монографія / Калініна Л. М., Онаць О. М., Лісова Н. В., Малихін О. В., Арістова Н. О., Топузов М. О., Калініна Г. М., Малюга М. М. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 256 с. URL: <https://undip.org.ua/library/orhanizatsiyno-pedahohichni-zasady-funktsionuvannia-opornykh-zakladiv-osvity-v-umovakh-detsentralizatsii-monohrafiia/>

21. Алексеева С. (2022) Дидактичні умови індивідуалізації навчання в закладах загальної середньої освіти. Scientific Collection «InterConf», (112): with the Proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Scientific Progressive Methods and Tools» SCIENTIFIC PARADIGM IN THE CONTEXT OF TECHNOLOGIES AND SOCIETY DEVELOPMENT 78 (June 16-18, 2022). Riga, Latvia: Avots, С. 77 – 83. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730957>

РОЗДІЛ 2

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

2.1 Індивідуалізація навчання в закладах загальної середньої освіти як педагогічна проблема

Форми навчання розвиваються разом із освітою в суспільстві, і кожна з них акумулює позитивні надбання освіти певного часу. Щодо індивідуальної форми навчання, то зазначимо, що це є найдавніша форма навчання, яка виникає ще за античних часів і домінує в освіті до XVII століття. Індивідуальна форма була й залишається найбільш ефективною з погляду інтенсивності освіти та в усі часи забезпечувала високі показники якості навчання, кращі результати навчання. З часом індивідуальне навчання перестало задовольняти соціально-економічні потреби суспільства, оскільки не давало можливості охопити навчанням велику кількість дітей, а по-друге, таке навчання було й залишається занадто дорогим і завжди вважалося привілеєм заможної еліти суспільства. Елементи індивідуального навчання нині використовуються у формах репетиторства, індивідуальних консультацій, навчання вокалу, гри на музичних інструментах та інше.

Індивідуалізація пов'язується з упровадженням сукупності заходів під час навчання, що враховує психічні властивості, характерні риси особистості і її досвід. Термін «індивідуалізація навчання» різні автори визначають по-різному залежно від того, яку мету і засоби мають на увазі¹⁸. В «Українському педагогічному словнику»¹⁹ поняття «індивідуалізація процесу навчання» визначається як «організація навчально-виховного процесу, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів,

---

¹⁸ Алексєєва, С. (2021). Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. *InterConf*, (42), 290-296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>

¹⁹ Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

рівень розвитку їхніх здібностей до навчання». Індивідуалізацію навчальної роботи також розглядають «як систему виховних і дидактичних засобів, що відповідають цілям діяльності й реальним пізнавальним можливостям колективу класу, окремих учнів і груп учнів, що дають змогу забезпечити навчальну діяльність учня на рівні його потенційних можливостей з врахуванням цілей навчання». Індивідуалізація навчання – це найповніше врахування індивідуальних особливостей кожного окремого учня в реальному навчально-виховному процесі.

Вивчення праць відомого українського дидактика В. Онищука²⁰ дає підстави виділяти три рівні розвитку індивідуалізації навчання. На думку автора, перший рівень – це врахування загальних особливостей учнів на різних етапах їх навчання і розвитку; другий – здійснюється засобами диференційованого підходу (використання різноманітних навчальних програм і планів, навчальних завдань з різним ступенем труднощів для різних груп учнів); а третій – це врахування індивідуальних відмінностей учнів і вчителя, а також створення сприятливих умов для спільної продуктивної діяльності. Індивідуалізацію навчання за такими рівнями автор розглядає як комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів.

Індивідуалізацію навчання розглядають як реалізацію принципу індивідуального підходу. Індивідуальний підхід – це активний, формувальний, розвивальний принцип педагогіки, який уможлиблює розвиток індивідуальності учня. Близьким до поняття «індивідуалізація навчання» є «індивідуалізоване навчання», що передбачає «навчання за суто індивідуальними програмами». У цьому контексті доцільно згадати українського педагога К. Ушинського²¹, який наполегливо радив учителям вивчати психологічний розвиток дитини і все навчання будувати на законах розвитку психолого-фізіологічної природи учнів. Він був одним із перших, хто

---

²⁰ Онищук В. Активізація навчання старшокласників. К. Радянська школа. 1978. 128 с.

²¹ Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. К.: Просвіта, 1957. Т. 1. 406 с.

конструював навчальну систему на основі врахування закономірностей психолого-фізіологічного розвитку людини в онтогенезі²².

У педагогіці здійснено багато досліджень щодо міждисциплінарного аналізу поняття «індивідуалізація навчання», «індивідуальна освітня траєкторія», а також семантично близьких визначень, що використовуються у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Зокрема, в англomовних і франкомовних публікаціях для позначення індивідуального руху та прогресу в освіті дослідники використовують такі категорії: «академічний трек», «шкільна/навчальна кар'єра», «освітня/навчальна траєкторія», «освітній/навчальний шлях», «студентський перехід», і акцентують увагу на таких їх характеристиках, як: особливості соціального походження; наявний освітній досвід суб'єкта навчання; структурованість, послідовність, лінійність, гнучкість процесу набуття освіти впродовж життя; локальні умови навчання в якості чинників формування ідентичності та схильності до навчання; співвіднесеність студентських (навчальних) переходів і перехідних періодів у житті особистості; ситуаційно-хронологічні чинники розгортання індивідуальної освітньої траєкторії²³. Поняття «академічний трек / маршрут» (англ. –«academic tracks») використовують для характеристики процесу набуття освіти, що співвідноситься з організаційною структурою формальної освіти, означає послідовні кроки, здійснені під час індивідуального просування (прогресу) у ній, та меншою мірою відображає специфіку нелінійного навчання. Поняття «шкільна й навчальна кар'єра» (англ. –«school and learning careers») – позначає лінію навчання особистості, що характеризується успішністю в навчанні, переходами на наступний / вищий рівень, вибір певного напрямку / профілю навчання; послідовність подій, що через освіту та навчання формують і перетворюють індивідуальну ідентичність; складну взаємодію між

---

²² Алексеева С. (2023) Індивідуалізація навчання як новація сучасної освіти: ідеї та погляди К. Д. Ушинського. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, С. 148-151.

²³ Алексеева С. (2021). Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації. Збірник наукових праць ЛОГОС. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.41>

соціальними, економічними структурами, що формують життя людей, та освітніми установами, що визначають процеси, пов'язані з навчанням і самими учнями. Поняття «освітня та навчальна траєкторії» (англ. – «educational and learning trajectories») – акцентує увагу на соціальному статусі особистості, її соціальному походженні, належності до різних соціальних груп (наприклад, освітні траєкторії письменників, учених, художників), позначає особливості соціального походження, оточення, що задають орієнтири, «планку», можливі напрями освіти, зв'язок із сімейною освітньою традицією. Поняття «навчальний шлях» (англ. – learning pathway) – відображає результат власне освітнього досвіду, подій та освітніх шляхів, результат освітніх ситуацій, що відбуваються в межах формального навчання і шкільної системи²⁴.

Французькі педагоги під індивідуалізацією розуміють, перш за все, удосконалення самостійної роботи учнів відповідно до їх індивідуальних здібностей. Якщо учні в класі самостійно працюють над виконанням одних і тих же завдань, то це – індивідуальна робота, якщо ж завдання дібрані для кожного учня з урахуванням його індивідуальних особливостей, то йдеться про індивідуалізацію навчання. У німецькій педагогіці термін «індивідуалізація» є частковим випадком диференціації (внутрішня диференціація) навчання.

Поняття індивідуалізації навчання активно досліджувалося й у США. Зокрема, на думку американських науковців поняття «індивідуалізація» означає будь-які форми й методи обліку індивідуальних особливостей учнів.

На думку відомої естонської педагогині Інге Унт²⁵, індивідуалізація – це врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості й у якій мірі враховуються²⁶. Крім того, І. Унт трактує поняття індивідуалізації як реалізацію

---

²⁴ Сухенко, Я. (2017). Індивідуальна освітня траєкторія: аналіз феномену у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Проблеми сучасної психології. Випуск 38. [http://problemps.kpnu.edu.ua/en/ DOI:https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-38.%25p](http://problemps.kpnu.edu.ua/en/DOI:https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-38.%25p) .

²⁵ Unt Inge Individualization and differentiation of training. 1990

²⁶ Онишків З. М. Індивідуалізація навчального процесу як науково педагогічна проблема. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2002. № 9. С. 6-9.

принципу індивідуального підходу до учнів. Вона стверджує, що індивідуалізацію можна розглядати з точки зору процесу навчання, змісту освіти й побудови шкільної системи. Перша точка зору передбачає відбір форм, методів і прийомів навчання, друга – створення навчальних планів, програм, навчальної літератури і складання відповідних завдань, а третя – формування різних типів шкіл і класів. І. Унт зазначає, що всі різноманітні організаційні варіанти індивідуалізації, які використовуються в різних країнах, можна звести до таких трьох: диференціація навчання, тобто групування учнів за певними критеріями, для навчання їх за дещо різними навчальними планами чи програмами. Так утворюються відносно гомогенні групи (класи, школи); внутрішньо групова індивідуалізація навчальної роботи в гетерогенному класі (групі); проходження навчального курсу в індивідуальному темпі: або прискорено (акселерація), або уповільнено (ретардація).

Для успішної реалізації індивідуального навчання необхідно здійснити діагностування рівня розвитку та ступеня виразності особистісних якостей учнів. Так, діти з різним типом темпераменту працюють у різному темпі. Наприклад, у підручниках з психології зазначено, що для холеричного темпераменту характерні високий рівень нервово-психічної активності та енергії дій, різкі рухи, а також сила, імпульсивність і яскрава виразність емоційних переживань. Сангвінічному темпераменту притаманні висока нервово-психічна активність, різноманітність і багатство міміки й рухів, емоційність, уразливість і лабільність. Меланхолійний темперамент пов'язується з низьким рівнем нервово-психічної активності, стриманістю та приглушеністю моторики й мовлення, значною емоційною реактивністю, глибиною і стійкістю почуттів зі слабким зовнішнім їх виявом. Флегматичний темперамент характеризується такими ознаками поведінки, як низький рівень активності та невміння переключатись, повільність і спокій у діях, міміці та мовленні, рівність, сталість, глибина почуттів і настроїв. Отже, з огляду на психофізіологічні особливості дітей, існує вірогідність зовнішнього тиску у вигляді навчального навантаження, адже навчання відбувається за єдиними для

всіх «Навчальними програмами». А таке навчання може призвести до психосоматичних розладів, загальмувати особистісний і фізичний розвиток дитини. Саме тому дитина повинна навчатися за індивідуальним навчальним планом, завдяки якому зможе працювати в комфортному для себе темпі, опрацьовуючи навчальний матеріал відповідного рівня складності²⁷.

Важлива роль у реалізації індивідуального навчального плану належить учителям-фасилітаторам. Завдяки фасилітації освітній процес сприяє особистісному зростанню дітей, адже за таких умов учні є активними суб'єктами навчальної діяльності. Діти не лише беруть участь у розробленні індивідуальних навчальних планів, а й активно працюють згідно з ними. Реалізації освітньої траєкторії та індивідуального навчального плану допоможе також належна організація освітнього середовища²⁸

Дослідження науковців показали, що індивідуалізація здійснюється в двох напрямках: дидактичному (система дій учня й учителя, яка б задовольняла інтереси учня; комплекс форм, методів, способів, засобів як основи впливу на особистість дитини) та психологічному (урахування здібностей, психічних особливостей індивіда, які впливають на процес і результат, обумовлюють наслідки навчання).

Сучасна індивідуалізація навчання має відносний характер, що зумовлено низкою причин, зокрема, по-перше – як правило, ураховуються індивідуальні особливості не кожного окремого учня, а групи учнів, які мають приблизно схожі особливості; по-друге – ураховуються лише відомі особливості, найбільш важливі з точки зору навчання (наприклад, загальні розумові здібності); іноді враховуються тільки деякі властивості, які важливі для певного учня (наприклад, талановитість у якійсь галузі); по-третє – індивідуалізація реалізується епізодично або в деяких видах навчальної роботи та інтегрується з груповими формами роботи.

---

²⁷ Алексеева, С. (2021). Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації. Збірник наукових праць Л'ОГОС. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.41>

²⁸ Там же

Під індивідуально-груповим навчанням розуміється процес, у якому кожним учнем здійснюється виконання індивідуально-однакових завдань у складі групи. Одночасно використовується система обґрунтованих прийомів:

- індивідуальна допомога (учителя, або кращих учнів слабшим, які відстають у навчанні);
- багаторазове повторення теоретичних знань;
- використання індивідуальних завдань однакового рівня складності для відпрацювання головних навичок, у тому числі й у процесі самостійних і контрольних робіт;
- індивідуальні домашні завдання.

Типовий приклад індивідуалізовано-групового навчання є «школа майбутнього дня Дональда Ховарда»²⁹. У цій школі кожен учень працює за індивідуальним планом, який адаптований до нього, за індивідуальним комп'ютером, проте в складі класу. Учитель може переривати індивідуальне навчання й організувати фронтальну роботу.

Навчання за індивідуальним планом і програмами дає змогу обирати для учня оптимальну трудність і складність навчального матеріалу, організувати освоєння визначених знань за значно коротший термін від запланованого або навпаки – продовжити його. Іншими словами, індивідуалізоване навчання створює оптимальні умови для організації засвоєння знань у зоні найближчого розвитку кожної дитини зокрема. Однак і таке яскраво виражене індивідуальне навчання не є ідеальним. Крім непосильних фінансових затрат, таке навчання має й інші недоліки.

По-перше, група учнів, у якій навчається школяр, має своє інтелектуальне поле, яке є результатом інтегрованих індивідуальних полів. Загальне інтелектуальне поле живить своєю енергією, підсилює розвиток кожного школяра. Індивідуалізоване навчання не має таких додаткових джерел розумового розвитку.

---

²⁹ Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. посібник. К.:А.С.К., 2002. 255 с.

По-друге, групові форми навчання створюють найбільш сприятливі умови для управління духовно-інтелектуальним розвитком дитини. Індивідуалізоване навчання, у якій би формі воно не здійснювалося (за індивідуально програмованим підручником чи індивідуальною комп'ютерною програмою), таких можливостей цілеспрямованого керівництва, наприклад, розумовим розвитком учнів взагалі не має.

По-третє, «учень вихований без товариства, легко може стати крайнім індивідуалістом і навіть егоїстом». До цього можна додати, що однією з природних якостей дитини є потяг до гурту дітей, тому намагання навчати дитину цілком відокремлено від однолітків (лише родинне виховання) очевидно призведе до дисгармонії в структурі особистості. А суспільне життя побудовано таким чином, що будь-яка діяльність здійснюється спільно з іншими людьми, а спілкування, як і дихання, є необхідною умовою повноцінної життєдіяльності.

По-четверте, серед масиву однолітків знайдеться не дуже багато дітей (7%), які за своєю природною структурою (генотип) спроможні навчатися самотійно й відокремлено.

Таким чином, ми розглядаємо два різні види індивідуалізації в навчанні: індивідуально-групове навчання (осягнення єдиних програм кожним учнем індивідуально в складі класу) й індивідуалізоване (осягнення кожним учнем індивідуально, але різних програм, адаптованих до їхніх природних можливостей).

Індивідуалізоване навчання П. Сікорський³⁰ поділяє на дві групи: індивідуалізовано-відокремлене (засвоєння адаптивних програм наодинці, наприклад, навчання обдарованих дітей, навчання гри на музичному інструменті, навчання дітей із серйозними фізичними вадами) та індивідуалізоване групове (засвоєння адаптованих програм індивідуально, але в складі групи).

---

³⁰ Сікорський П. І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання. Львів: Каменяр, 1998. 196 с

Феномен індивідуалізації навчання набуває актуальності з появою дітей «digital-native», народжених у світі технологій³¹. «Цифрові діти» формуються в середовищі великого обсягу інформації, тому мають певні особливості, зокрема: нове покоління цінує себе як особистість (персоналізація); ці діти вирізняються здатністю прискореного переключення і мультизадачністю (нетривала концентрація уваги); вони сприймають інформацію з мінімальною кількістю слів, що складається з картинки або короткого відео (простота в комунікації), основним каналом комунікації стають інформаційні канали YouTube та соцмережі. Сучасних дітей об'єднує те, що вони активно користуються месенджерами.

Сучасні дослідження свідчать, що в 7–8 років діти орієнтовані на думку батьків і ще тільки вивчають світ, але водночас починають замислюватися про ведення власних влогів (це форма блогу, у якому засобом передачі інформації є відео). У 9–11 років у дітей формується власний смак, вони ведуть власні влоги з Челендж (жанр інтернет-роликів, у яких блогер виконує завдання на відеокамеру й розміщує його в мережі, а потім пропонує повторити завдання своєму знайомому або необмеженому колу користувачів). Підлітки 13–14 років хочуть бути дорослішими. Влоги набридають, і вони переходять до власних трансляцій стрімів (формат подачі розважального та інформаційного контенту на різних інтернет-ресурсах). Навколишній світ і віртуальна реальність – для дітей «digital-native» – єдине ціле. Для них фізична присутність в обмеженому просторі менш важлива, ніж, наприклад, приналежність до якоїсь онлайн-спільноти. За такого підходу, індивідуалізація навчання стає тим інструментом, що дає можливість розроблення індивідуальної освітньої траєкторії; конструювання індивідуального освітнього маршруту; вибору індивідуального темпу навчання, форм і методів, способів контролю, рефлексії.

---

³¹ Алексеева С. Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. Scientific Collection «InterConf», (42): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (February 19-20, 2021). Rome, Italy: Dana, 2021. Pp. 290- 296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>

Індивідуалізація навчання – це глибоке знання індивідуальних особливостей учня, розвиток його потенціалу, адаптація в соціальному середовищі та соціалізація. Особливо вдалимими будуть програми з елементами доповненої реальності або інтерактивні способи комунікації в ігровому форматі, які включають логіку досягнень. Стандартизована система навчання, яка впродовж останнього століття панує у вітчизняній освіті, більшою мірою, нажаль, все ще носить характер репродуктивності, відтворюваності учнями предметних знань і вмінь, орієнтуючись на «середнього» учня. Зрозуміло, що в реальному навчальному процесі врахувати всі можливі варіанти індивідуальних особливостей учнів неможливо. Але умови онлайн-навчання відкривають нові можливості та перспективи індивідуалізації процесу навчання, що передбачає вибір такої стратегії, яка максимально сприяла б розвитку кожного учня в закладах загальної середньої освіти. Нові орієнтації й цінності сучасної освіти обумовили необхідність індивідуалізації навчання як системи засобів, що спрямована на підтримку й розвиток самобутності учнів з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Метою такої індивідуалізації навчання є формування й розвиток особистісних цінностей учнів, їх підтримка та захист, забезпечення механізмів самореалізації, саморозвитку, саморефлексії, саморегуляції, самозахисту, самоосвіти та самовиховання, необхідних для становлення самобутнього особистісного Я-образу, створення оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності та суспільних відносин. Упровадження дидактичних механізмів індивідуалізації навчання в закладах загальної середньої освіти сприятиме розкриттю індивідуальності кожної дитини, створенню умов для реалізації їхнього права на самовизначення та самореалізацію в процесі пізнання через оволодіння власними способами навчальної роботи, формуванню критичності, самостійності, ініціативності, творчості, а також їх вияву в мисленні й поведінці.

Вихідними положеннями індивідуалізації навчання є розкриття унікальності й неповторності кожної дитини, розвитку її індивідуальності,

створення сприятливих умов для розкриття її здібностей. Основне завдання закладів загальної середньої освіти полягає не в озброєнні учнів знаннями, уміннями та навичками, а у формуванні особистості, її оригінальності та самобутності. Відтак, індивідуалізація стає напрямом удосконалення навчання, своєрідною стратегією освітнього процесу, яка охоплює всі його ланки: навчальний процес (вибір форм, методів, прийомів навчання); зміст освіти (створення навчальних планів, програм, навчальної літератури); побудову системи освіти (формування різних типів навчальних закладів, груп, класів). Індивідуалізація навчання – це ефективна переорієнтація системи освіти на розвиток особистості кожного школяра.

Система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування, що пов'язані з військовою агресією російської федерації проти нашої країни. Було зроблено все можливе й неможливе щодо забезпечення безперервного доступу до навчання з урахуванням безпекової ситуації всім українським дітям, незалежно від їхнього місцеперебування. Одночасно здійснюється оцінювання освітніх потреб.

Подоланню освітніх втрат сприятиме індивідуалізація навчання – як система засобів в освітній системі базової середньої школи, що передбачає індивідуально орієнтовану допомогу учням в усвідомленні власних потреб, інтересів, цілей навчання та створення умов для вільної реалізації завданих природою здібностей і можливостей. Індивідуалізація навчання як шлях подолання освітніх втрат в освітній системі базової середньої школи сприяє більш повному, ефективному глибокому й усвідомленому ставленню до процесу навчання, допомагаючи учням стати активними, самостійними, здатними до співпраці.

Індивідуальний підхід сприяє зростанню зацікавленості навчальними предметами, оскільки матеріал може бути презентований у формі, яка відповідає їхнім інтересам і потребам. Це підвищує пізнавальну активність та сприяє позитивному ставленню до навчання. Індивідуалізація навчання спонукає учнів більш активно брати на себе відповідальність за своє власне

навчання, вибір завдань і розподіл часу. Разом із тим, слід наголосити, що індивідуалізація навчання не означає повну ізоляцію кожного учня. Вона може стимулювати співпрацю й обмін знаннями між учнями, що сприяє розвитку соціальних навичок. Крім того, індивідуалізація навчання сприяє розвитку позитивної самооцінки та віри у власні здібності. Позитивне визнання досягнень і успіхів допомагає учням відчувати власну важливість і цінність. Коли завдання та матеріали добираються індивідуально під рівень та інтереси учня, це допомагає йому відчувати, що він здатен упоратися зі складнішими завданнями. Це може підвищити самооцінку й віру у власні здібності.

Індивідуалізація навчання дає змогу учням бачити свій власний прогрес і вдосконалення, порівняння зі своїми попередніми досягненнями може спонукати до відчуття досягнень і покращення самооцінки. Саме ці чинники разом впливають на створення позитивного внутрішнього ставлення учнів до себе, їхніх здібностей і навчання загалом.

Як засіб компенсації освітніх втрат індивідуалізація навчання забезпечує флексібільність. Флексібільність у контексті навчання означає адаптацію підходів, методів, завдань і ресурсів відповідно до потреб подолання освітніх втрат кожного учня. Флексібільний підхід передбачає, що вчителі мають використовувати різноманітні ресурси та технології, зокрема, інтерактивні платформи, відеоуроки, віртуальні лабораторії й інші інструменти, які можуть зробити навчання більш цікавим та зрозумілим³².

Індивідуалізація навчання дає можливість розвитку репетиторства. Репетиторство може бути дуже ефективним інструментом для компенсації освітніх втрат, досягнення навчальних цілей і підвищення рівня знань учня. Репетитор може бути не лише вчителем, але й наставником, який сприяє розвитку загальних навчальних навичок, включаючи організацію часу, самодисципліну та навички самостійного навчання³³.

---

³² Топузов О, Малихін О, Алексєєва С, Арістова Н. (2023) Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у профільній старшій школі: методичний посібник. Київ. Інститут педагогіки НАПН України. 98 с.

³³ Там же

Задля подолання освітніх втрат в освітній системі базової середньої школи можуть використовуватися технології дистанційного навчання, які також уможлиблюють індивідуалізацію навчання. Дистанційне навчання надає можливість опанування більш широкого спектру навчальних предметів і додаткових курсів з них. А також спонукає учнів до більш самостійного та глибокого вивчення матеріалу. Крім того, доцільно зазначити про мобільність такого навчання та розширені можливості, зокрема, доступність до проєктів в інших регіонах.

Подолання освітніх втрат засобами індивідуалізації навчання в освітній системі базової середньої школи має широкий спектр реалізації, що спрямований на забезпечення його ефективності, адаптованості до конкретних освітніх потреб кожного учня³⁴.

Відтак, індивідуалізація навчання в закладах загальної середньої освіти сприятиме створенню сприятливих умов для гармонійного розвитку учнів, досягнення вершини своїх можливостей і здібностей, здатності до ефективного сприйняття дійсності та прийняття себе, підготовки до самостійного життя, соціалізації й самоактуалізації.

2.2 Дидактичні засади індивідуалізації навчання у базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу

Дидактичні основи побудови освітнього процесу у базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу на засадах індивідуалізації ґрунтуються на урахуванні особистих характеристик і можливостей здобувачів освіти.

Освітній процес у базовій середній школі в умовах змішаної форми навчання має організовуватися з урахуванням таких якостей учнів, що дасть

---

³⁴ Алексєєва С. В., Арістова Н. О., Малихін О. В., Топузов О. М. (2023) Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, С. 19-25.

змогу забезпечити високий рівень їхньої пізнавальної активності, задля досягнення намічених результатів у навчанні. Учитель має створити оптимальні умови для розкриття можливостей особистості учня, зокрема шляхом довірливих стосунків. Важливо сформувати в учнів упевненість у власних силах і, таким чином, зумовить процес інтенсивного засвоєння матеріалу. Учні, працюючи індивідуально, постійно мають зустрічатися з інформацією, яка безпосередньо відноситься до життя, до їхньої майбутньої професії. Саме за такого підходу вони будуть достатньою мірою вмотивованими й матимуть достатньо міцний стимул до виконання поставлених навчальних чи освітніх завдань. Ні вибір вправ, ні засобів і форм навчання не забезпечить досягнення успіху, якщо не буде враховано, за використання яких стимулювальних форм і методів педагогічного спілкування будуть викладатися учням знання і як буде організований процес формування наскрізних умінь і ключових компетентностей. Уніфікована система навчання, яка довгі роки панувала в школах, призвела до нівелювання особистості, до породження так званого «середнього» учня. За таких умов неефективно реалізувався один із важливих принципів навчання – урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів (їхніх здібностей, нахилів, інтересів, прагнень тощо). Як наслідок – криза розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості.

Індивідуалізація навчання – це педагогічний принцип побудови системи відносин учня з учителем. У такій системі навчання враховуються й розвиваються індивідуальні особливості кожного учасника. Особливе значення й розвиток одержують такі якості: самостійність, ініціативність, дослідницький або пошуковий стиль діяльності, творчість, упевненість, культура праці тощо³⁵. Головною перевагою індивідуального навчання є те, що воно дає змогу повністю адаптувати зміст, методи й темпи освітньої діяльності учнів до їхніх особливостей, стежити за кожною дією й операцією в процесі розв'язування конкретних завдань, за рухом від незнання до знання, вчасно вносити необхідні

---

³⁵ Володько В. М. Індивідуалізація і диференціація навчання. Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. статей. Ч.1. Київ, 2000. С. 21–23.

корективи в діяльність учня. Усе це надає дитині можливість працювати в своєму темпі, постійно контролювати витрати своїх сил, що, природно, уможлиблює досягнення якісних результатів навчання.

Індивідуалізація навчання включає відмову від орієнтації на середнього учня; пошук кращих якостей особистості; застосування психолого-педагогічної діагностики особистості; урахування особливостей учнів в освітньому процесі; прогнозування розвитку особистості; конструювання індивідуальних програм розвитку; корекцію на всіх рівнях й етапах здобуття освіти.

Реалізація індивідуалізованого навчання обов'язково базується на індивідуальному підході³⁶. Індивідуальний підхід – це умова оптимізації процесу навчання. Суть принципу індивідуального підходу полягає в адаптації (приспосованні) навчання до змісту й рівня знань, умінь і навичок кожного учня або до характерних для нього особливостей процесу засвоєння, або навіть до деяких стійких рис його особистості. Основним засобом реалізації цього принципу є індивідуальні самостійні роботи, котрі виступають як дидактичний засіб організації й керівництва самостійною діяльністю учнів на всіх етапах навчання.

Зміст принципу індивідуального підходу полягає в такій організації навчального процесу, за якої вибір методів, прийомів і темпів у навчанні враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень їхньої здібності до навчання. Рушійними силами індивідуалізації є протиріччя між фронтально побудованим процесом пред'явлення нового матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння. Цей принцип має давню історію. Ще К. Д. Ушинський говорив про те, що ділити клас на дві групи, одна з яких сильніша за іншу, не тільки не є шкідливим, але навіть виявляється корисним, якщо наставник уміє, займаючись з однієї групою сам, а іншій – дати корисну самостійну вправу³⁷.

---

³⁶ Коберник Г. І. Індивідуалізація навчання молодших школярів в умовах розв'язування адаптованих навчальних завдань. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. С. 101–105.

³⁷ Алексеева С. Індивідуалізація навчання як новація сучасної освіти: ідеї та погляди К. Д. Ушинського. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня

Індивідуальний підхід передбачає вивчення одних і тих же питань програми на різних рівнях, залежно від рівня підготовленості учнів, їхніх інтересів, здібностей, а також інших критеріїв у такий спосіб, щоб кожний учень був зайнятий на уроці, щоб не допускати прогалин у знаннях школярів. Освітній процес має не лише пристосовуватись, підлаштовуватись під певний рівень знань і вмінь учнів, змінюючи зміст і методи, а орієнтуватись на досягнення максимально важливих результатів кожним учнем і, що не менш важливо, на розвиток мислення, пізнавальних можливостей, інтересів.

Індивідуальний підхід, як принцип, реалізується в тій чи іншій мірі в усіх існуючих моделях навчання, тому його можна також вважати технологією.

Індивідуалізація навчання охоплює всі ланки освітнього процесу: цілі, форми, методи й засоби навчання.

Цілі: збереження й подальший розвиток індивідуальності особистості, її здібностей; сприяння засобами індивідуалізації навчання опануванню освітніх програм кожним учнем; попередження неуспішності; формування наскрізних умінь і ключових компетентностей з опорою на зону найближчого розвитку кожного учня; поліпшення мотивації навчання й розвиток пізнавальних інтересів; розвиток особистісних якостей (самостійності, працьовитості, творчості тощо).

Форми і засоби: проведення онлайн-уроків; доступ до різноманітних електронних навчальних матеріалів; отримання робіт учнів (тести чи виконані практичні завдання в зошитах); оцінювання та зворотний зв'язок щодо виконаних робіт; організація віртуальних просторів як своєрідних точок входу для учнів певного класу («класних кімнат»), звідки посилання ведуть до індивідуальних учительських кабінетів, де відбувається безпосередня навчальна взаємодія; використання технічних інструментів (Padlet, Google Classroom, Moodle).

Padlet.com – це віртуальна дошка, на якій можна розміщувати окремі плитки-дописи з текстовою інформацією, гіперпосиланнями, зображеннями, прикріплювати файли, аудіо-, відеозаписи. Варто зазначити, що така організація взаємодії може бути доцільною в межах уроків одного класу або кількох класів на нетривалий період, оскільки доступний простір швидко захащується. Google Classroom – це один із сервісів Google, призначений для створення віртуальних класів. Moodle – повнофункціональна система організації дистанційного навчання та створення електронних курсів, розроблені навчальні курси можуть повторно використовуватись, у тому числі й для різних груп учнів.

Методи: розвиток здібностей відбувається ефективно, якщо давати дитині картину складніших завдань, мотивувати сам процес навчання, але залишати учню можливість працювати на тому рівні, який для нього сьогодні можливий, доступний.

Результат: оптимізація освітнього процесу (поєднання класної й позашкільної роботи); надання свободи вибору; формування мотивації досягнення, упевненості в своїх можливостях, розвиток адекватної самооцінки учнів.

Аналізуючи сучасні дослідження можна виділити певні закономірності та принципи реалізації індивідуалізації навчання:

- знання індивідуальних особливостей учнів; урахування своєрідності, інтелектуальних інтересів і здібностей кожного; створення атмосфери творчих пошуків і колективної праці;
- організація пізнавальної діяльності на уроці на достатньому рівні складності та зацікавленості;
- стимулювання інтересів однієї групи учнів до більш глибокої роботи за умови обов'язкового доведення іншої групи до визначеного програмою рівня;

- розвиток здібностей учнів, урахування їхніх нахилів та інтересів; специфіки кожного навчального предмету або інтегрованого курсу; упровадження на всіх етапах навчання;
- уникання в процесі навчання як «стереотипності», так і «калейдоскопічності»;
- постійне вивчення індивідуальних особливостей, темпераменту, рис характеру, поглядів, смаків, звичок; уміння діагностувати й знати реальний рівень сформованості особистісних якостей;
- постійне залучення кожного учня до посильної діяльності; максимальна опора на активність особистості; розвиток самостійності, ініціативності, самодіяльності.

Освітній процес у базовій середній школі в умовах змішаної форми навчання має організовуватися з урахуванням мотивації учнів до навчання. Можна виділити три основних напрями: 1) зацікавлення змістом навчального матеріалу; 2) зацікавлення процесом навчання; 3) створення соціально-психологічних передумов.

Зацікавлення змістом навчального матеріалу розкривається через особливий підхід до висвітлення навчального матеріалу, характер його подачі:

- ✓ емоційно-образний (емоційний, наочний, захоплювальний);
- ✓ аналітичний (пояснювальний, критичний, логічний, проблемний);
- ✓ діловий;
- ✓ незвичайний.

Зацікавлення змістом навчального матеріалу передбачає використання, демонстрацію, підкреслення різних елементів, привабливих сторін змісту:

- повідомлення учням теоретичної значущої навчального матеріалу;
- важливість окремих частин; складність (простота, доступність);
- новизна, пізнавальність матеріалу;
- практичне спрямування знань і можливість їх застосування в повсякденному житті;
- історизм, сучасні досягнення науки;

- цікаві факти, суперечності, парадокси;
- постановка близьких і далеких перспектив у навчанні.

Зміст навчального матеріалу має включати завдання з цікавим змістом, запитаннями, обов'язково містити вияв суспільної й особистісної значимості знань, умінь і міжпредметні зв'язки.

Мотивація учнів до навчання через зацікавлення здійснюється завдяки цільовій настанові на роботу й короткою характеристикою навчального матеріалу. Постановка завдань, чітка організація процесу навчання, використання інноваційних методів навчання, створення ситуацій також сприяє посиленню мотивації до навчання. Інтелектуальний характер навчання (проблема, пошук, сварка, дискусії, суперечності); ігровий характер (пізнавальні ігри, змагання); емоційний характер (ситуації успіху, захопленість темою). Задля мотивації учнів до навчання через зацікавлення необхідно використовувати наочність і візуальні дидактичні матеріали, яскраві посібники тощо.

Задля створення соціально-психологічних передумов мотивації необхідно приділяти щоденну увагу кожному учню, визнанню його особистості, виявленню довіри до сил і можливостей учня, співпрацювати з батьками.

Подолання певних труднощів є невід'ємною частиною освітнього процесу. Саме тому важливо наголосити на конструктивному ставленні до помилок і провалів, які неодмінно трапляються з кожним. Можна запропонувати кілька стратегій виходу з таких ситуацій, наприклад: пошук інших джерел інформації, відео на певну тему, інших підручників (в інтернеті доступні електронні версії підручників різних авторів – можливо, учень/учениця краще сприйматиме інформацію в альтернативному поданні). Можна спробувати сформулювати проблему словесно або за допомогою схеми – досить часто в процесі формулювання інформації дитина натрапляє на правильну стежину міркувань. І в будь-якому разі необхідно розповідати про принципи гнучкого мислення зростання, за якого учень буде переконаний у

тому, що досягнення успіху можливе завдяки не лише вродженим талантам, а й завдяки наполегливій систематичній практиці. Невдачі за такого підходу стають цінним ресурсом для подальшого вдосконалення, і таке ставлення дає змогу гідно впоратися з помилками, які обов'язково трапляються, як у навчанні, так і в іншій діяльності.

Не можна недооцінювати важливості дотримання принципів академічної доброчесності, самостійного виконання навчальних завдань, а також завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання. Варто наголосити на тому, що метою та результатом виконання завдань є не стільки отримання оцінки, скільки набуття певних ключових чи предметних компетентностей. Можна спонукати учнів встановлювати власні цілі вивчення предмета чи окремої теми й фіксувати внесок кожного із виконаних завдань у досягнення цих цілей, відстежуючи прогрес і зростання власної майстерності.

Розкриваючи дидактичні засади індивідуалізації навчання в базовій середній школі в умовах змішаного формату організації освітнього процесу, обґрунтуємо необхідний сучасний педагогічний інструментарій. Насамперед, в інтернеті доступно досить багато відеороликів, які розкривають теми шкільної програми, зокрема канал Міністерства освіти і науки України³⁸, курси платформ Prometheus³⁹, EdEra⁴⁰ та інші джерела. На YouTube у межах проєкту МОН «Всеукраїнська школа онлайн» розміщуються уроки для учнів 1-11 класів (рис. 4)

Рис. 4. Проєкт МОН «Всеукраїнська школа онлайн».

³⁸ <https://www.youtube.com/c/MONUKRAINE>

³⁹ <https://prometheus.org.ua/>

⁴⁰ <https://www.ed-era.com/>

Зазвичай ці відео достатньо високої якості, тож варто давати посилання на них або на їх фрагменти. Проте іноді вчителю/вчительці потрібно викласти певний матеріал авторським способом, надати докладніші пояснення чи підкреслити важливі аналогії, актуальні для конкретної групи учнів. У таких випадках варто записати власний відеоролик і надати до нього доступ через мережу YouTube, Vimeo чи аналогічні. Досить поширеним варіантом навчального відео є скрінкаст, тобто зйомка екрана комп'ютера, на якому відбувається демонстрація презентації з голосовим супроводом та коментарями вчителя/вчительки. Зазвичай за рахунок відсутності зворотного зв'язку та необхідності вирішувати організаційні моменти скрінкаст теоретичної частини уроку триває не більше, ніж 15 хвилин. Для учнів відеоурок є дуже зручним ресурсом, який може компенсувати (принаймні частково) відсутність під час онлайн-заняття. Є можливість повернутись до незрозумілих моментів і переглянути пояснення кілька разів, повільніше, з паузами, відповідно до власного стилю навчання чи навчально-пізнавальної діяльності. Можна використати ці ролики на етапі підготовки до тестування чи навіть після завершення курсу для актуалізації матеріалу згодом.

Цифровими інструментами роботи з відео є, наприклад, сервіс <https://screencast-o-matic.com/> для запису скрінкастів, <https://edpuzzle.com/> для створення інтерактивних відео з запитаннями, вбудованими в хід ролика, <https://www.youtube.com/> для розміщення власних роликів і надання до них доступу через інтернет.

Під час звичайного уроку в класі вчителі часто користуються таким базовим інструментом навчання, як класна дошка. Онлайн-аналог шкільної дошки дає змогу забезпечити практично такий же функціонал, навіть більший. Так, на дошці можна розмістити попередньо підготовлені матеріали (тексти, зображення, відео, аудіо), робити записи шляхом друкування тексту або створення малюнків. Крім того, зазвичай у сервісах онлайн-дошок є можливість використовувати додаткові інструменти побудови різних фігур, готові шаблони організаційних діаграм (карти понять, мозковий штурм, алгоритм тощо). З

дошкою можна організувати спільну роботу, зокрема під час синхронного онлайн-заняття. Учні можуть робити записи на дошці одночасно або по черзі. Прикладами цифрових сервісів онлайн-дошок є <https://jamboard.google.com/> та <https://miro.com/app/>.

Тести з автоматичною перевіркою дають змогу організувати швидке оцінювання рівня опанування навчального матеріалу учнями. Зазвичай тестові системи надають можливість створювати запитання різних типів (множинний вибір, текстова або числова відповідь, упорядкування, встановлення відповідності тощо). Часто є доступними бібліотеки готових запитань, які можна додати до власних сесій тестування, змінюючи їх у разі потреби. Більшість сервісів передбачають можливість формування запитань, іноді з варіантами відповідей, з використанням зображень, аудіо- та відеофрагментів. У такий спосіб можна формувати цілісну траєкторію опанування певної теми. Сервіси для вчителів і репетиторів, які допомагають створювати тести та інші завдання в найрізноманітніших форматах (Додаток Б).

Серед типових налаштувань онлайн-тестів варто відзначити можливість перемішувати запитання та варіанти відповідей у них, встановлювати часові обмеження (час на спробу, час відкриття тесту для виконання), обмежувати кількість спроб, а також спосіб або час повідомлення результатів тестування. Якщо тестування застосовується з навчальною метою, то можна послабити строгість цих параметрів. Якщо ж тестування є контрольним, то має сенс застосувати жорсткіші обмеження й нагадати учням про важливість дотримання норм академічної доброчесності.

Слід урахувати, що автоматизована перевірка, хоч і значно спрощує рутинну роботу вчителя, часом є недостатньою для достовірної діагностики успішності опанування теми. Тому доцільно доповнювати тестові завдання практичними роботами. Учитель може надавати зворотний зв'язок за результатами тестування індивідуально або враховувати динаміку відповідей учнів у плануванні подальших занять. Онлайн-тести можна створювати в

Google-формах, а також на спеціалізованих платформах, наприклад <https://www.classtime.com/uk/>.

На противагу тестам з автоматизованою перевіркою й оцінюванням відповідей учнів, існує інша категорія освітніх програмних засобів, які спрямовані радше на формувальне оцінювання та відпрацювання практичних навичок, а не на виставлення оцінок. Зазвичай у таких системах учень/учениця має можливість виконати завдання, перевірити правильність, повернутись до опрацювання матеріалу й знову спробувати виконати завдання. Учитель може отримувати або не отримувати дані про ці спроби.

Завдання, які пропонуються учням, можуть мати вигляд тестових (множинний вибір, установлення відповідності, упорядкування, позначення ділянки на зображенні тощо) або ігрових (пройти лабіринтом, відповідаючи на запитання, розв'язати кросворд, відгадати слово за буквами, скласти пазл тощо). Такі сервіси не стільки оцінюють правильність відповіді з першої спроби, скільки допомагають учневі з'ясувати власні прогалини та зосередитись на корекції. Подібні вправи можна пропонувати для закріплення певних навичок, а також вибірково – для учнів, які потребують додаткової практики.

Однією з найдоступніших платформ для створення практичних вправ є <https://learningapps.org/>, а для надання формувального зворотного зв'язку існує спеціалізований сервіс <https://goformative.com/>. Цікаві можливості розробляти різноманітні інтерактивні вправи на основі флеш-карток надають сайти <https://www.studystack.com/> та <https://quizlet.com/>. Якщо вчитель та учні практикують використання робочих зошитів, роботу з ними можна перенести в онлайн-режим через сервіси <https://www.liveworksheets.com/>, <https://wizer.me/> чи аналогічні.

Під час звичайних уроків педагоги застосовують різні методи інтерактивної роботи, зокрема такі, що передбачають висловлення учнями власної позиції, роботу в малих групах тощо. За допомогою цифрових інструментів можна організувати швидкі опитування, причому як задля

з'ясування рівня оволодіння певною темою, так і для виміру ставлення учнів до певного питання.

Такі опитування відбуваються в режимі реального часу й допомагають урізноманітнити онлайн-уроки. Зазвичай подібні сервіси передбачають, що вчитель попередньо готує перелік запитань, які надає учням під час заняття. Учень має обрати або записати відповідь, а вчитель, отримавши узагальнені результати опитування класу, – продемонструвати їх і використати для побудови подальшого ходу заняття.

Відповіді учнів можуть відображатись різними способами: рейтингом, хмаркою слів, рухомих рядком, діаграмами, графіками, списком, кластерами тощо. Зазвичай учням подобається те, що їхні відповіді одразу відображаються на спільному екрані, вони можуть побачити власний внесок у загальний підсумок. Такі сервіси можна використовувати для формувального оцінювання, за якого учень не стільки отримує оцінку за відповідь, скільки зворотний зв'язок щодо того, наскільки ця відповідь є правильною. Так, на спільному слайді з результатами не видно імен окремих учнів, але видно загальну тенденцію, тож кожен учасник/учасниця може оцінити власну відповідь, не привертаючи уваги інших до можливих помилок.

Популярними сервісами миттєвих опитувань є <https://kahoot.com/>, <https://www.mentimeter.com/>, <https://www.polleverywhere.com/>.

Існує цілий спектр цифрових інструментів, які дають змогу створювати інформаційні продукти для підтримки освітнього процесу. Вони ж можуть бути використані учнями для того, щоб продемонструвати опанування певної теми з навчального матеріалу.

Зокрема, майже будь-який мобільний телефон надає можливість записувати відео, яке в деяких випадках може замінити письмове завдання і не гірше продемонструвати набуття певних компетентностей. Існують спеціалізовані платформи обміну відеороликами, на яких учні можуть завантажувати свої відеовідповіді, коментувати їх, дискутувати (наприклад <https://info.flipgrid.com/>)

Окрім відеороликів, об'єктами цифрової творчості учнів можуть бути:

- ❖ карти понять (<https://www.mindmeister.com/>);
- ❖ комікси (<https://www.storyboardthat.com/>);
- ❖ блоги (<https://www.blogger.com/>);
- ❖ програми (<https://scratch.mit.edu/>);
- ❖ інфографіка (<https://www.canva.com/>);
- ❖ анотовані зображення (<https://www.thinglink.com/>);
- ❖ флеш-картки, власні тести тощо.

Цікавим може бути завдання створити уявну сторінку в соціальній мережі для персонажа книги (так званий фейкбук <https://www.classtools.net/FB/home-page>) або переказати сюжет історії, використовуючи емотикони.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

1. Топузов О. М. (2008) Профільне навчання: проблеми формування змісту курсів за вибором та організація навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Проблеми сучасного підручника. Київ: Педагогічна думка. Вип. 8. С.20-27.
2. Топузов О. (2015) Становлення проблемного навчання в педагогічній науці. Рідна школа. № 1. С. 57–60.
3. Топузов О. (2015) Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. Український педагогічний журнал № 1. С. 16 – 27.
4. Топузов О. (2008) Профільне навчання: проблеми формування змісту курсів за вибором та організація навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Проблеми сучасного підручника. Київ: Педагогічна думка. С.20-27.
5. Топузов О. (2014) Експеримент у педагогічній науці і практиці: педагогічні інновації в системі загальної середньої освіти. Директор школи, ліцею, гімназії. С. 135–140.
6. Топузов О., Калініна Л. (2017) Організаційні механізми управління закладами освіти: методології та теоретичні засади, Український педагогічний журнал, Київ, С. 35.
7. Алексеева С., Арістова Н., Малихін О., Топузов О. (2023) Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. Діагностика та компенсація освітніх втрат у

загальній середній освіті України: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, С. 19-25 (DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>).

8. Малихін О., Арістова Н. (2021) Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 197

9. Алексеєва С., Арістова Н, Малихін О., Попов Р. (2022) Дидактичні форми організації освітнього процесу сучасного закладу освіти. Актуальні питання у сучасній науці, 1 (1). 339-347. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733582>

10. Алексеєва С. (2022) Актуальні проблеми дидактики в умовах інформатизації освіти: індивідуалізація навчання. Електронний журнал «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»). N 1(1). С.18-27. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-1\(1\)-18-26](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-1(1)-18-26),

11. Алексеєва С. (2023) Цифрова компетентність: стратегічні орієнтири та успішні практики. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»). Випуск 10 (28). Київ. 2023. С. 45-55. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735896>, [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-45-55](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-45-55)

12. Алексеєва, С. (2021) Дидактика в умовах інформатизації освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Луцьк: Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 4. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730414>

13. Малихін О. В., Липчевська І. Л. Формування умінь візуалізації навчальної інформації вчителів як актуальна проблема сучасної освіти / Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22–23 листопада 2022 р. / за наук. ред. д. пед. н., проф., дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; д. пед. н., проф. О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. С. 166–168.

14. Арістова Н. О. Дистанційне навчання в сучасних умовах: ставлення студентів в Україні та Латвії. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 54–55. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-54-55>. URL: https://comparlab.org.ua/?page_id=830

15. Арістова Н. О. (2006) Креативні технології як педагогічна проблема формування мотивації навчання. Соціалізація особистості. Т. 27. С. 215–222.

16. Арістова Н. О. (2002) Проблема поняття «мотивація учіння» в науковій літературі. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Вип. 22. С. 97–100.

17. Алексеєва, С. (2023). Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. Український Педагогічний журнал, (1), С. 59–65. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735886> <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-59-65>

18. Алексеева С. (2023) Цифрова компетентність: змістові домінанти та тенденції. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»). Випуск 9(27). Київ. 2023 С. 70-78. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735887> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-70-78](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-70-78)
19. Арістова Н. О. (2017) Сучасні підходи до розуміння змісту, сутності і структури поняття «мотивація» в науковій літературі. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки». Вип. 79 (2). С. 9–13.
20. Арістова Н. О. (2023) Трикутник партнерства «учителі – учні – батьки»: долаємо стрес разом (за результатами українсько-латвійського проєкта «мережева система підтримки для педагогів, спрямована на зниження рівня тривожності в дітей у регіонах, що постраждали від війни»). Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р. / за наук. ред. д. пед. н., проф., дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; д. пед. н., проф. О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. С. 50–52.
21. Алексеева С. (2021) Технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії учнів профільної школи. Перспективи та інновації науки. № 5(5). С. 58 – 68. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729321>
22. Алексеева С. (2022) Сучасні аспекти індивідуалізації навчання у закладах загальної середньої освіти в умовах інформатизації. Педагогічні науки: теорія та практика. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 1 (40). С.11-16. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730650>
23. Алексеева С. (2022) Дидактичні умови індивідуалізації навчання в закладах загальної середньої освіти. Scientific Collection «InterConf», (112): with the Proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Scientific Progressive Methods and Tools» SCIENTIFIC PARADIGM IN THE CONTEXT OF TECHNOLOGIES AND SOCIETY DEVELOPMENT 78 (June 16-18, 2022). Riga, Latvia: Avots, С. 77 – 83. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730957>
24. Малихін О. В. (2016) Формування індивідуальних стратегій навчання засобами комп'ютерних технологій як педагогічна проблема. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». Вип. 133. С. 124–126.
25. Малихін О. В., Арістова Н. О. (2021) Актуальні питання післядипломної освіти вчителів в умовах непрогнозованих впливів (пандемія COVID-19): трансформація людських цінностей. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т. 1. С. 42–45. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725210/>.

26. Малихін О. В., Гриценко І. С. (2016) Теоретичні основи реалізації компетентнісного підходу в організації самостійної освітньої діяльності : монографія. Київ : НУБіП України,. 489 с.
27. Малихін О. В., Загорулько М. О. (2023) Онлайн-дошка Міго як засіб навчання у дистанційній та змішаній освіті. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р. / за наук. ред. д. пед. н., проф., дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; д. пед. н., проф. О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила»,. С. 86–89.
28. Малихін О., Арістова Н., Липчевська І. Аналітичні матеріали: дидактичні особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Освіта. Інноватика. Практика. 2023. Т. 11, № 10. С. 56–62. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-008>. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/739907/>
29. Малихін О. В., Липчевська І. Л. Педагогічна майстерність учителя початкових класів: візуалізація навчальної інформації в початковій школі : метод. посіб. Київ : «Вид-во Людмила», 2023. 74 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736554>
30. Малихін О. В., Липчевська І. Л. Формування вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи: методи діагностики : метод. посіб. Київ : «Вид-во Людмила», 2023. 72 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/736301/>
31. Липчевська І. Організаційно-дидактичні умови формування вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи. Молодь і ринок. 2023. № 4/212. С. 143–148. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277336.>, <http://lib.iitta.gov.ua/736245/>
32. Малихін О. В., Липчевська І. Л. Візуалізація навчальної інформації як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Український педагогічний журнал. 2022. № 4. С. 59–67. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-59-66>, <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734163>
33. Липчевська І. Л. Сучасний підручник для початкової школи: проблема візуалізації. Проблеми сучасного підручника. 2022. № 29. С. 108–116. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-108-116.>, <http://lib.iitta.gov.ua/736244/>
34. Липчевська І. Л. Візуалізація навчальної інформації: робота з науково-пізнавальним текстом у початковій школі. Молодь і ринок. 2022. № 9–10(207–208). С. 127–133. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.268469.>, <http://lib.iitta.gov.ua/736243/>

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНИЙ КЕЙС ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

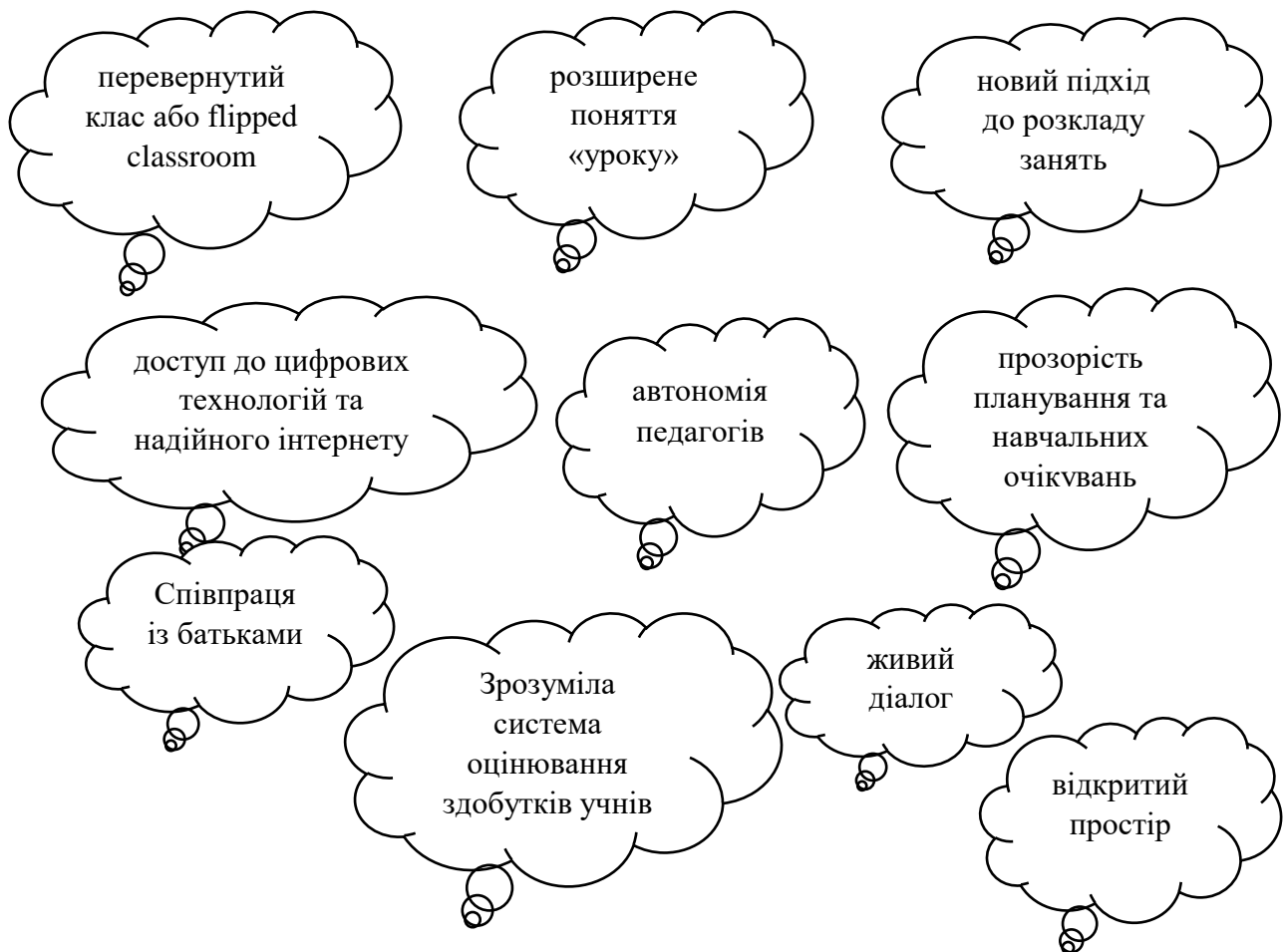
3.1 Дорожня карта організації освітнього процесу у базовій середній школі на засадах індивідуального підходу в умовах змішаного навчання

Сьогодні організація освітнього процесу у базовій середній школі ґрунтується на гібридній методиці поєднання – онлайн, традиційного та самостійного навчання. Змішаний формат навчання на засадах індивідуального підходу, як сучасна реальність, орієнтовано на розвиток в учнів проактивного підходу до навчання, що спонукає дітей бути самостійними здобувачами освіти та підсилює їхні цифрові навички. Зокрема, поняття проактивного підходу пов'язано з формуванням особистості, яка бере відповідальність за себе й своє життя, а не шукає причин для подій, що відбуваються з нею, в довколишніх людях та обставинах.

Змішане навчання – це не просто поєднання віртуального й офлайн навчання, це цілісний підхід, який дає можливість гнучкості для всіх учасників процесу. Європейська комісія підготувала дорожню карту впровадження змішаного навчання в школах⁴¹, що містить десять складових і є дидактичним концептом реалізації індивідуального навчання у базовій середній школі, зокрема: перевернутий клас або flipped classroom; розширене поняття «уроку»; новий підхід до розкладу занять; доступ до цифрових технологій і надійного інтернету; автономія педагогів; прозорість планування та навчальних очікувань; співпраця з батьками; зрозуміла система оцінювання здобутків учнів; живий діалог; відкритий простір (рис. 5).

---

⁴¹ Blended learning in school education – guidelines for the start of the academic year 2020/21 https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/Blended%20learning%20in%20school%20education_European%20Commission_June%202020.pdf

Рис. 5. Дорожня карта впровадження змішаного навчання в школах (документ Європейської комісії (2020)).

Перевернутий клас або flipped classroom. Підхід, коли учні отримують попередні знання чи навчальну інформацію самостійно (з підручників, пошук у мережі), а у класі вчитель модерує процес засвоєння цих знань і навичок на практиці. Уперше цей підхід був запропонований Джонатаном Бергманом та Аароном Самсом учням Вудландської школи в штаті Колорадо (США) у 2007 році. Учителі природничих наук почали створювати короткі відеоуроки з матеріалами для лекцій, які учні самостійно переглядали вдома. Такий матеріал був розрахований на лабораторні роботи, а також доповнювався відповідями на питання учнів.

Позитивно зарекомендувала себе технологія «перевернутого класу» під час викладання точних наук, адже їх можна добре проілюструвати. Це, звичайно, вимагає додаткового часу на підготовку до занять, проте, якщо

вчитель достатньо винахідливий і може ефективно здійснювати пошук потрібного відеоматеріалу в мережі Інтернет чи може самостійно записати відео-урок, то підготовка належного навчально-інформаційного забезпечення навчального предмету не викликатиме особливих труднощів.

Найголовнішим критерієм вибору інструментів для організації такого навчання має бути відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки Інтернет-сервіс чи ресурс уможливорює досягнення очікуваних результатів навчання. Водночас, бажано також ураховувати універсальність цих інструментів, щоб скоротити кількість різних платформ, які використовуються для навчання.

Flipped classroom спонукає учнів рівноцінно працювати в різних освітніх середовищах (вдома, у школі). У такий спосіб не тільки реалізуються переваги проблемного навчання, а й забезпечується формування компетентностей учнів, пов'язаних зі здатністю аналізу навчальної інформації з наступним її структуруванням і коригуванням для практичного використання. Рівень активності учнів під час занять у класі свідчить про належну чи неналежну їхню підготовку, тож важливо, щоб усі діти мали рівні можливості доступу до цифрових технологій.

Технологія проведення «перевернутого» уроку:

- ✚ учитель записує пояснення нового матеріалу на веб-камеру або робить запис за допомогою спеціальних програм;

- ✚ учитель розміщує навчальне відео в хмарному освітньому середовищі або робить розсилання учням з посиланнями на матеріал, розміщений у YouTube;

- ✚ учні отримують як домашнє завдання навчальне відео, електронний освітній ресурс або опорний конспект для вивчення нового матеріалу;

- ✚ учні уважно переглядають навчальне відео, виконують завдання, онлайн тест тощо;

- ✚ на уроці вчитель організовує навчальну діяльність, залучає до різних видів роботи всіх учнів класу.

Розширене поняття «уроку». Змішане навчання передбачає, що освітній процес не обмежується тільки уроком, він розширюється і до, і після визначених 45 хвилин. Учень стає ніби «власником» свого часу для навчання і сам керує та домовляється про співпрацю з учителем, однокласниками й іншими залученими особами на різних стадіях опанування матеріалу. Водночас, саме етапи «до» та «після» уроку стають більш важливими для учня.

Переваги для учнів:

- ❖ навчання в позаурочний час;
- ❖ доступність якісних електронних освітніх ресурсів;
- ❖ підвищення інтересу до навчальних предметів (інтегрованих курсів);
- ❖ навчання у власному темпі;
- ❖ підвищення допомоги один одному в навчанні;
- ❖ розвиток ІКТ -компетентностей;
- ❖ використання гаджетів як інструменту навчання;
- ❖ навчання сприяє самоосвіті учня;
- ❖ працюючи в групах, учні занурюються в дорослий світ й усвідомлюють, що робота в команді під час вирішення будь-яких завдань відіграє важливу роль – чи в школі, чи в подальшій професійній діяльності.

Переваги для вчителя:

- виступає в ролі наставника учнів, координатора навчально-пізнавальної діяльності;
- забезпечує активізацію навчальної діяльності в позаурочний час;
- здійснює індивідуальний підхід за рахунок вивільнення часу на уроці;
- використовує новітні форми організації навчальної діяльності;
- підвищує свій рівень ІКТ-компетентностей;
- пропонує технологія незамінна для предметів, які викладаються обсягом 1 – 2 год. на тиждень, оскільки вирішує проблему «дефіциту часу».

Новий підхід до розкладу занять. Щоб забезпечити створення умов індивідуалізації навчання в змішаному форматі організації освітнього процесу, слід розпланувати новий шкільний розклад і всім погодитися застосовувати

гнучкіший підхід до розпорядку дня. Оскільки змішане навчання передбачає, що діти приходять до школи у визначені дні, можливо, варто зробити тривалість уроків довшою, щоб учні мали більше часу на практичну роботу в групах у класі. Молодші учні потребують більшої взаємодії з учителями, тоді як старші більш самостійні в своїй роботі – це також варто враховувати. У період перед іспитами чи контрольними, дітям може знадобитися інтенсивніша допомога вчителів – це також можна спрогнозувати під час складання розкладу занять у школі.

Доступ до цифрових технологій та надійного інтернету. Ефективне індивідуальне навчання в змішаному форматі передбачає, що всі учасники освітнього процесу мають рівний і надійний доступ до інтернету та онлайн-інструментів роботи. Проте це тільки частина рішення – навіть важливіше, щоб учителі мали підтримку з боку досвідчених ІТ-спеціалістів школи й могли звернутися до них за допомогою. Усі web-платформи, якими користуватимуться вчителі, повинні відповідати віку дітей і бути також доступними для учнів з особливими освітніми потребами.

Для забезпечення змішаного навчання учнів учитель може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси на свій вибір. Водночас, обов'язково слід надати учням рекомендації щодо використання ресурсів, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо. Щоб привчати дітей до академічної доброчесності, важливо завжди надавати коректні посилання на джерела використаної інформації.

Перевагу краще надати україномовним ресурсам або таким, що мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Водночас важливо врахувати можливі особливі потреби учнів і засади універсальної доступності програмних засобів. В умовах, коли навчання відбувається за допомогою персональних пристроїв, слід зважати на розмаїття цих пристроїв та обирати ресурси, які максимально підходять для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо). Важливим моментом є необхідність реєстрації учнів на веб-ресурсі, адже слід пам'ятати про інформаційну безпеку та

мінімізувати кількість платформ, на яких ми пропонуємо реєструватись учням і педагогам. Потрібно уважно ознайомлюватись із правилами використання платформ і, наскільки можливо, мінімізувати обсяг персональних даних, які фіксуються на них.

Основні форми онлайн-комунікації. Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час. *Відеоконференція* – один із сучасних способів зв'язку, що дає змогу проводити заняття у «віддалених класах», коли учні й учитель перебувають на відстані. Отже, обговорення й ухвалення рішень, дискусії, захист проєктів відбуваються в режимі реального часу. Учитель й учні можуть бачити одне одного, учитель має можливість супроводжувати лекцію наочним матеріалом.

Форум – найпоширеніша форма спілкування вчителя й учнів у дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Модератор/ка форуму реалізує обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дає змогу доєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий. Наприклад, під час роботи малої групи учнів над проєктом створюються форуми для кожної окремої групи задля спілкування під час дослідження щодо поставленого для групи завдання, потім – обговорити загальну проблему проєкту спільно, з залученням усіх учасників освітнього процесу (веб-конференція).

Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-відеочат. Найбільш поширений – текстовий чат. Голосовий чат дає змогу спілкуватися за допомогою голосу, що під час вивчення іноземної мови в дистанційній формі є важливим моментом. З освітньою метою в разі необхідності можна організувати спілкування в чатах з носіями мови. Це реальна можливість мовної практики, яка проводиться в межах запропонованої для дискусії проблеми, сумісної проєктної діяльності, обміну інформацією.

Блог – це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Автор (учитель, один учень чи їх група) розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу) допис (твір, есе) і надає можливість іншим учням прочитати й прокоментувати розміщений матеріал. В учнів з'являється можливість обговорити й оцінити якість публікації, зокрема й іноземною мовою, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок.

Електронна пошта – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді. У системі освіти електронна пошта використовується для організації спілкування викладача й учня, а також учнів між собою.

Анкетування – для поточного контролю в ході дистанційного навчання зручно використовувати різноманітні анкети. Анкета є достатньо гнучким інструментом, оскільки питання можна ставити безліччю різних способів. У дистанційному навчанні після засвоєння кожної теми можна використовувати анкети, в яких учень може зробити самооцінку результатів навчання за такими показниками: зрозумів, можу розв'язати самостійно; зрозумів, можу розв'язати з підказкою; не зрозумів, не можу розв'язати.

Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт Viber дають змогу створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Автономія педагогів. Індивідуалізація навчання в базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу вимагає безлічі швидких рішень, тож учителі повинні мати свободу й гнучкість самостійно визначати поточні види роботи, власний графік і навчальні інструменти. Така автономія й високий рівень персональної відповідальності вчителів можливі лише за умови довірливих стосунків між педагогами та керівництвом школи, спільне розуміння необхідності й об'єктивних переваг змішаного навчання та гнучкості всієї системи управління школою.

Важливо створити таку комунікаційну структуру, яка була б гнучкою (кожен педагог має власний простір для викладання необхідних матеріалів, забезпечення взаємодій та відгуків учням) і багатогранною (учням не потрібно реєструватись у різнопланових системах, доступ відбувається з єдиного ресурсу чи порталу).

Розглянемо два основні завдання, які мають розв'язуватися із застосуванням комунікаційних систем:

❖ налагодження первинної комунікації між учнями, батьками й учителями, оперативне інформування щодо динамічних змін, оголошення від адміністрації закладу освіти. Це оптимально здійснювати через служби миттєвих повідомлень, соціальні мережі (закриті групи чи спільноти класів). Для таких цілей можливе також використання сайту закладу освіти (для повідомлень, що можуть бути публічними, і для всіх повідомлень, якщо на сайті є обмежений доступ лише для учнів і батьків).

❖ створення простору для організації дистанційного навчання. Простір для організації змішаного навчання на засадах індивідуального підходу має забезпечувати такі функції: проведення онлайн-уроків; доступ до різноманітних електронних навчальних матеріалів; отримання робіт учнів (тести чи виконані практичні завдання в зошитах); оцінювання та зворотний зв'язок щодо виконаних робіт; можливість поставити питання й отримати відповідь поза межами онлайн-уроку. Оптимальною видається організація віртуальних просторів як своєрідних точок входу для учнів певного класу («класних кімнат»), звідки посилання ведуть до індивідуальних учительських кабінетів, де відбувається безпосередня навчальна взаємодія. Залежно від розміру класу, кількості класів, інших особливостей організації освітнього процесу в закладі, можна обмежитись цими «класними кімнатами», не виокремлюючи окремих ресурсів за предметами навчання (інтегрованими курсами).

Прозорість планування та навчальних очікувань. Усі учасники змішаного навчання на засадах індивідуального підходу повинні знати, де в

приміщенні школи та на онлайн-ресурсах учитель розміщує розклад, план занять, завдання та цілі уроку, оцінювання результатів. Усі ці складові мають бути прозорими та доступними. Для ефективнішого управління гнучким процесом навчання школам слід розбити навчальний рік на менші етапи: наприклад, не чверті чи семестри, а модулі. Це стосується й цілей навчання та оцінювання результатів – фокус має бути на компетентностях (предметних і ключових) і практичних наскрізних навичках, а не на знаннях.

Індивідуалізація навчання в базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу базується на принципі гнучкості місця, часу, темпу та траєкторії навчання. Можливість впливати на деякі аспекти свого навчання підвищує внутрішню мотивацію учнів, тож варто дати їм вибір у тому, які завдання виконувати, у якому порядку, за яким розкладом (у межах навчального тижня). Самостійна відповідальність за власну навчальну траєкторію формується поступово, тому варто нарощувати автономність у процесі навчання. Під час планування навантаження кожного заняття слід мати на увазі, що самостійне опрацювання матеріалу учнями триває довше, аніж виклад цього матеріалу вчителем. Варто скоротити, наскільки це можливо, обсяг матеріалу. Це означає оптимізувати тематичне планування, вилучити несуттєві фрагменти, комбінувати матеріал кількох тем в одну. Також доцільно переглянути очікувані результати навчання й встановити дещо нижчий їх рівень.

Співпраця з батьками. Співпраця з батьками в моделі змішаного навчання на засадах індивідуалізації дуже важлива, адже значну частину часу діти навчатимуться поза межами школи. Тому необхідно чітко визначити ще на старті, якою мірою батьки можуть і хочуть бути залученими до змішаного навчання. Для встановлення відкритих стосунків і продовження діалогу дуже важливо, щоб кожна зустріч з батьками приносила реальні результати.

Багато закладів загальної середньої освіти, які цінують і підтримують спілкування між батьками й учителями, знаходять можливості для організації окремого спеціального місця для проведення зустрічей з батьками –

батьківської кімнати, у якій розміщуються стіл і стільці для дорослих, м'які меблі, полиці з літературою. Створюючи батьківську кімнату, школа демонструє свої серйозні наміри щодо ролі батьків і важливості співпраці з ними. Залучаючи батьків до освітнього (навчального) процесу, учителі мають розуміти переваги такої співпраці для всіх: учнів, батьків і вчителів. Наприклад, учитель має можливість отримати від батьків додаткову інформацію про дітей, а участь батьків в освітньому процесі збільшує їхню повагу до роботи вчителя. Важливо також надання батьками допомоги в організації освітнього середовища, виготовленні навчальних матеріалів, надання допомоги батьками в проведенні окремих навчальних занять – проведення екскурсії, під час проєктної діяльності.

Залучення батьків може бути в якості помічників:

✓ *помічник учителя в роботі з дітьми* – батьки або інші члени родини можуть допомагати вчителю в організації та проведенні навчальних занять, підготовці навчальних матеріалів.

✓ *помічник учителя в роботі з іншими батьками* – допомога вчителю в контактуванні з іншими батьками для поширення важливої інформації, ознайомленні нових батьків з особливостями життя класу та інше.

Коли в класі є додаткова доросла людина, у вчителя збільшуються можливості організації роботи в малих групах. Помічник учителя може допомогти в різних видах діяльності – читати книгу, слухати розповіді дітей, допомагати дітям виконувати мистецькі роботи. За рішенням учителя вони можуть надавати допомогу окремим учням. Дітям дуже подобається бачити власних батьків у ролі вчителів, а для інших дітей – це ще один приклад моделі поведінки дорослих людей. Зважаючи на зайнятість сучасних батьків, учитель може запросити до співпраці інших членів родини – бабусь і дідусів, які часто із задоволенням візьмуть участь у цьому процесі.

Зрозуміла система оцінювання здобутків учнів. Система оцінювання за реалізації індивідуалізації навчання в базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу має три складові: постійне оцінювання

вчителем і самооцінювання учнями, щоб відстежувати поступ і планувати наступні цілі та завдання; підсумкове оцінювання вчителем – здійснюється наприкінці модуля, оцінку зазвичай вносять до шкільних документів; підсумкове оцінювання школою чи регіональними/національними інституціями – здійснюється для здобуття певного свідоцтва чи рівня.

Процес і інструменти оцінювання мають давати усім вчням рівні можливості виявити свої компетентності й розуміти власний поступ у навчанні. Усі нові інструменти оцінювання слід презентувати учням поступово – упевнитись, що всі розуміють його механізм. Самооцінювання або оцінювання робіт однокласників значно підвищує мотивацію учнів і розвиває відчуття відповідальності за освітній (навчальний) процес. Змішане навчання є дуже гнучкою структурою, тож і оцінювання також може бути різноманітним: слід поєднувати індивідуальні оцінки з оцінюванням групової роботи й командних проєктів, оцінювання може здійснювати як учитель, так і онлайн-інструмент.

Живий діалог. Індивідуалізація навчання в базовій середній школі в умовах змішаної форми організації освітнього процесу передбачає зменшення часу перебування в класних кімнатах, а отже, учням і вчителям бракуватиме звичного соціального шкільного життя. Тому дуже важливо надавати пріоритет живому спілкуванню, діалогу та неформальним обговоренням у ті дні, коли діти й учителі перебувають у стінах школи. Особливу увагу слід звертати на теми психологічного добробуту всіх учасників: обговорення емоційного стану, рівня тривожності, а також інструментів подолання стресу має стати усталеною практикою серед учителів і дітей.

Відкритий простір. «Урок у класі» не обов'язково сприймати буквально, адже замість класу школа може використовувати приміщення бібліотеки, актової зали, спортивного майданчика чи шкільного подвір'я. Під час змішаного навчання варто зробити школу «відкритим освітнім середовищем»: запропонувати дітям позашкільні активності на шкільному стадіоні, надати учням доступ до ресурсних центрів чи бібліотеки в позаурочний час.

Узагальнюючи зазначимо, що Концепція Нової української школи (2016 рік), унормована в законах «Про освіту» (2017 рік) та «Про повну загальну середню освіту» (2020 рік), передбачає створення нової структури шкільної освіти. Затверджено Державний стандарт базової освіти, що передбачає оновлені результати навчання на основі сучасних знань, здатності їх застосовувати, а також наскрізних умінь – так званих «м'яких» навичок. На законодавчому рівні закріплено право кожного учня обрати ті різновид і форму навчання, які найкраще підходять під його чи її потреби – очне, дистанційне, індивідуальне тощо. Також закріплено право кожного учня на навчання за індивідуальною освітньою траєкторією. Відтепер заклади освіти зобов'язані створювати умови для їхнього навчання відповідно до індивідуальної програми розвитку, надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвивальні послуги. Масовий перехід середньої освіти на дистанційну форму через пандемію та військову агресію росії виявив низький рівень готовності системи освіти до застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Отже, потрібно покращувати стан цифрової інфраструктури та рівень інформаційно-цифрових компетентностей учнів і вчителів. А також необхідно змінювати систему оцінювання якості освіти й оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи.

3.2. Оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи на засадах урахування положень індивідуального підходу

Основним завданням вчителя за змішаного навчання стає не викладання й оцінювання учнів, а активна взаємодія з ними, що уможлиблює відстеження динаміки їхнього розвитку. Відстеження динаміки розвитку учнів базової середньої школи здійснюється методами формувального оцінювання, мета якого – опанування навчального досвіду й особистісний розвиток здобувачів освіти.

Формувальне оцінювання розпочинається з перших днів навчання в школі й триває постійно.

Результати навчання учнів за рік визначаються за допомогою підсумкового оцінювання, мета якого – співвіднести навчальні досягнення учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом або освітньою програмою. Отже, об'єктом підсумкового оцінювання є результати навчання учнів за рік, а під час такого оцінювання рекомендовано зіставляти навчальні досягнення учнів з очікуваними результатами навчання, визначеними в освітніх програмах закладів загальної середньої освіти з урахуванням Орієнтовної рамки оцінювання.

Оцінювання результатів навчання учнів базової середньої школи знаходиться у фокусі сучасних досліджень педагогічної спільноти. Зокрема, Міністерство освіти і науки України затвердило «Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти»⁴² задля надання порад керівникам та іншим педагогічним працівникам закладів освіти в організації роботи з визначення політики забезпечення якості освітньої діяльності, формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, розробленні інструментарію для її аналізу й оцінювання. У цих Методичних рекомендаціях під внутрішньою системою розуміється сукупність умов, процедур і заходів у закладі освіти, що забезпечують ефективність освітніх і з управлінських процесів, які безпосередньо впливають на якість результатів навчання учнів, забезпечують формування їхніх ключових компетентностей, а також сприяють усебічному розвитку особистості учнів.

Існування внутрішньої системи дає можливість закладу освіти: підвищувати якість освітніх послуг і забезпечувати довіру до результатів навчання; створювати умови навчання та праці, які забезпечують партнерство

---

⁴² Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77685/

учасників освітнього процесу; отримувати постійний зворотній зв'язок від учасників освітнього процесу щодо якості освіти, відзначати успішні практики та вчасно реагувати на виявлені проблеми; приймати обґрунтовані управлінські рішення, які спрямовані на підвищення якості освіти й освітньої діяльності; постійно вдосконалювати освітнє середовище, систему оцінювання учнів, педагогічну діяльність, управлінські процеси закладу освіти; забезпечити прозорість діяльності закладу освіти й готовність до змін в інтересах учасників освітнього процесу.

Відповідно до нових умов, заклади освіти мають розробити Стратегію забезпечення якості освіти, яка орієнтована на забезпечення: відповідності результатів навчання учнів Державним стандартам освіти; партнерства в навчанні та професійній взаємодії; недискримінації, запобігання та протидії булінгу (цькуванню); академічної доброчесності під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності; прозорості й інформаційної відкритості діяльності закладу освіти; умов для безперервного професійного зростання педагогічних працівників; справедливого й об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів, а також професійної діяльності педагогічних працівників; умов для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів (у разі потреби); академічної свободи педагогічних працівників.

Дуже важливо, щоб у закладах освіти критерії, правила і процедури оцінювання результатів навчання розроблялися на основі визначених законодавством критеріїв оцінювання шляхом їх конкретизації відповідно до навчальних предметів (інтегрованих курсів), форм організації освітнього процесу, видів діяльності учнів. Відповідні критерії, правила і процедури оцінювання, а також вибір шкали оцінювання (визначеної законодавством або власної) мають бути обґрунтованими, сформульованими в зрозумілій для батьків та учнів формі, а також оприлюднені.

Процедури проведення різних видів оцінювання (формуального, поточного, тематичного, семестрового, річного, державної підсумкової атестації, що проводиться в закладі освіти) мають бути прозорими та відповідати

політиці (політикам) щодо оцінювання, визначеній(ими) закладом освіти, наприклад, політиці справедливого та об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів, політиці забезпечення компетентнісного підходу в оцінюванні результатів навчання учнів.

У базовій загальній середній освіті передбачено такі види оцінювання: *поточне та формувальне* оцінювання задля відстеження особистісного розвитку учнів, їхнього навчального поступу, процесу здобуття навчального досвіду як основи компетентності для розроблення індивідуальної освітньої траєкторії учнів; підсумкове оцінювання, під час якого результати навчання здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом.

У формувальному оцінюванні вчитель втрачає свою монополію на оцінювання. Безумовно, педагоги здійснюють формувальне оцінювання, але взаємооцінювання та самооцінювання робить учнів також суб'єктами оцінювання. Це означає, що у формувальному оцінюванні інструменти оцінювання мають розроблятися учнями в співпраці з педагогом і застосовуватися щодо робіт одне одного або власної роботи. У першу чергу це стосується критеріїв оцінювання, за якими учні перевіряють усні або письмові роботи. Але в процесі навчання можуть бути й такі навчальні ситуації, коли учні в співпраці з педагогом добирають завдання одне для одного з певного виду роботи, які потім підлягають оцінюванню самими ж дітьми за певними критеріями.

Оцінюючи учнів за певними критеріями, педагог показує дітям, що саме вони мають вивчити. Це допомагає вчителю скласти покроковий план навчання учнів. А щоб бути успішним у навчанні та реалізувати свої навчальні плани, учень має розуміти:

- ✓ Куди я йду?
- ✓ Де я перебуваю тепер?
- ✓ Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?

Яка роль учителя в цьому процесі? На рівні «Куди я йду?» учитель надає учням чітке та зрозуміле бачення навчальної мети та кінцевого результату. Також педагог має продемонструвати зразки робіт високого та низького рівня успішності.

На рівні «Де я тепер?» учитель допомагає учням ставити власні цілі, надає регулярний описовий зворотний зв'язок і навчає учнів оцінювати власні досягнення.

На рівні «Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?» учитель за результатами оцінювання визначає подальші кроки в навчанні учнів. А ще надає інструкцію, орієнтовану на потреби кожного учня, і дає дітям можливість відстежувати власні успіхи в навчанні, розмірковувати над ними й ділитися ними з іншими.

Отже, формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання» складається з певних елементів, серед яких насамперед:

- вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання;
- надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей;
- коригування вчителем навчального процесу відповідно до результатів і навчального поступу учнів.

Результат формувального оцінювання для учнів – усвідомлення ними відповідей на три важливі запитання: яка моя ціль у вивченні цього предмета або курсу на цьому етапі навчання – які саме знання й уміння я маю опанувати і для чого, як саме вони будуть оцінюватися в підсумку?

Хоча термін «формувальне оцінювання» раніше не був закріплений законодавчо, багато хто наголошують, що окремі прийоми вчителі застосовували давно. Прикладами таких прийомів можуть бути диференційовані завдання з орієнтацією на навчальні потреби учнів, техніки самооцінювання та взаємооцінювання, письмовий або усний зворотний зв'язок щодо індивідуальних успіхів і невдач тощо. Цей факт є вдалим підґрунтям для

подальшого розвитку та послідовного поширення практик формувального оцінювання з урахуванням напрацювань світової педагогічної спільноти.

Проте важливо враховувати й те, що формувальне оцінювання як стратегія підвищення рівня навчальних досягнень і покращення якості освіти – це не про застосування того чи іншого окремого прийому або інструменту. Формувальне оцінювання не може здійснюватися вибірково й не обмежується заповненням учителем тих чи інших форм.

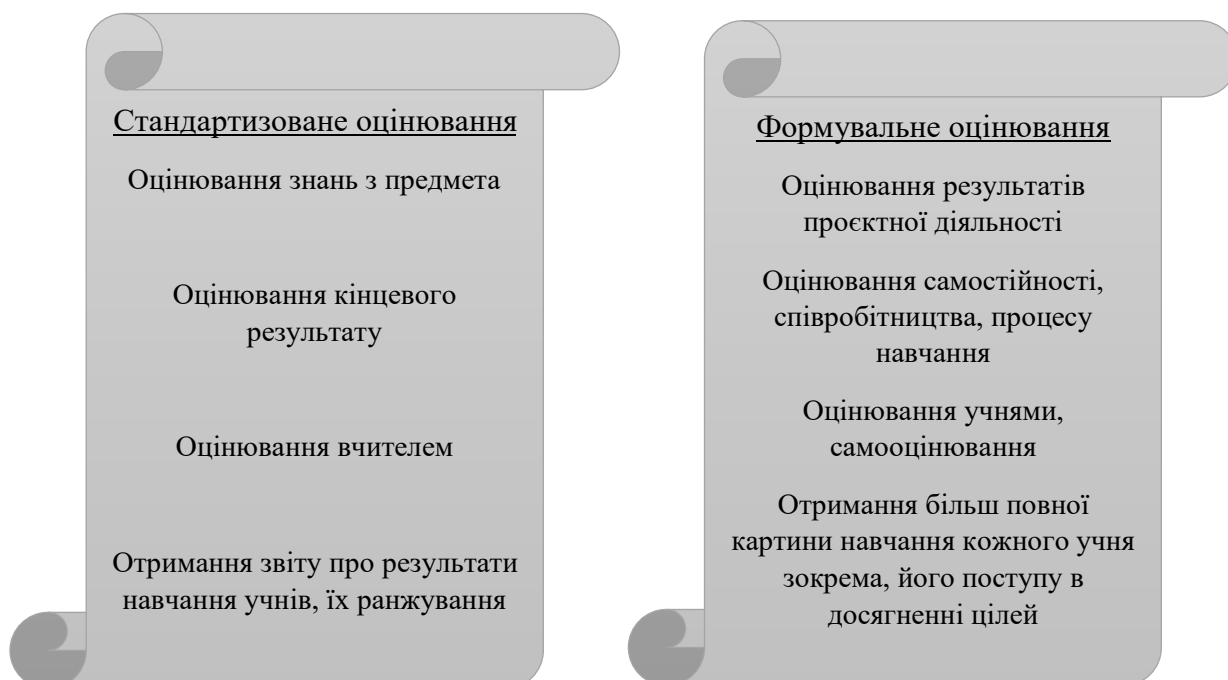
Формувальне оцінювання вимагає системності, має бути вбудоване в повсякденне шкільне життя. Це потребує новітніх підходів до організації освітнього (навчального) процесу й послідовної побудови нової культури оцінювання – у центрі яких учні та їхні індивідуальні потреби пізнання.

У сучасній дидактиці виділяють два базових види оцінювання:

- зовнішнє (стандартизоване) оцінювання;
- внутрішнє (формувальне) оцінювання.

Під формувальним оцінюванням розуміють інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів і відповідним чином адаптовувати процес навчання.

Здійснимо порівняння стандартизованого та формувального оцінювання (рис. 6).

Рис. 6. Порівняння стандартизованого та формувального оцінювання.

Внутрішнє (формувальне) оцінювання передбачає оцінку досягнень учня разом з учителем, який його навчає, тобто людиною, яка знаходиться в процесі навчання. Цей спосіб спрямований на визначення індивідуальних досягнень кожного учня та не передбачає порівнювання результатів, продемонстрованих іншими учнями, та висновків адміністрації за результатами навчання школярів.

Тож зрозуміло, що головною метою формувального оцінювання є не лише перевірка засвоєних знань і розвинутих умінь і навичок учнів, а й досягнення інших цілей. Наприклад, вхідне/попереднє оцінювання – його ціль: визначення навчальних потреб учня, спонукання до самостійності й співробітництва; поточне оцінювання – відстежування прогресу в навчанні учнів, перевірка того, як учні розуміють особливості власного мислення, заохочення їх до рефлексії.

Формувальне оцінювання використовується в тих випадках, коли учні аналізують свій процес навчання під час роботи над навчальним матеріалом. Водночас цілі оцінювання, поставлені перед початком роботи, змінюються протягом її здійснення (табл. 1)

Таблиця 1

Формувальне оцінювання	
Перед початком роботи	У процесі роботи
Цілі	Цілі
Виявлення потреб учнів	Заохочення до самостійності і взаємодії
Оцінювання володіння навчальним матеріалом	Здійснення моніторингу процесу
Визначення інтересів кожного учня	Перевірка розуміння
Постановка цілей	Мотивація та пізнання

Зокрема, моніторинг — це системний процес, в основі якого лежить збір інформації (діагностування), аналіз отриманих даних та коригування тієї чи іншої частини роботи закладу.

Результати моніторингу є найкращим індикатором якості освітньої діяльності. Адже це дає змогу вивчити ситуацію та переконатися в тому, що освітній процес у школі позитивно впливає на успішність дітей. Це своєрідний маркер для директора, який показує ефективність витрачених зусиль і ресурсів.

Якісно моніторинг від контролю відрізняє його системність і подальше коригування результатів. Моніторинг корисний в умовах упровадження змін для вивчення їх впливу. Завдяки моніторингу керівник може відстежувати динаміку та вжити дій для покращення результатів у майбутньому.

Разом з тим моніторинги – це й можливість проаналізувати ефективність роботи педагогів. Завдяки інструментам моніторингу директор може відстежити позитивні чи негативні тенденції в роботі кожного конкретного вчителя, як педагоги впроваджують у класах систему оцінювання, чи реалізують компетентнісне навчання, як взаємодіють із аудиторією тощо.

Метою моніторингу має бути не пошук проблем, а навпаки – винайдення рішень, як покращити роботу вчителя й закладу загалом.

Іншою причиною проводити внутрішні моніторинги успішності учнів, прямо пов'язаною з попередньою, є необхідність надавати зворотний зв'язок педагогам про результати їхньої діяльності. Адже якісний та обґрунтований відгук керівника – важлива частина розвитку та мотивації вчителя.

Разом з тим моніторинг може бути корисним й у виявленні більш точкових проблем. Наприклад, швидко визначити коло учнів, які демонструють тенденцію до погіршення результатів навчання. Побачивши як найраніше проблему, школа може оперативного на неї зреагувати та мінімізувати такі ризики.

Основні етапи внутрішнього моніторингу результатів навчання

Етап I. Збір інформації.

Учнівські роботи. Одним із засобів отримання інформації про успішність навчання учнів є діагностувальні роботи. З точки зору інструментарію такі роботи можуть бути побудовані по-різному. Для отримання справді релевантних результатів керівникові школи важливо мати в арсеналі різноманітні інструменти, поєднувати їх і застосовувати креативність у їх доборі для того чи іншого предмету. Під час розроблення завдань для внутрішнього моніторингу можна використати завдання міжнародних моніторингів PISA, TIMSS та інших.

Інструментами для проведення діагностувальних робіт можуть бути:

➤ тести, побудовані на компетентнісній основі. Такі тести дають змогу оцінити не лише знання, але й уміння та навички учнів. Утім, тести з компетентнісними завданнями ще не досить поширені, а простий тест на знання не покаже повноцінної картини. Тому, крім цього інструменту, варто застосовувати й інші.

➤ навчальні проєкти. На жаль, поки мало популярний і поширений формат моніторингу. Втім, не варто недооцінювати проєкт як інструмент моніторингу, наприклад з інформатики.

➤ есе. Написання учнями есе, наприклад з історії, продемонструє одночасно й знання, й уміння учнів аналізувати інформацію.

Результати ДПА та ЗНО. Результати ДПА, ЗНО та пробного ЗНО, яке проводить чимала кількість шкіл, також може бути джерелом для збору інформації під час внутрішнього моніторингу результатів навчання учнів.

Класні журнали. Джерелом інформації для директора також є класний журнал. Відстеження динаміки результатів навчання учнів за оцінками в журналі дає змогу виявляти тенденції та проблемні місця у викладацькій діяльності. Адже оцінки учнів можуть розповісти і про систему оцінювання, і про взаємодію педагога з класом, і про відгук класу про педагога.

Відстеження поточного й підсумкового оцінювання класу може показати тенденцію до зниження або підвищення результатів навчання учнів. Це

однозначний сигнал для адміністрації, що цей аспект потребує детальнішого вивчення.

Динаміка оцінок у журналі допоможе керівництву школи промоніторити діяльність нового вчителя та допомогти йому адаптуватися до середовища. Порівняльний аналіз результатів навчання новоприбулих учнів із рівнем їхніх результатів навчання в попередніх закладах освіти дасть змогу керівнику оптимізувати процес адаптації таких дітей.

Для виявлення тенденцій у застосуванні системи оцінювання директору корисно буде також порівняти середній бал результатів навчання учнів з окремих предметів, а також зрівняти результати підсумкового оцінювання між класами в одній паралелі. Різниця в результатах – привід для керівника додатково вивчити причини.

Етап II. Аналіз результатів моніторингу

Здійснення моніторингу — це лише частина справи. Надзвичайно важливо для директора проаналізувати його результати та зробити відповідні висновки. У цьому полягає різниця між звичайним оцінюванням успішності учнів, яке проводять учителі, і моніторингом, яке проводить керівництво школи.

Тоді як учитель може відстежувати динаміку прогресу окремого учня, директор має в руках інструменти для більш глобального вивчення роботи школи та, відповідно, важелі впливу на те, як школа буде розвиватися надалі та як її розвиток буде впливати на результати навчання учнів.

Інформацію, отриману під час внутрішнього моніторингу результатів навчання, необхідно проаналізувати й узагальнити. На її основі керівництво школи визначає тенденції, досягнення й труднощі. Наприклад, тенденції до зниження успішності в класі після зміни вчителя чи через появу нового учня або активність групи учнів, чи зафіксовані випадки булінгу тощо.

Результати моніторингу можна вивчати, використовуючи метод SWOT-аналізу – визначити сильні та слабкі сторони, загрози і можливості. Додатково керівник школи для аналізу результатів моніторингу може звернутися до

методу групувань – систематизувати отриману інформацію за загальними ознаками. Це можуть бути напрями або більш конкретні групи.

Проводити моніторинг варто двічі на рік з предметів інваріантної складової навчального плану.

Етап III. Планування заходів за підсумками моніторингу

Важливо мати максимально повну картину, відстежувати зміни й тенденції, уміти зіставити чинники та, важливо, зробити належні висновки.

Проаналізувавши результати моніторингу, виявивши сильні та слабкі сторони, керівник має скласти план заходів для вирішення виявлених проблем, а також для стимулювання розвитку виявлених позитивних тенденцій.

Оцінювання є невіддільною частиною процесу навчання, дистанційне навчання не є винятком. Оцінювання результатів навчальної діяльності може здійснюватися в синхронному або асинхронному режимі.

Синхронний режим дає змогу забезпечити більш об'єктивне оцінювання, проте вимагає відповідного технічного забезпечення в учителя й усіх учнів.

Залишається ризик технічних збоїв під час виконання окремими учнями завдання, тому слід застосовувати індивідуальний підхід та передбачити можливість повторного виконання тесту (контрольної, самостійної роботи тощо).

У синхронному режимі учні можуть:

- ✓ виконувати тести на платформах Google classroom, Naurok, Moodle тощо за вибором учителя та з урахуванням індивідуальних можливостей учня;

- ✓ виконувати письмові роботи, у тому числі диктанти, із використанням відеоінструментів Skype, Zoom тощо;

- ✓ брати участь в усних формах контролю (усний переказ, читання напам'ять вірша та прозових текстів, презентація та захист проєктів тощо) із використанням відеоінструментів Skype, Zoom індивідуально або в групах;

- ✓ брати участь в онлайн-семінарах та онлайн-форумах із використанням відеоінструментів Skype, Zoom або в чатах на платформах дистанційного навчання (наприклад, Moodle) у закритих групах Facebook та ін.;

- ✓ виконувати інші завдання, які пропонує вчитель.

Асинхронний режим є більш гнучким у застосуванні, оскільки учні можуть виконувати завдання в зручний час, проте менш об'єктивним. Для зменшення ризиків необ'єктивного оцінювання рекомендовано налаштувати опцію проходження тесту один раз та обмежити час на виконання завдання, встановити термін для здачі тесту (контрольної, практичної або самостійної роботи тощо), повідомляти результати (у разі неавтоматизованої перевірки робіт) індивідуально після здачі робіт усіма учнями. За необхідності вчитель може провести додаткове усне опитування учнів за допомогою одного із засобів телефонного або відеозв'язку.

В асинхронному режимі учні можуть:

- ✓ виконувати завдання на одній з платформ (Google classroom, Naurok, Moodle та ін. за вибором учителя);

- ✓ виконувати письмові роботи в текстових редакторах (Word та ін.) або в зошитах і надсилати вчителю файли з виконаними завданнями електронною поштою, використовуючи один із месенджерів (Viber, WhatsApp, Facebook тощо) або іншими засобами поштового зв'язку (за відсутністю технічних засобів навчання або доступу до мережі Інтернет);

- ✓ писати диктанти з використанням аудіо або відеозаписів, створених і надісланих учителем;

- ✓ знімати на відео або записувати аудіо усних відповідей і надсилати файли вчителю засобами електронного зв'язку;

- ✓ виконувати інші завдання, запропоновані учителем.

Результати оцінювання навчальних досягнень рекомендовано повідомляти учням у такі способи: фіксувати в електронному щоденнику (за наявності), надсилати в індивідуальному порядку шляхом використання одного із засобів зв'язку (електронної пошти, смс-повідомлення, повідомлення в одному з месенджерів, повідомлення телефоном тощо). Оприлюднення списку оцінок для всього класу є неприпустимим.

Про способи оцінювання та канал зв'язку, який буде використовуватись учителем й учнями одного класу, необхідно повідомити учнів і їхніх батьків заздалегідь або оприлюднити цю інформацію на сайті закладу освіти. Важливо оптимізувати та мінімізувати кількість каналів зв'язку та платформ дистанційного навчання, які застосовуються вчителями для зв'язку з учнями.

Основною метою оцінювання учнів в умовах дистанційного навчання є не перевірка й контроль, а забезпечення зворотного зв'язку вчителя з учнями. Тому в організації щоденного освітнього процесу варто надавати пріоритет не поточному, а формувальному оцінюванню, яке передбачає надання учням підтримки, коригування засобів і методів навчання у випадку виявлення їх неефективності. Результати виконаних учнями самостійних робіт мають використовуватися для відзначення їх успіхів, аналізу помилок, планування подальшої роботи з опанування навчального матеріалу в умовах дистанційного навчання.

Поточне оцінювання вчителі можуть здійснювати в усній і письмовій формах, застосовуючи такі його види: тестування, практичні, контрольні, діагностувальні роботи, дослідницькі та творчі проєкти, есе, усні співбесіди й опитування тощо. Кількість робіт, які підлягають поточному оцінюванню та передбачають фіксацію оцінки у класному журналі, під час дистанційного навчання варто оптимізувати задля уникнення перевантаження учнів.

Якщо вчитель застосовує одну з платформ для дистанційного навчання (Google classroom, Naurok, Moodle тощо), він може налаштувати опцію переходу учня до наступної теми за умови виконання перевірювального завдання за вивчену тему. Це надасть змогу зменшити навантаження на вчителя, пов'язане з «ручною» перевіркою завдань, а учню – здійснювати самооцінювання успішності оволодіння навчальним матеріалом.

Більш традиційний підхід передбачає передачу виконаних письмових робіт (зроблених на комп'ютері або сфотографованих) через електронну пошту або платформу Google classroom, Moodle та інші, один із месенджерів (Viber, Facebook, WhatsApp тощо).

Усні завдання можуть бути оцінені вчителем безпосередньо через Skype, Zoom або будь-який месенджер, що забезпечує відеозв'язок у синхронному режимі або перевірені опосередкованим способом через відео або аудіо файли, надіслані учнями на пошту вчителя.

Учитель може організувати самооцінювання учнями успішності своєї роботи, надіславши їм ключі для самоперевірки (після виконання роботи), критерії оцінювання та самооцінювання творчих робіт тощо.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

1. Закон України «Про освіту» (2017)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Концепція нової української школи
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Кремень, В. Г., Топузов, О. М., Ляшенко, О. І., Мальований, Ю. І., & Засекіна, Т. М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 5(2), 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
5. Ляшенко, О., & Топузов, О. (2021). Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. Український Педагогічний журнал, (4), 29–36. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-29-36>
6. Топузов, О. (2016) Компетентнісний підхід – стрижень наукових інновацій у навчанні. Освіта України, 32.
7. Топузов, О. (2015) Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. Український педагогічний журнал, 1, 16 – 27.
8. Алексеєва, С.(2023) Індивідуалізація навчання як новація сучасної освіти: ідеї та погляди К. Д. Ушинського. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. С. 148-151.
9. Алексеєва, С. (2021). Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. InterConf, (42), 290-296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>

10. Алексеева, С. (2021). Індивідуалізація навчання: принципи побудови, методи і форми реалізації. Збірник наукових праць ЛОГОС. <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.41>

11. Топузов О., Малихін О., Алексеева С., Арістова Н. (2023) Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у профільній старшій школі: методичний посібник. Київ. Інститут педагогіки НАПН України. 98 с.

12. Алексеева С. В., Арістова Н. О., Малихін О. В., Топузов О. М. (2023) Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, С. 19-25

13. Малихін О., Арістова Н. (2021) Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 197 с.

14. Малихін О. (2015) Академічне консультування в умовах дистанційного навчання. Молодий вчений. № 11 (26). С. 44–48.

15. Малихін О. (2015) Розуміння світоглядного потенціалу предметів гуманітарного циклу в контексті організації профільного навчання : історико-дидактичний аспект. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. Київ, С. 11–15.

16. Алексеева, С. (2023). Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. Український Педагогічний журнал, (1), С. 59–65. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735886> <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-59-65>

17. Алексеева С. В. (2023) Ключові компетентності середньої загальної освіти: компетентність у галузі природничих наук. Проблеми сучасного підручника. Вип. 30. С. 5-11. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-5-11>.

18. Алексеева С. (2023) Цифрова компетентність: змістові домінанти та тенденції. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»). Випуск 9(27). Київ. С. 70-78. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735887> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-70-78](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-70-78)

19. Алексеева С. (2023) Цифрова компетентність: стратегічні орієнтири та успішні практики. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»). Випуск 10 (28). Київ. С. 45-55. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735896>, [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-45-55](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-45-55)

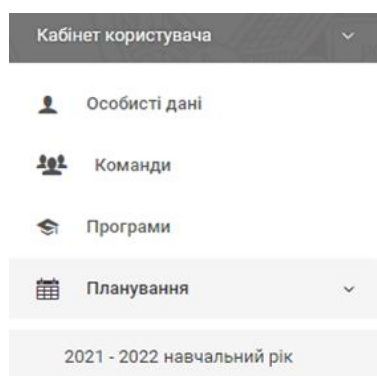
20. Організаційно-педагогічні засади функціонування опорних закладів освіти в умовах децентралізації : монографія / Калініна Л. М., Онаць О. М., Лісова Н. В., Малихін О. В., Арістова Н. О., Топузов М. О., Калініна Г. М., Малюга М. М. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 256 с. URL: <https://undip.org.ua/library/orhanizatsiyno-pedahohichni-zasady-funktsionuvannia-opornykh-zakladiv-osvity-v-umovakh-detsentralizatsii-monohrafiia/>

21. Малихін О. (2009) Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів : теоретико-методологічний аспект : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім,. 307 с.
22. Попов Р. А. (2017) Теоретичні й методологічні основи компетентнісного підходу в організації самостійної освітньої діяльності студентів філологічних спеціальностей. Суб'єктивація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти : монографія / за ред. проф. О. В. Малихіна. Частина 1. – К. : Видавничий центр НУБіП України. – С. 313-401.
23. Алексеева С. (2022) Теоретичні і методичні засади проектування моделей індивідуалізації навчання. Альманах науки. № 2 (53). С. 17-20. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730030>
24. Алексеева С. (2021) Дидактика в умовах інформатизації освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Луцьк: Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,. № 4. Ч. 1. С.25-30. DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.4> URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730414>
25. Попов Р. (2016) Компонентний аналіз діагностування рівня сформованості загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей. Компетентнісно орієнтована парадигма підготовки майбутнього філолога : колект. монографія ч. 2 / за ред. проф. О.В. Малихіна. К. : ТОВ «НВО «Інтерсервіс», С. 179-288
26. Арістова Н. О. (2021) Дистанційне навчання в сучасних умовах: ставлення студентів в Україні та Латвії. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 54–55. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-54-55>.
27. 3. Арістова Н. О. (2006) Креативні технології як педагогічна проблема формування мотивації навчання. Соціалізація особистості. Т. 27. С. 215–222.
28. Арістова Н. О. (2022) Проблема поняття «мотивація учіння» в науковій літературі. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Вип. 22. С. 97–100.
29. Арістова Н. О. (2017) Сучасні підходи до розуміння змісту, сутності і структури поняття «мотивація» в науковій літературі. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки». Вип. 79 (2). С. 9–13.
30. Арістова Н. О. (2022) Цифрова компетентність у системі ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Освіта. Інноватика. Практика. 2022. Т. 10, № 8. С. 54–60. DOI: [10.31110/2616-650X-vol10i8-008](https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i8-008)

Конструктор навчальних планів і програм

Для початку роботи з конструктором навчальних планів і програм необхідно перейти за покликанням constructor.nus.org.ua.

Для реєстрації потрібно заповнити форму, яка передбачена у лівому верхньому кутку. Для цього необхідно використати свою електронну пошту та придумати пароль, за яким буде здійснюватися доступ до конструктора та освітніх матеріалів.

Після реєстрації ви отримуєте доступ до “кабінету користувача”.

В ньому обираєте розділ **планування на 2022-2023 навчальний рік** і переходите на сторінку **планування освітнього процесу**. На цій сторінці вам

будуть доступні три вкладки:

- обсяги навантаження;
- навчальні плани;
- річні навчальні плани.

У вкладці **“обсяги навантаження”** натискаємо зелений значок із зображенням документа ( ) і у новому меню обираємо один з двох можливих шаблонів:

- загальний обсяг навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою;
- загальний обсяг навчального навантаження для класів з навчанням мовою корінного народу або національної меншини поряд з державною мовою чи з навчанням українською мовою та вивченням мови корінного народу або національної меншини.

Після вибору шаблону необхідно обрати **“навчальний цикл 5-6 класи”** або **7-9 класи** і натиснути клавішу **“створити”**. Відкривається сторінка **“Обсяг тижневого навантаження закладу освіти”** із відповідною таблицею.

Назву таблиці можна редагувати відповідно до ваших потреб. За умовчанням години в таблиці розподілені за рекомендованими показниками, визначеними у Типовій освітній програмі для 5-9 класів. Години можна редагувати у діапазоні міні/максу, визначених Типовою освітньою програмою, виходячи із потреб вашого закладу освіти. Здійснивши розподіл годин, можна скористатися клавішою **“перевірити введення”**, яка дозволяє виявити, чи є помилки у розподілі годин. Якщо такі будуть виявлені, то в таблиці відповідні години будуть виділені червоним кольором, а внизу таблиці з’являться рекомендації, щодо їх виправлення.

Пошук Вихід

Госарій Новини Документи

Обсяг тижневого навантаження закладу освіти

Листя Загальний обсяг навчального навантаження для закладу із навчанням українською мовою

Назва освітньої галузі	5 клас	6 клас
Мовно-літературна	11	11
Математична	5	5
Природнича	2	4
Соціальна і здоров'язбережувальна	1,5	1,5
Громадянська та історична	1	2
Інформатична	2	2
Технологічна	1,5	1,5
Мистецька	2	2
Фізична культура	3	3

РЕКОМЕНДОВАНИ ПЕРЕВІРИТИ ВЕДЕННЯ ЗБЕРЕГТИ ВИЙТИ

Обсяг тижневого навантаження закладу освіти

Листя Загальний обсяг навчального навантаження для закладу із навчанням українською мовою

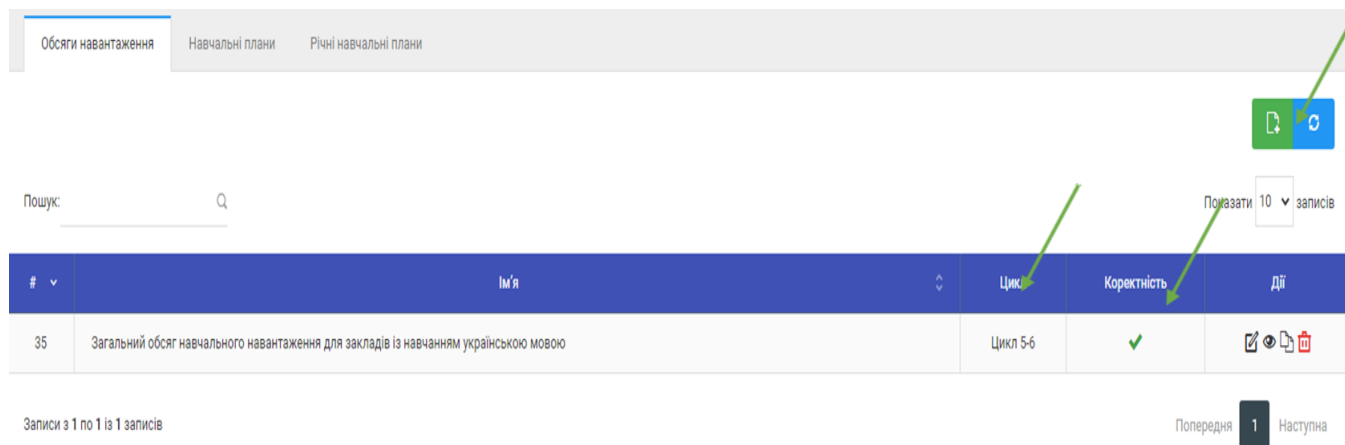
Назва освітньої галузі	5 клас	6 клас
Мовно-літературна	13	11
Математична	5	5
Природнича	2	4
Соціальна і здоров'язбережувальна	1,5	1,5
Громадянська та історична	3	2 ¹
Інформатична	2	2
Технологічна	1,5	1,5
Мистецька	2	2
Фізична культура	3	3

! 1. Значення 3 знаходиться за межами дозволеного діапазону між 1 та 2

РЕКОМЕНДОВАНИ ПЕРЕВІРИТИ ВЕДЕННЯ ЗБЕРЕГТИ ВИЙТИ

Якщо потрібно повернути всі години до рекомендованих показників, достатньо натиснути клавішу **“рекомендовані”** внизу таблиці. Після перевірки правильності розподілу годин натискаємо **“зберегти”**, а потім **“вийти до переліку”**, або можете продовжити редагування, якщо існує така потреба.

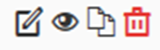
Повернувшись у загальне меню, ви побачите у переліку назву свого документа та доступні функції для роботи з ним.

#	Імя	Цикл	Коректність	Дії
35	Загальний обсяг навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою	Цикл 5-6	✓	

У графі “**коректність оформлення**” можливі три види знаків:

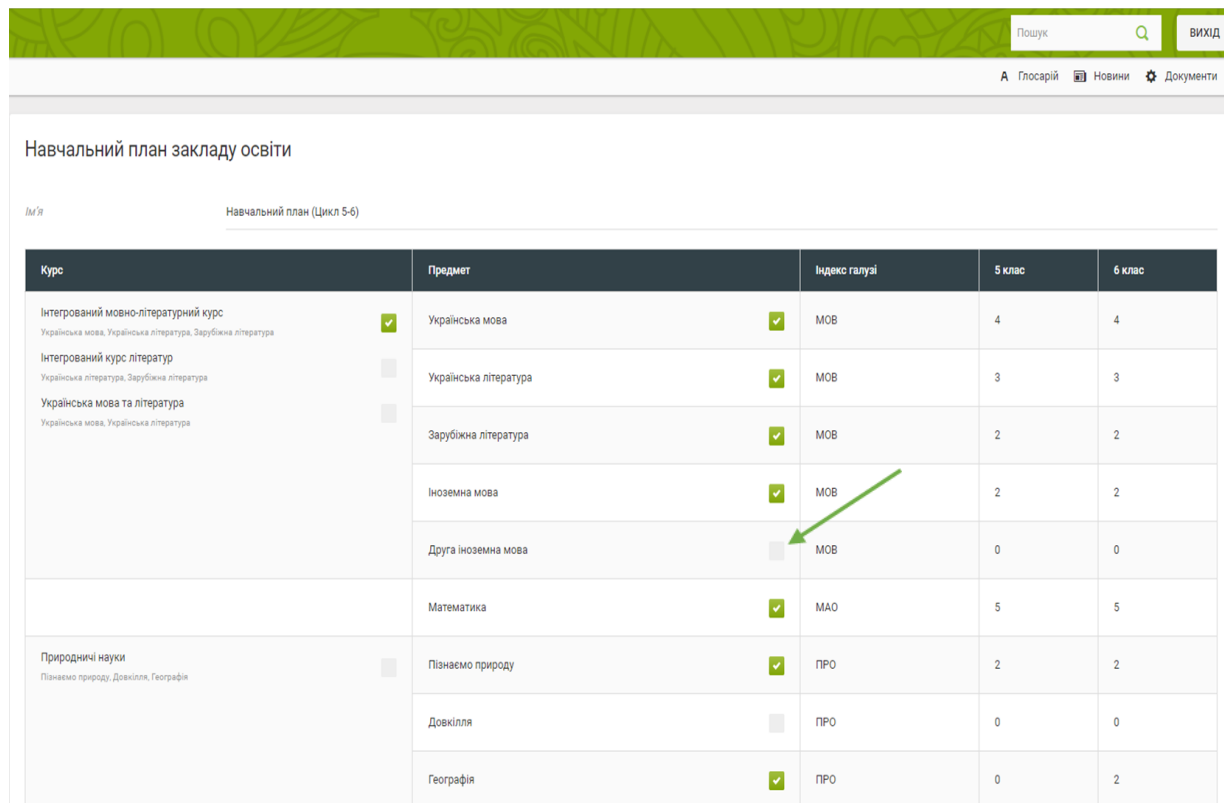
- зелена позначка вказує, що документ оформлений правильно;
- зелена і червона позначка вказує, що оформлення документа не завершено;
- червона позначка вказує, що документ оформлений неправильно і потребує доопрацювання.

У графі “**дії з документом**” також є 4 позначки: редагування, перегляд, клонування, видалення.

Для внесення змін у розподіл тижневого навантаження, потрібно натиснути клавішу “**редагування**”. Зверніть увагу, що функція “**перегляд документу**” не обмежується тільки його попереднім оглядом. Саме в цьому розділі є можливість роздрукувати обраний документ. Для цього необхідно натиснути відповідну блакитну позначку у правому верхньому куті сторінки.

Функція “**клонування**” дозволяє створити копію документу, або використовувати його як чернетку. Ця функція буде зручною, коли необхідно створити різне навантаження для класів однієї паралелі. В такому разі вам немає потреби створювати новий документ, а достатньо відредагувати клоновану версію попереднього.

У розділі “навчальні плани” використовуємо аналогічний алгоритм створення документа, як і в попередньому розділі. Натискаємо зелену позначку із зображенням документа, після чого з’являється меню вибору обсягу навчального навантаження, у якому обираємо вже зроблений нами попередній розподіл годин і натискаємо “створити”. Переходимо на сторінку “навчальний план закладу освіти” і бачимо нову таблицю.

Курс	Предмет	Індекс галузі	5 клас	6 клас
☒ Інтегрований мовно-літературний курс <small>Українська мова, Українська література, Зарубіжна література</small>	☒ Українська мова	☒ МОВ	4	4
☐ Інтегрований курс літератур <small>Українська література, Зарубіжна література</small>	☐ Українська література	☒ МОВ	3	3
☐ Українська мова та література <small>Українська мова, Українська література</small>	☐ Зарубіжна література	☒ МОВ	2	2
	☒ Іноземна мова	☒ МОВ	2	2
	☐ Друга іноземна мова	☐ МОВ	0	0
	☒ Математика	☒ МАО	5	5
☐ Природничі науки <small>Пізнаємо природу, Довкілля, Географія</small>	☐ Пізнаємо природу	☒ ПРО	2	2
	☐ Довкілля	☐ ПРО	0	0
	☒ Географія	☒ ПРО	0	2

У першій колонці представлений перелік інтегрованих курсів, а в другій назви навчальних предметів. У наступній колонці зазначений індекс освітньої галузі, а в двох останніх - перелік класів, у яких буде відбуватися розподіл навчальних годин.

Необхідно звернути увагу на квадратні ячейки в першій і другій колонці. У них необхідно поставити галочки при виборі відповідного навчального предмета або інтегрованого курсу, оскільки це дозволить в наступному розділі (“річний навчальний план”) обрати для них відповідні модельні навчальні

програми. Якщо цього не зробити, то доступ до модельних програм буде обмежений.

При розподілі годин у класах потрібно враховувати задані норми міні/максу загального навчального навантаження, які були визначені у попередньому розділі. Після того, як ви обрали навчальні предмети та інтегровані курси необхідно розподілити години у межах навчального циклу 5-6 класів, а також обрати міжгалузеві інтегровані курси, якщо ви плануєте їх запровадити в своєму закладі освіти.

Міжгалузеві інтегровані курси	5 клас	6 клас
Робототехніка Інформатична, Технологічна	☒ 1	0
Драматургія і театр Мовно-літературна, Мистецька	☐ 0	0
STEM Математична, Природничка, Інформатична, Технологічна	☒ 1	0

Заповнивши таблицю, натискаємо клавішу **“перевірити введення”**, якщо все зроблено правильно, то ніяких змін не відбудеться, але якщо будуть виявлені помилки, то вони будуть виділені червоним кольором із подальшими роз'ясненнями, що необхідно виправити.

Після перевірки натискаємо **“зберегти”** та повертаємося до переліку вкладок. Обираємо розділ **“річний навчальний план”**. Якщо у таблиці буде відсутній зміст, то в такому випадку необхідно натиснути блакитну клавішу **“оновити”**

Натискаємо на зелену клавішу **“створення”** і переходимо у меню **“створення навчального плану”**.

Обсяги навантаження   Навчальні плани   **Річні навчальні плани**

Пошук: _____   Показати 10 записів

#	Ім'я	Клас	Коректність	Дії
14	Річний навчальний план (5 клас)	5 клас	✓✓✓	

Записи з 1 по 1 із 1 записів   Попередня 1 Наступна

Вам буде запропоновано обрати навчальний план для циклу: 5-6 клас або 7-9 клас. Ці розділи будуть доступні тільки за умови, що ви завершили створення навчального плану у попередньому розділі. Натискаємо **“створити”** і переходимо на сторінку **“Річний навчальний план закладу освіти”**. У ній представлена таблиця, яка складається з 3 колонок:

- 1. освітня галузь;**
- 2. предмети\курси;**
- 3. клас.**

Річний навчальний план закладу освіти

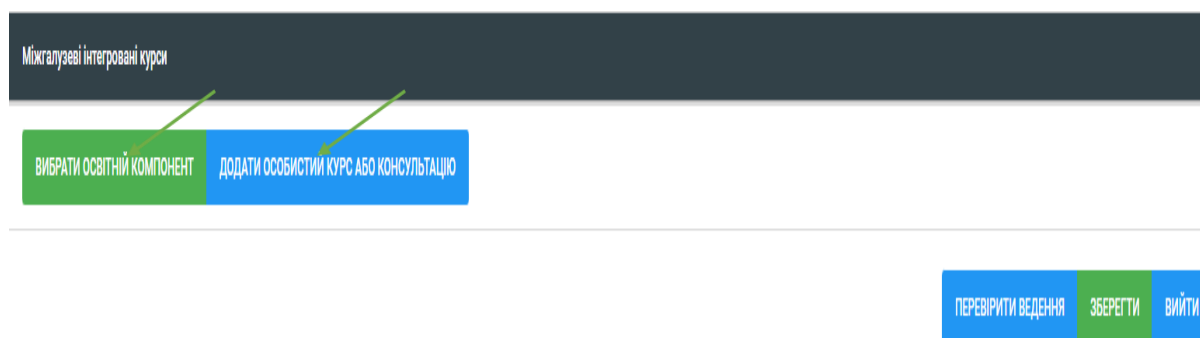
Ім'я _____   Річний навчальний план (5 клас)

Освітня галузь	Предмети / курси	5 клас
Мовно-літературна	Українська мова "Українська мова, 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н., Горошкіна О.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	4
	Українська література "Українська література, 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти (авт. Чумарна М., Пастушенко Н.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	3
	Зарубіжна література "Зарубіжна література, 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	2
	Іноземна мова "Іноземна мова, 5-9 класи" для закладів загальної середньої освіти (авт. Добра О., Кіор Т., Редько В., Шаленко О., Сотникова С., Коваленко О., Коропецька І., Якоб О., Самойлюкевич І.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	2
Математична	Математика "Математика, 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти (авт. Василюшин М., Миляник А., Працьовитий М., Простакова Ю., Шкільний О.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	5
Природнича	Пізнаємо природу "Пізнаємо природу, 5-6 класи (інтегрований курс)" для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колісник Я.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	2
Соціальна і здоров'язбережувальна	Здоров'я, безпека та добробут "Здоров'я, безпека та добробут, 5-6 класи (інтегрований курс)" для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З., Романенко О.) ОБРАТИ ПРОГРАМУ	2
Громадянська та історична	Вступ до історії України та громадянської освіти Програма не обрана ОБРАТИ ПРОГРАМУ	1
Інформатична	Інформатика Програма не обрана ОБРАТИ ПРОГРАМУ	2
Технологічна	Технології Програма не обрана ОБРАТИ ПРОГРАМУ	1,5
Мистецька	Образотворче мистецтво Програма не обрана ОБРАТИ ПРОГРАМУ	1

освітній компонент” і бачите перелік інтегрованих курсів та навчальних предметів з освітньої галузі, які ви обрали у навчальному плані.

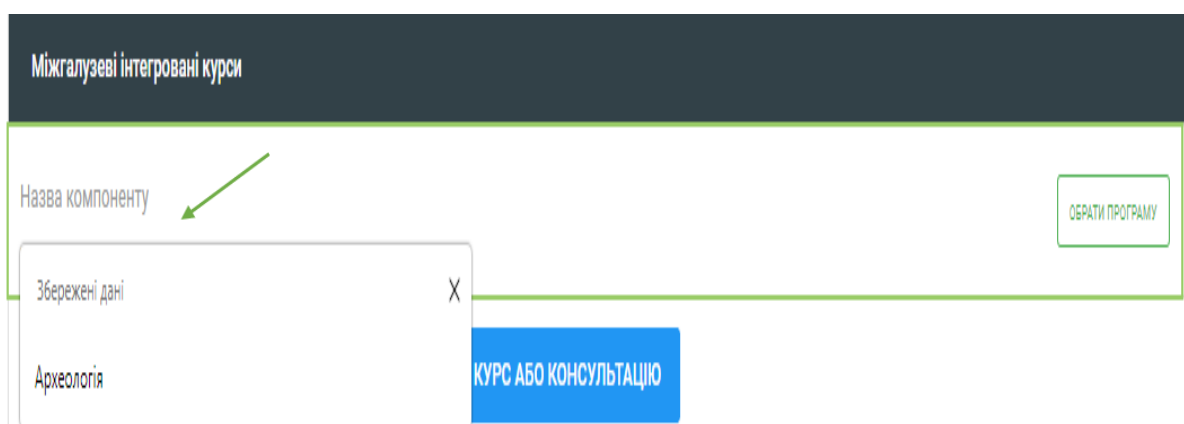
У другій колонці натискаєте **“обрати програму”** і переходите до списку модельних програм, а після вибору необхідної натискаєте **“зберегти”**.

У третій колонці здійснюєте розподіл навчальних годин. Також звертаємо увагу, що в низу таблиці представлений розділ **“міжгалузеві інтегровані курси”**.

Для того, щоб додати обраний вами курс, необхідно натиснути **“вибрати освітній компонент”** і здійснити вибір з переліку курсів.

Щоб запланувати консультацію або додати курс за вибором, необхідно натиснути **“додати особистий курс або консультацію”**. Назву курсу потрібно ввести самостійно у спеціальну графу.

Нагадуємо, що години фізичної культури не входять до граничної межі годин. Після завершення вибору і розподілу годин необхідно натиснути **“перевірити введення”**. Якщо всі параметри були обрані правильно, то ніяких

змін не відбудеться. Для завершення роботи з таблицею натискаємо зберегти та вийти.

Повернувшись до загального меню, ви можете роздрукувати всі створені вами документи через функцію **“переглянути документ”**.

СЕРВІСИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ, ЯКІ ДОПОМАГАЮТЬ СТВОРЮВАТИ ТЕСТИ ТА ІНШІ ЗАВДАННЯ У НАЙРІЗНОМАНІТНІШИХ ФОРМАТАХ.

1. Майстер-Тест
2. LearningApps
3. ClassMarker
4. Classroom
5. Quizizz
6. Kahoot

МАЙСТЕР-ТЕСТ

Безкоштовний освітній сервіс, орієнтований на створення тестів та проведення онлайн тестування з навчальною метою. Чудово підходить для організації тематичного та контрольного оцінювання знань. Інтерфейс ресурсу представлений українською й англійською мовами.

Процес реєстрації простий – вписуєте ім'я, прізвище, електронну пошту та пароль, далі підтверджуєте реєстрацію, вказуєте роль (викладач чи студент) – і можете розпочинати створення першого тесту.

Натискаєте на «Створити перший тест зараз» або у розділі «Мої тести» на «Створити новий тест». У новому вікні вгорі записуємо текст запитання та за потреби додаткову роз'яснювальну інформацію. Далі обираємо тип запитання, а саме: одна правильна відповідь, кілька відповідей, слово, номер чи співвідношення.

Кількість рядків з варіантами відповідей можна збільшувати, натиснувши на «Додати відповідь». «Вага питання» означає кількість балів за одне запитання. У віконечках навпроти варіантів за бажанням позначаємо галочкою правильну відповідь. У кінці натискаємо «Готово» та переходимо до наступного запитання.

Вчитель

- Мої Тести
- Результати Студентів
- Мої Студенти
- Мої Групи
- Повідомлення

Запрошення

Email:

Надіслати запрошення ...

Вашому студенту

Вашому другові (колезі)

На сторінці є помилки?

Якщо Ви бачите помилки на сторінці або у Вас є зауваження, Ви можете написати про це сюди. Заздалегті дякуємо!

Мої Тести

Створити новий тест Видалити

Назва Тесту

У Вас немає тестів.

[Створити перший тест зараз](#)

Поновити

Сторінка 1 з 1

Дані для відображення відсутні | Відобразити 20 записів

Заголовок
Запитання:

Синтаксис - це розділ науки про мову, що вивчає:

Додатково

Додатковий
текст:

Це завдання можна виконати усно.

Медіа Контент

Додати Медіа

Вказати джерело інформації

Тип запитання:

Кілька Відповідей

Відповідь

будову слова;

звуки мовлення;

речення і словосполучення.

Додати Відповідь

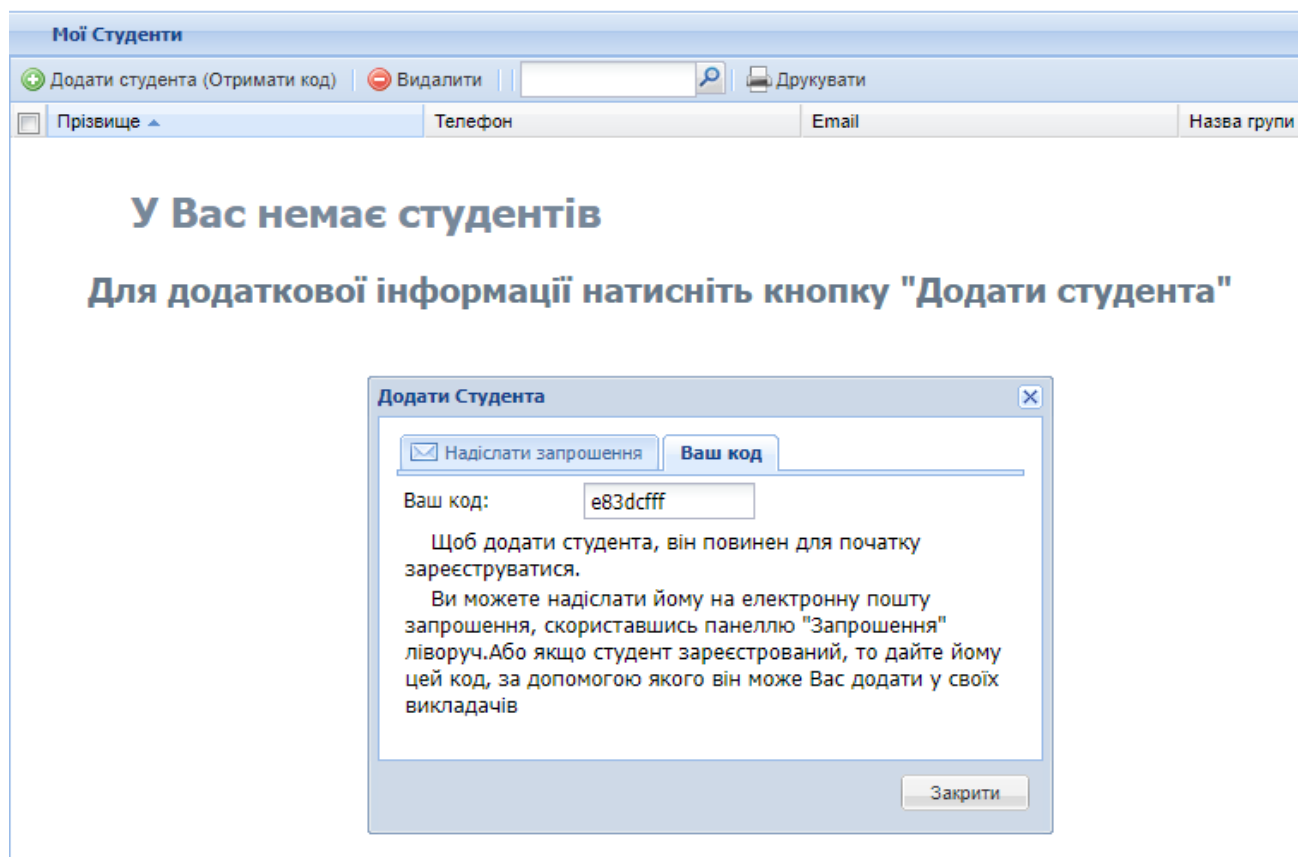
Вага Питання:

2

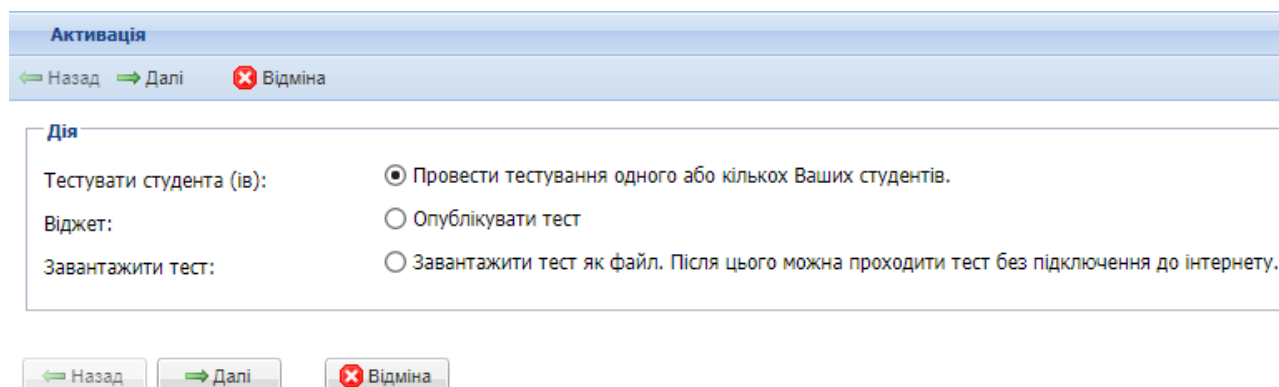
Готово

[← Попереднє](#) | [Далі →](#)

Аби зареєструвати учнів, у розділі «Мої студенти» клікаєте на зелену клавішу вгорі із написом «Додати студента (отримати код)». Кожен учень повинен заздалегідь зареєструватися за допомогою своєї електронної пошти. Учитель надсилає запрошення до своєї групи на email учня або може надати свій код викладача.

Вибираючи функцію «Активувати тест», ви можете провести тестування онлайн, опублікувати його у своєму профілі або завантажити готовий файл з тестом та користуватися ним під час очних уроків.

Усі створені тестові матеріали та результати учнів зберігаються у вашому профілі на сайті. За потреби їх можна роздрукувати.

Посилання на сервіс: <https://master-test.net>.

LEARNINGAPPS

Сервіс для підтримки навчального процесу шляхом створення та збереження інтерактивних вправ ігрового характеру. Орієнтований на школярів та дорослих. Завдання найкраще підходять для проведення узагальнення та систематизації знань з певної дисципліни.

Вправи, або блоки завдань, не замінюють повноцінний урок, вони лише можуть бути складовою частиною певного виду діяльності під час уроку. Даний сайт буде цікавий перш за все школярам молодших та середніх класів, оскільки вправи побудовані у вигляді незвичних інтелектуальних ігор. Проте є можливість вибрати рівень складності завдань – від дошкільного до післядипломної освіти.

За допомогою платформи можна створювати 18 різновидів завдань: знайти пару, кросворд, класифікація, числова пряма, просте упорядкування, фрагменти зображення, вільна текстова відповідь, вікторина, заповнити пропуски, колекція вправ, аудіо-, відеоконтент, перший мільйон, пазл «Вгадай слово», шибениця, знайти слова, гра «Парочки».

Категорія предметів найрізноманітніша: англійська, німецька, французька, іспанська, італійська, українська та інші мови, інформатика, історія, інструменти, астрономія, біологія, географія, економіка, математика, мистецтво, музика, здоров'я, навколишній світ, політологія, релігієзнавство, професійна освіта, філософія, психологія, технічні науки, трудове навчання, фізкультура, фізика і хімія.

Пропонується широкий вибір мов інтерфейсу, в тому числі українська.

Учителю потрібно створити обліковий запис, вказавши свій логін/email і пароль. Учням також варто зареєструватися на сайті за допомогою електронної скриньки, тоді учитель зможе додати їх у свій клас.

Посилання на завдання можна надсилати у вигляді QR-коду, який система автоматично створює до кожного завдання. Також посилання на вправу можна вбудувати у свій сайт.

Учитель чи репетитор може обирати запропоновані сайтом предметні категорії та варіанти завдань у розділі «Перегляд вправ».

LearningApps.org

Українська

Перегляд вправ | Створення вправи | Реєстрація

Media: with Images and Audios | Рівні: Середня школа — Післядипломна освіта

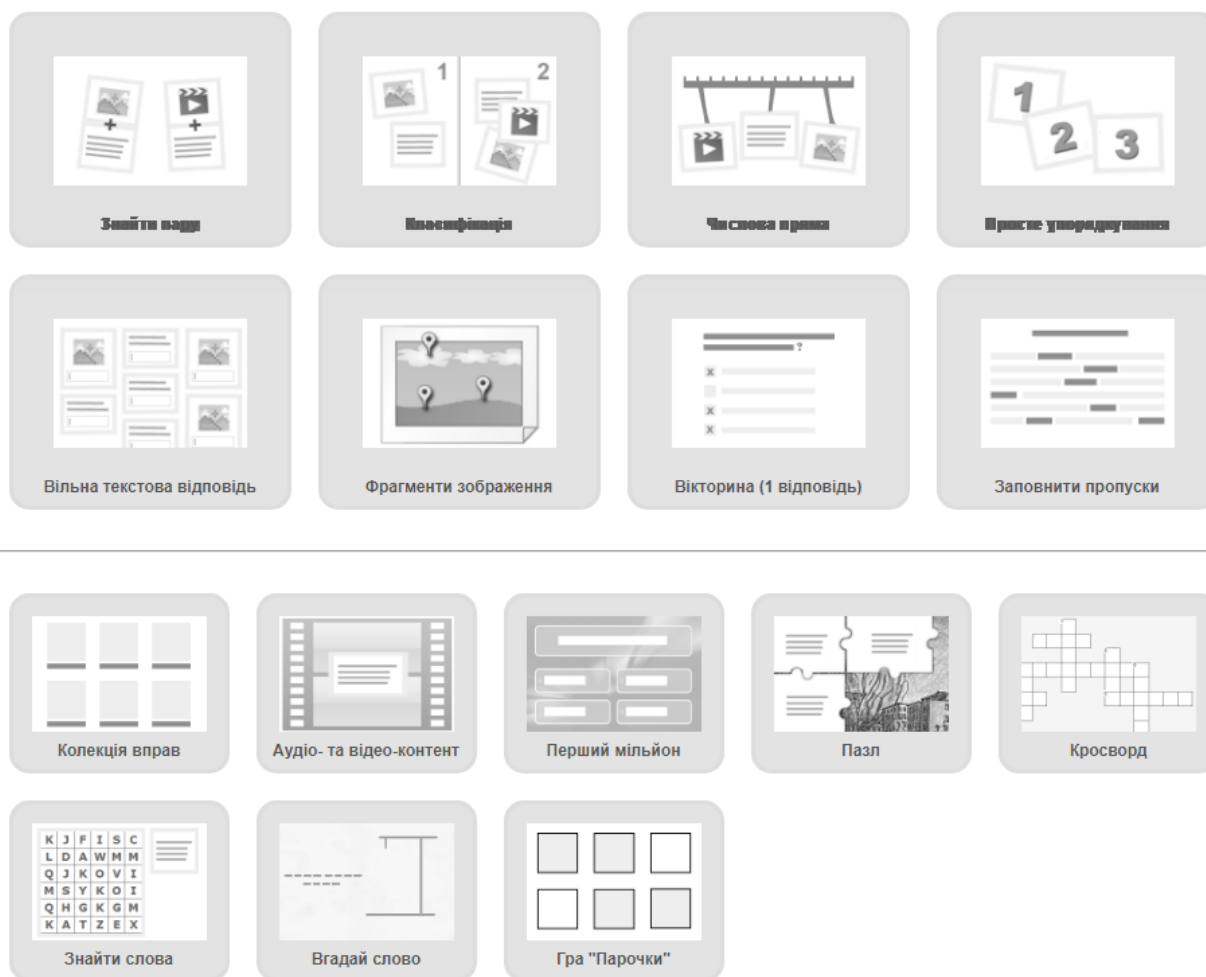
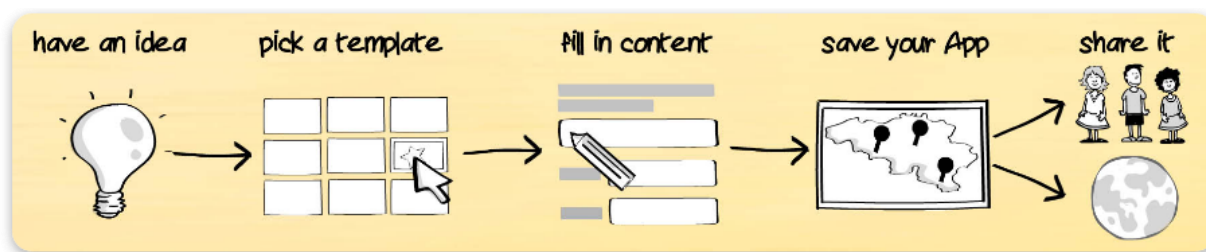
Категорія

- Герман
- Інструменти
- Інформатика
- Інші мови
- Іспанська мова
- Історія
- Італійська мова
- Англійська мова
- Астрономія
- Біологія
- Всі категорії
- Географія
- Економіка
- Здоров'я
- Латина
- Математика
- Мистецтво
- Музика
- Навколишній світ
- Німецька як іноземна мова
- Політологія
- Професійна освіта
- Психологія
- Релігізнавство
- Російська мова
- Технічні науки
- Трудове навчання
- Українська
- Французька мова
- Фізика
- Фізкультура
- Філософія
- Хімія

Приклади

- Готуємося до ЗНО. Українська мова.
- КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII - ПЕРШОЇ
- Аудіозаписи віршів
- Бароко
- Музична вікторина
- Вживання знака пом'якшення.
- Впізнай українські мелодії
- Вживання знака м'якшення
- Дивний світ бароко
- фізика

Окрім готових вправ інших користувачів, платформа дозволяє створювати власні завдання. Для цього натисніть вгорі головної сторінки на напис «Створення вправи». Далі обираємо тип завдання, наприклад, «Класифікація» та клікаємо по відповідній іконці. Практично у будь-якому типі завдань за допомогою налаштувань можливо обрати певний формат – звуковий, графічний, текстовий чи комбінований.

Спочатку можна переглянути запропоновані приклади до завдання такого типу. Потім у верхньому правому куті натискаємо на «Створити нову вправу» та заповнюємо усі необхідні поля. Обов'язково зазначаємо тему завдання у полі «Назва вправи».

При цьому можна завантажити зображення, аудіо- та відеоматеріали. Також є можливість залишати підказки щодо процесу виконання та текст зворотного зв'язку за умови правильної відповіді.

Назва вправи

Мова показу

Не вказано назву

Опис завдання

Налишіть опис завдання цієї вправи, який показуватиметься при її запуску. Можна залишити поле порожнім.

Опис

Тло вправи поділене на 2-4 групи, у яких потрібно розмістити тексти або зображення

Група 1 Тло: Текст Зображення

Група 1 Елемент 1: Текст Зображення Озвучений текст Аудіо Відео

+ додати ще один елемент

Група 2 Тло: Текст Зображення

Група 2 Елемент 1: Текст Зображення Озвучений текст Аудіо Відео

+ додати ще один елемент

+ Додати групу

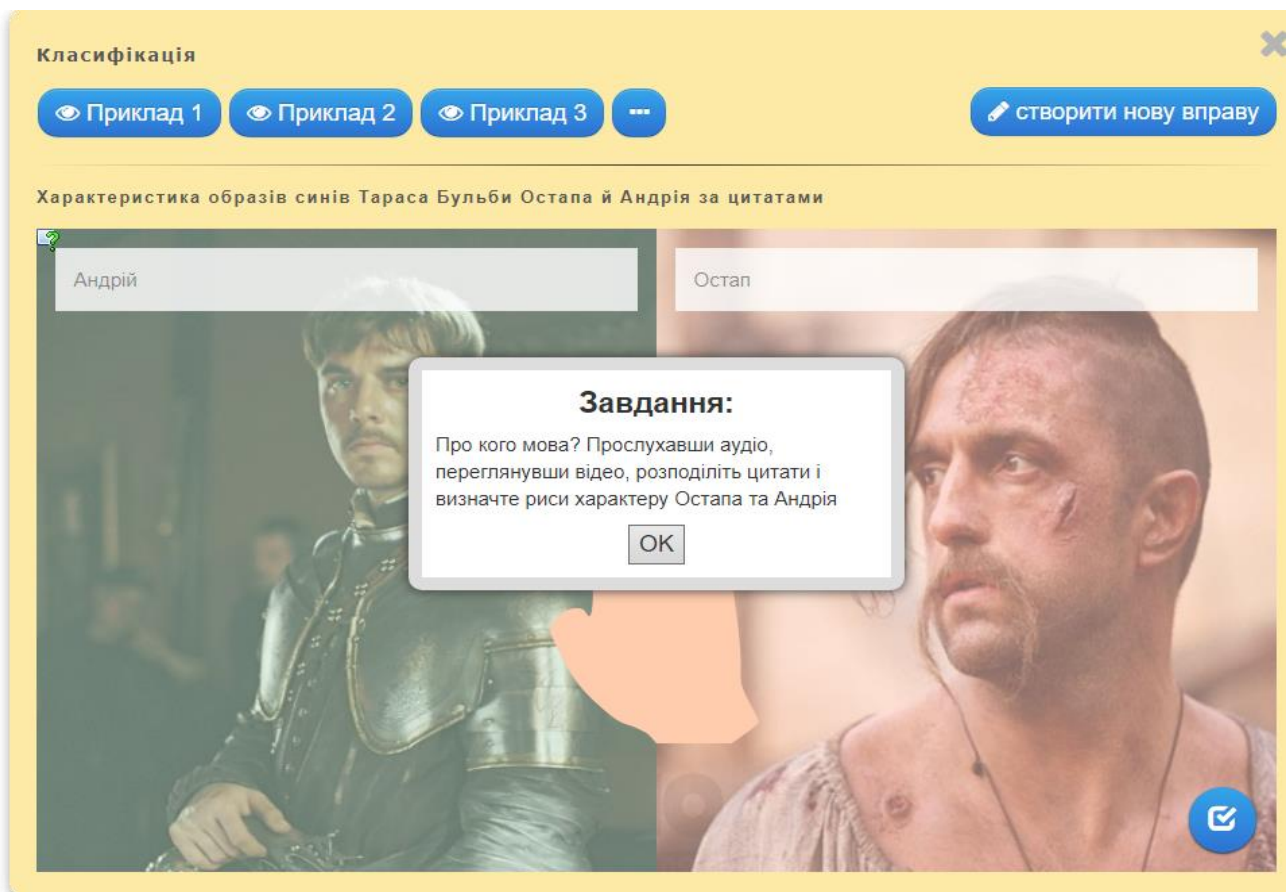
Довідка

Запишіть підказки про виконання вправи. Їх можна буде переглянути, клацнувши невеличкий значок у верхньому лівому куті. Це поле можна залишити порожнім.

▶ Завершити редагування та переглянути вправу

А ось так виглядає приклад готового завдання з розрядку «Класифікація».

Створене вами завдання можна зробити відкритим (його бачитимуть усі користувачі) або закритим (доступне вам та учням, яким ви надіслали посилання). Власні завдання зберігаються у блоці «Мої вправи», за потреби їх можна редагувати, змінювати видимість для певних користувачів тощо.

Посилання на сервіс: <https://learningapps.org>

CLASSMARKER

Англомовний сервіс для швидкого конструювання тестових завдань та опитувань з найбільш широким форматом відповідей. Педагог може створювати та редагувати свої тести, зберігаючи їх до банку завдань у своєму профайлі. Учитель створює свій клас за допомогою розсилки реєстраційних даних учнів на email кожного учня або відправки реєстраційного коду.

Безоплатний варіант користування допускає створення не більше 100 тестів. Розширені функціональні пакети коштують 16.50\$ за 400 тестів на місяць або 33\$ за 1000 тестів на місяць.

Даний ресурс також дозволяє продавати свої тести онлайн з виплатою комісії у розмірі 10% від вказаної вами суми.

Для створення облікового запису натискаємо на кнопку «Register» вгорі справа. Оберіть вікно «Administrators, For Education» та натисніть на значок помаранчевого кола.

ClassMarker Register Log in

[Home](#) [Take a Tour](#) [Pricing](#) [FAQ](#) [Contact Us](#)

Register free for online testing

Test Takers	Administrators				
<p>All Test Takers Register here </p> <p>For users who have been given a ClassMarker Registration Code by an instructor / administrator who is registered with ClassMarker.</p>	<table border="1"><thead><tr><th>For Business use</th><th>For Education use</th></tr></thead><tbody><tr><td><p>Register here to Create Tests </p><p>For business, training, & all for-profit organizations.</p></td><td><p>Register here to Create Tests </p><p>Strictly not-for-profit organizations including Education & Government institutions.</p></td></tr></tbody></table>	For Business use	For Education use	<p>Register here to Create Tests </p> <p>For business, training, & all for-profit organizations.</p>	<p>Register here to Create Tests </p> <p>Strictly not-for-profit organizations including Education & Government institutions.</p>
For Business use	For Education use				
<p>Register here to Create Tests </p> <p>For business, training, & all for-profit organizations.</p>	<p>Register here to Create Tests </p> <p>Strictly not-for-profit organizations including Education & Government institutions.</p>				

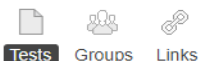
У новому вікні впишіть ім'я, прізвище, логін, електронну пошту та пароль, потім вкажіть країну та часовий пояс.

Більш детально ознайомитись з умовами роботи сервісу та налаштуваннями можна на офіційній сторінці у розділі «Help». Перед вами відкриється «User Manual».

Створювати та редагувати тести учитель/репетитор може у розділі «Tests». Доступ до тестових завдань здійснюється за допомогою швидких посилань у верхньому правому кутку «Links».

Натискаємо на помаранчеве вікно вгорі справа «New Test+».

Tests

Tests | Question Bank | Categories | Files | Certificates | Community

[New Test +](#)

 You have not created any Tests yet. Learn about Tests in the [Help Section](#).

Далі записуємо назву тесту та клікаємо по «Start Adding Questions». Оберіть тип тесту – з фіксованими питаннями/fixed questions (кожного разу будуть задані ті самі питання), з випадковими питаннями/random questions (кожного разу будуть задані різні питання) чи комбінований. Натискаючи на синю або зелену клавішу, внизу під нею відразу обираємо варіант «Add to This Test». Перед нами з'являється вікно з налаштуваннями тесту.

Спочатку пропонується обрати тип запитання – множинний вибір, правильно/хибно, співвідношення, текстовий рядок, виправлення помилок чи есе. До питання можемо додати зображення, аудіофайл, формулу або відео. Далі визначаємося з кількістю варіантів відповідей. Можливо також включити питання для зворотного зв'язку, кількість балів, шкалу оцінювання.

Посилання на сервіс: <https://www.classmarker.com/online-testing/faq/>

CLASSROOM

Зручна безкоштовна платформа Google для створення віртуальних класів, розробки та коригування практичних завдань і тестів, самостійних та контрольних робіт й активного обміну завданнями з учителем.

Інтерфейс доступний українською мовою. У сервісі можливо коментувати роботи школярів та виставляти оцінки, публікувати оголошення,

архівувати проведені курси, ділитися файлами з інших додатків, мати доступ до матеріалів без Інтернет-підключення. Учитель може спостерігати за процесом виконання завдань у режимі реального часу.

Платформа охоплює декілька сервісів, зокрема:

- **Google Drive** – хмарне сховище даних до 15 Гб вільного простору, дозволяє створювати, зберігати і обмінюватися текстовими файлами.
- **Google Docs** – дає можливість створювати, оформлювати і редагувати документи з додаванням посилань, зображень, малюнків і таблиць.
- **Google Sheets** – електронні таблиці.
- **Google Slides** – дозволяє створювати, редагувати та проводити презентації онлайн.
- **Google Calendar** – для створення розкладу.

Сервіс «Classroom» зручний тим, що реєструватись окремо не потрібно, достатньо створити Google акаунт та електронну скриньку Gmail.

Наступний крок – учителю потрібно створити курс, вказавши у відповідному вікні назву курсу, розділ, предмет та аудиторію.

Так виглядає головна сторінка особистого кабінету.

The screenshot shows the Google Classroom interface for a 9th grade Ukrainian language and literature class. At the top, there is a navigation bar with a hamburger menu icon, the text "Українська мова та література 9 клас" and "9 клас", and navigation links for "Потік", "Завдання", "Люди", and "Оцінки". A settings gear icon is on the right. Below the navigation bar is a large header banner with the text "Українська мова та література 9 клас", "9 клас", and "Код класу у64m7ux [ ]". The banner features a yellow 3D ribbon graphic and a pair of headphones. In the bottom right corner of the banner, there are links for "Вибрати тему" and "Завантажити фотографію". Below the banner, there are two main sections. The first section, titled "Незабаром", contains the text "Немає завдань на цей тиждень" and a button "Переглянути всі". The second section, titled "Спілкуйтеся зі своїм класом на цій сторінці", contains two options: "Створіть і заплануйте сповіщення" and "Відповідайте на дописи студентів". A help icon (?) is located in the bottom left corner of the page.

Учнів можна запросити у розділі «Люди» через електронну скриньку або надавши кожному код курсу.

Аби створити самостійну роботу чи тести для класу, заходимо у розділ «Завдання» і клікаємо на чорну клавiшу вгорі із написом «Створити» та обираємо тип завдання.

та література 9 клас

Потік

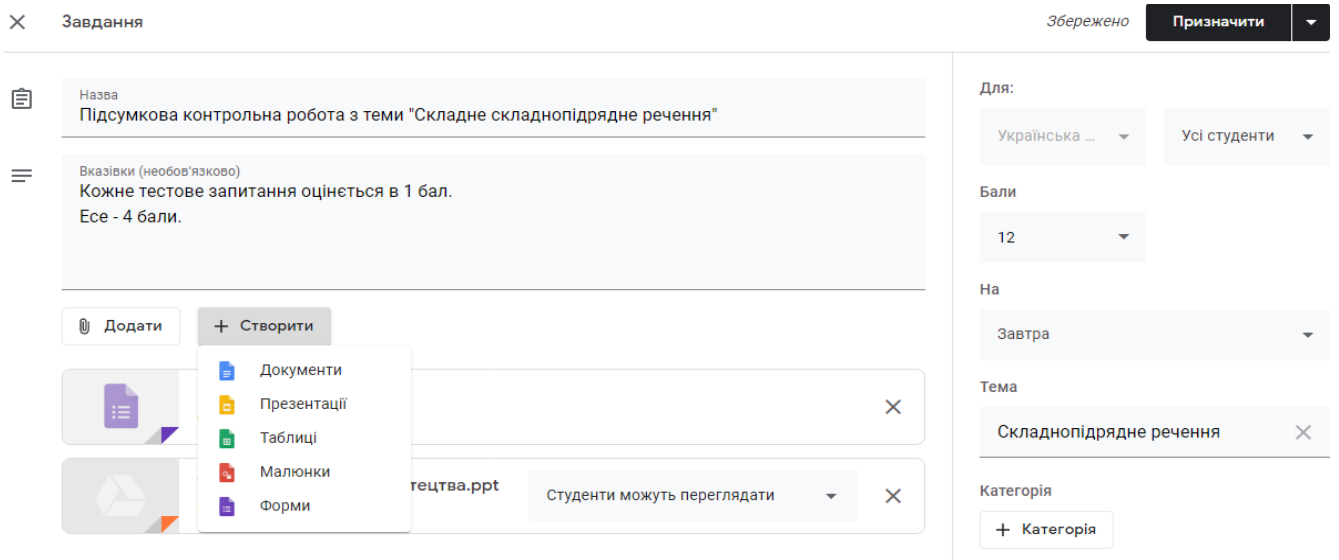
Завдання

Люди

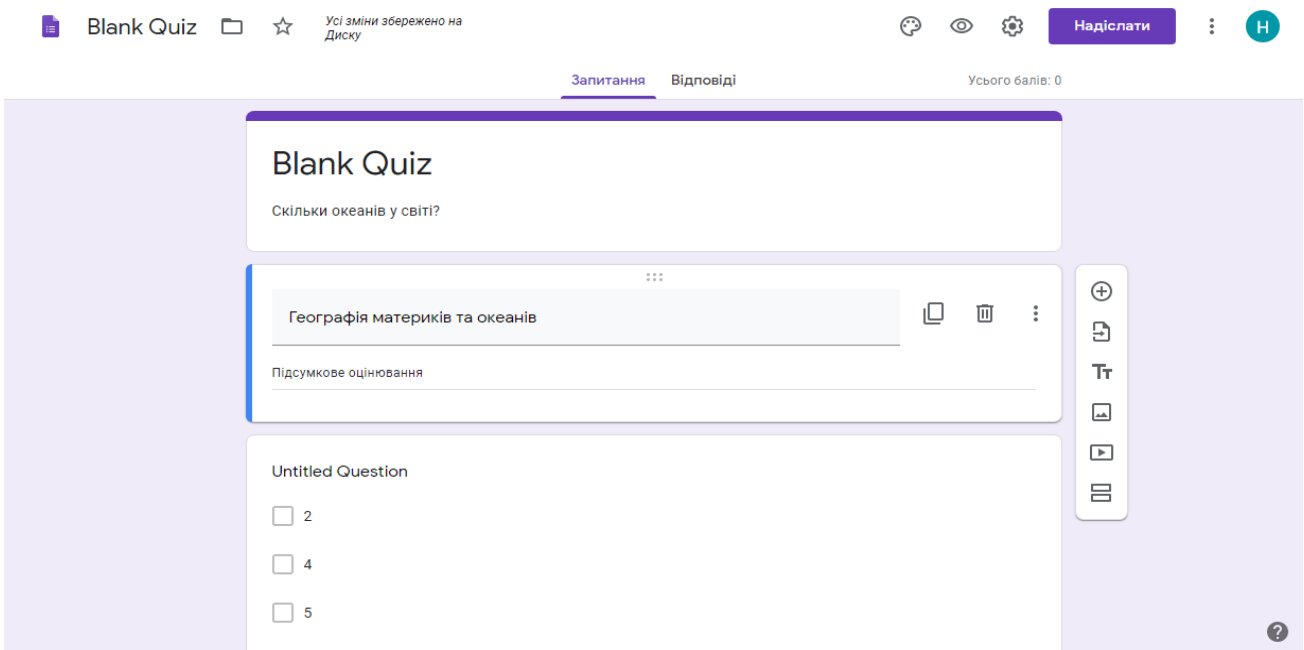
Оцінки

The screenshot shows a user interface for creating assignments. At the top, there are navigation tabs: 'Потік', 'Завдання', 'Люди', and 'Оцінки'. Below these is a dark grey button with a plus sign and the text 'Створити'. To the right of this button are two icons: a calendar icon labeled 'Google Календар' and a folder icon labeled 'Папка курсу на Диску'. A dropdown menu is open from the 'Створити' button, listing several options with icons: 'Завдання', 'Завдання з тестом', 'Запитання', 'Матеріал', 'Використати наявний допис', and 'Тема'. To the right of the dropdown, a text box contains the following text: 'воєму класу на цій сторінці', 'ня', 'ту за модулями або блоками, використовуйте теми', and 'бачитимуть студенти'.

Далі проводимо загальні налаштування – вибір предмета, класу, кількості балів, кінцевого терміну виконання та теми завдання – усе це на панелі справа. Переходимо до самого завдання: обов'язково вказуємо його назву, за бажанням – додаткові інструкції, потім – натискаємо на «Створити» й визначаємо вид нашого завдання: документи, презентації, малюнки чи форми. Клавiша «Додати» означає можливість завантажити файл з Google Диска, посилання, інший файл або Youtube відео.

Опція «Blank Quiz» – створення та редагування тестів за допомогою Google Форм. Так виглядає приклад тестового запитання.

Функціональна панель з правого боку дозволяє додавати нове питання (значок + у колі), назву та опис питання, зображення, відео та розділ (значок двох прямокутників).

Клавіша «Надіслати» вгорі справа дає змогу надсилати тести учням на електронні адреси, через спеціальне посилання або використовувати html-код.

Посилання на сервіс: <https://classroom.google.com/u/0/h>

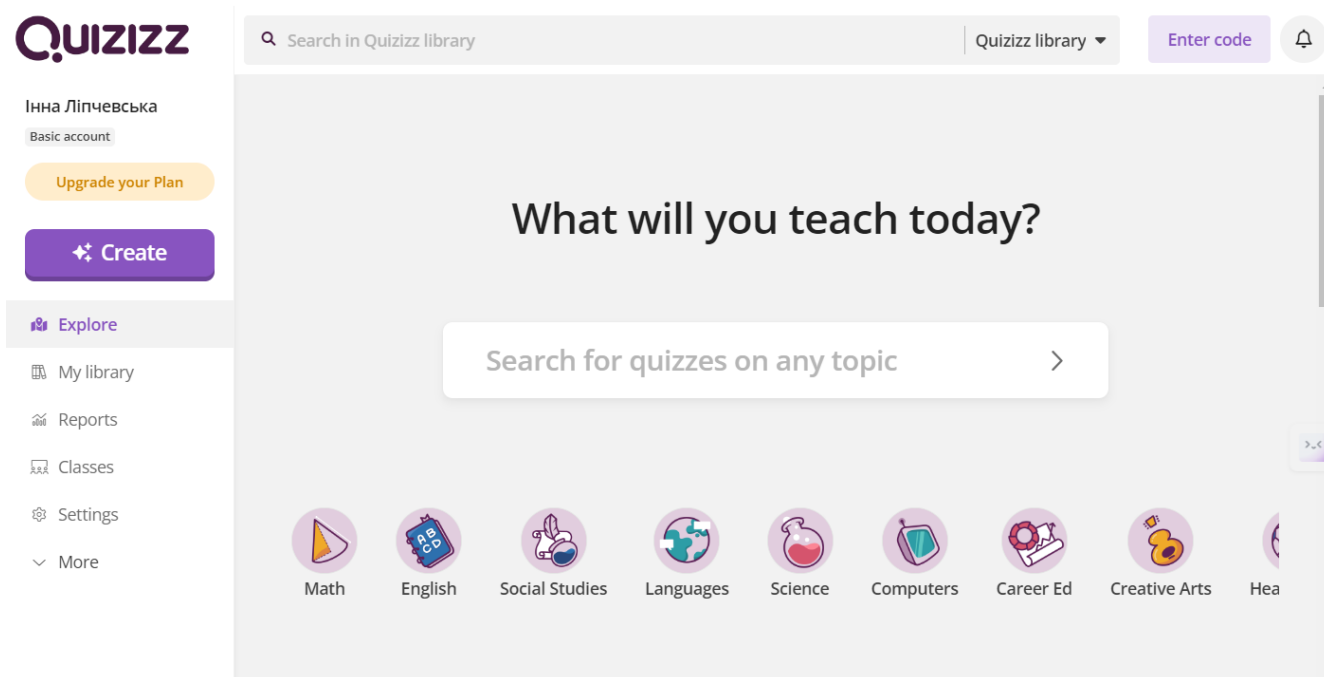
QUIZIZZ

Популярний у світі сервіс, який забезпечує дистанційне навчання через створення поточних, контрольних та домашніх завдань у форматі вікторин і тестів, організації змагань. Налічує мільйони користувачів у понад 100 країнах світу.

Сайт містить величезну кількість готових завдань з найрізноманітніших дисциплін та галузей, однак учитель може створювати нові оригінальні вікторини та публікувати їх у своєму профілі. Забезпечується виконання завдань класом у режимі реального часу та можливість учителя відслідковувати результати кожного школяра, формувати звітні дані за проведену гру.

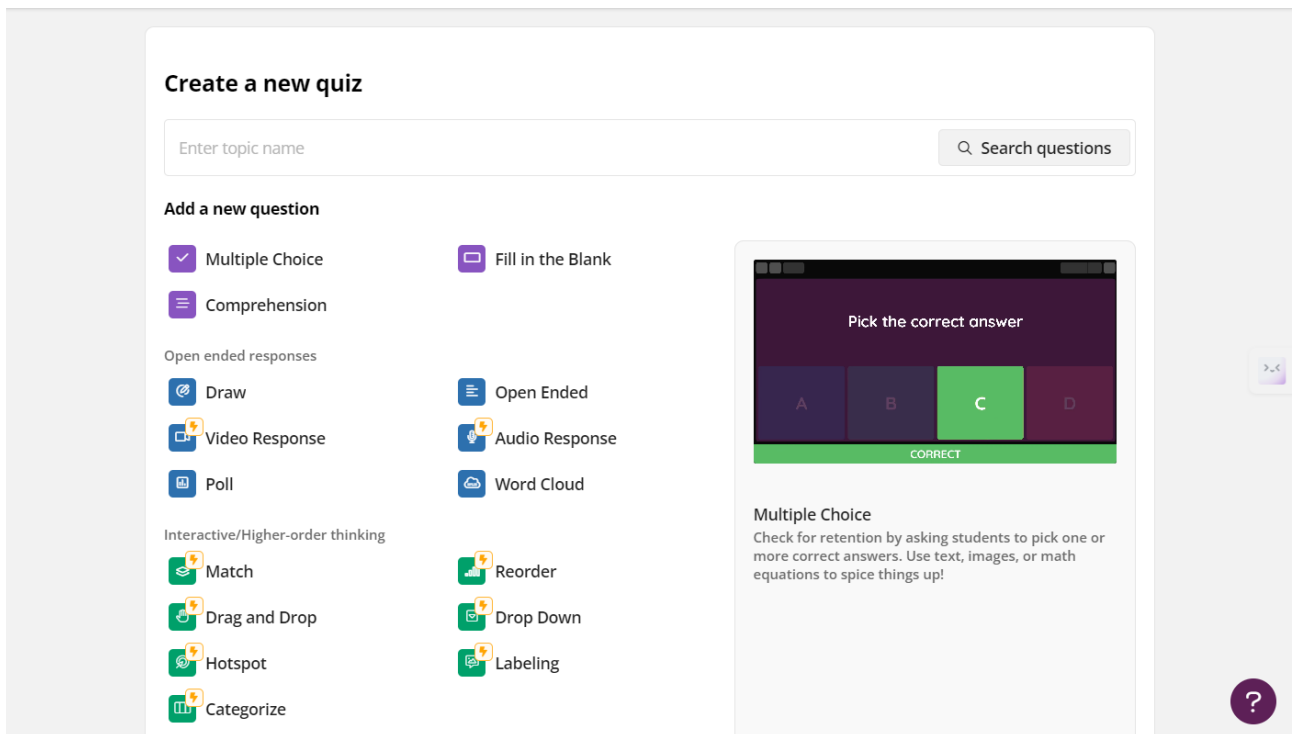
Зареєструватися можна через Google акаунт або введення даних вручну. Учні додаємо у розділі «Класи» шляхом відправки школярам спеціального посилання-запрошення або через Google Classroom (якщо ви маєте зареєстровані класи на платформі).

Далі приступаємо до створення завдань, клікаючи по «Create».

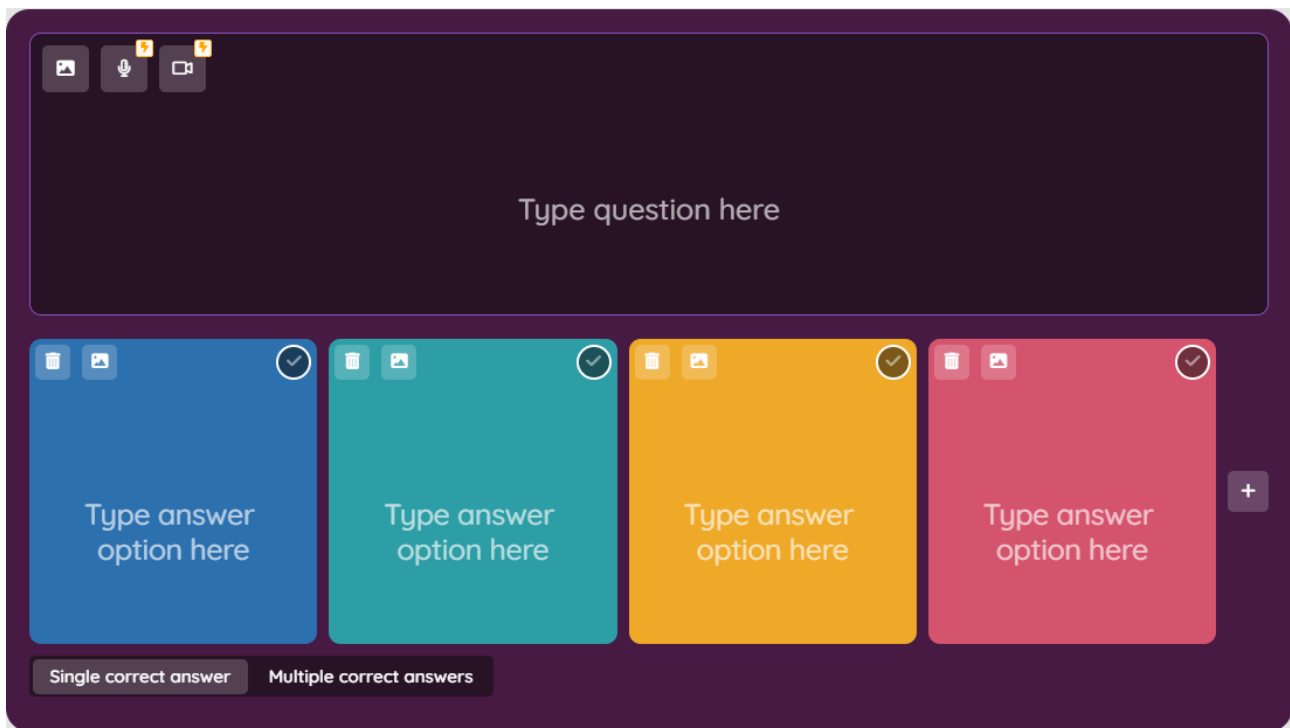
У новому вікні записуємо назву та обираємо тему тесту.

Вам пропонують написати власний тест або завантажити завдання з бібліотеки вікторин. У редакторі вікторин ви можете вибрати формат завдання, що показано на скріншоті.

До кожного запитання можна додавати 4 чи більше варіанти відповідей, завантажувати формули й рівняння, зображення та аудіофайли. Внизу вікна зліва вказуємо час на виконання завдання.

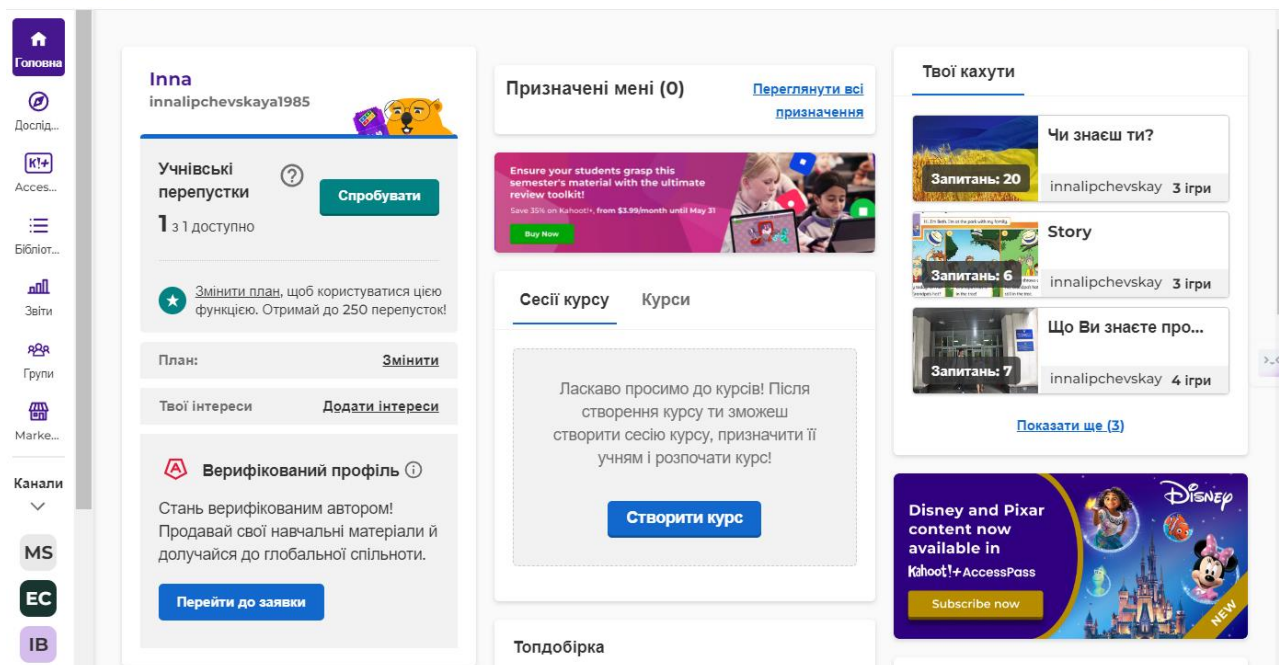

Уже готовий тест/вікторину можна виконувати з учнями в режимі онлайн або давати як домашнє завдання. Під час роботи режиму Live учитель має змогу безпосередньо моніторити процес виконання роботи учнями.

Посилання на сервіс: <https://quizizz.com>

КАНОТ!

Інтерактивна навчальна платформа, яка дозволяє проводити зрізи знань, тестування, опитування, а також виклад нового матеріалу з будь-якої дисципліни в ігровій формі. Розрахована на різні вікові категорії користувачів – від молодшого шкільного віку до дорослих. Сервіс англomовний.

The screenshot shows the Kahoot! user profile for 'Inna' (innalipchevskaya1985). The profile includes a 'Учнівські перепустки' (Student passes) section with a 'Спробувати' (Try) button and a note about a 250-pass bonus. There is a 'Верифікований профіль' (Verified profile) section with a 'Перейти до заявки' (Go to application) button. The page also features a 'Призначені мені (0)' (Assigned to me) section, a 'Сесії курсу' (Course sessions) section with a 'Створити курс' (Create course) button, and a 'Твої кахути' (Your kahoots) section with three kahoots: 'Чи знаєш ти?' (Do you know?), 'Story', and 'Що Ви знаєте про...' (What do you know about...). A 'Disney and Pixar content now available in Kahoot!+ AccessPass' banner is also visible.

Сайт містить багато готових тестів англійською мовою. Учитель може створювати власні завдання за допомогою шаблонів Kahoot! у форматі тесту або квізу. До питань можна додавати фото, малюнки, графіку та відео. Платформа дозволяє будь-яке опитування чи контрольну організувати у вигляді змагання. Для цього сайт має режим бонусів для учнів за швидкі відповіді.

Посилання на сервіс: <https://getkahoot.com/>

Серед описаних ресурсів Kahoot!, LearningApps та ClassMarker дозволяють створювати та проводити з дітьми онлайн таку нестандартну форму командної роботи, як Web-квест.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Олег ТОПУЗОВ, Світлана АЛЕКСЄЄВА,
Олександр МАЛИХІН, Наталія АРІСТОВА

**ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ
В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Обсяг вид. 4,0 авт. арк.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»

Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 03057, м. Київ, вул. Олександра Довженка, 3

www.osvita-dim.com.ua